HET LAND VAN AALST

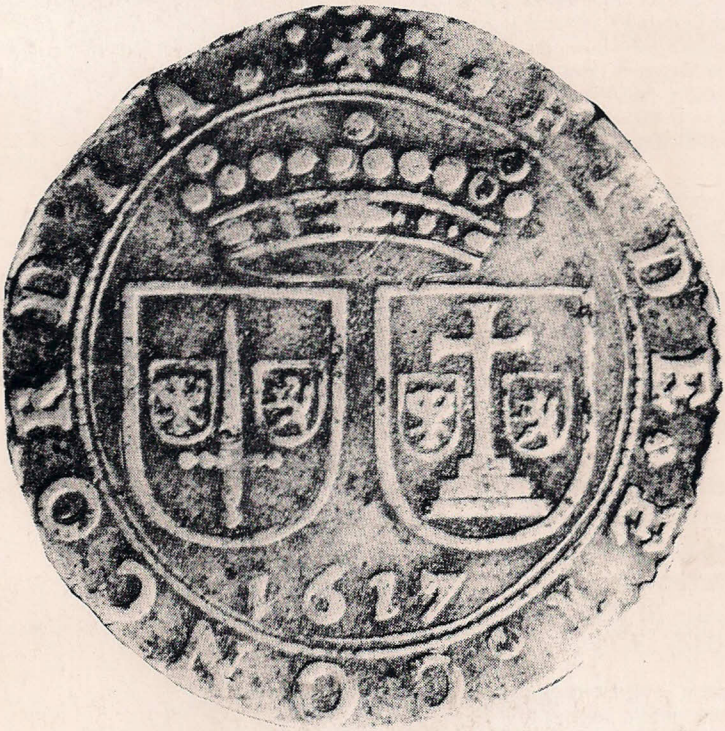

Tijdschrift van de Geschiedkundige Vereniging Het Land van Aalst

Het Land van Aalst
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Uitgegeven door de geschiedkundige vereniging "Het Land van Aalst", met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen en de Stad Ninove.

Prijs voor een jaarabonnement:
Leden: 550 fr. - Steunende leden: 800 fr. - Beschermende leden: 1.200 fr.
Te storten op rek. 000-0586911-61 van Het Land van Aalst,
Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

De vereniging werd opgericht in 1949 en heeft als werkgebied de gemeenten van de vroegere bestuurlijke eenheid "Het Land van Aalst" in haar grootste uitgestrektheid, alsmede van enkele aangrenzende Oostvlaamse gemeenten (grosso modo de streek tussen Schelde en Dender). Initiatiefnemers en stichters waren + Albert Van Lil (beheerder 1949-66) en + Jozef Van Overstraeten (voorzitter 1949-52). Tot de stichters hoorden eveneens + Arthur Broeckaert, + Hendrik Vangassen (voorzitter 1954-63), + Jozef Van Cleemput, + Jozef De Brouwer, + Valère Gaublomme, Frits Van Acker, Basiel Boel, + Marcel Cornelis en + Jules Pieters. Latere voorzitters waren + Jozef Borremans (1953-1954), + Frits Courteaux (1963-1980) en Luc De Rijck (1980-1984) erevoorzitter.

Het bestuur van de vereniging is als volgt samengesteld:
Luc Robijns, voorzitter
Marcel Cock, ondervoorzitter
Basiel Boel (erebestuurslid), Sylvain De Lange (redacteur), Lieve De Mecheleer (redacteur), Marc Uyttersprot (bibliothecaris-archivaris), Geert Van Bockstaele (beheerder), Dirk Van de Perre (redactiesecretaris), Georges Vande Winkel (bibliografie), Wilfried Vernaeve (verslaggever).

Ledenadministratie en algemene correspondentie:
Geert Van Bockstaele, Bevegemstraat 23, 9620 Zottegem
tel. en fax (09) 360 19 04
Redactiesecretariaat en toezending kopij:
Dirk Van de Perre, Hoogstraat 23, 9401 Ninove-Pollare
tel. (054) 33 73 27

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.
Verantwoordelijke uitgever: Dirk Van de Perre
Zetel van de vereniging: Tulpstraat 1, 9308 Aalst-Hofstade
Kaftontwerp: Bart Maris
Druk: De Riemaecker Printing, Nukerkeplein 9, 9681 Nukerke (055) 21 14 04

Op de kaft is de penning van "Het Land van Aalst" (1617) weergegeven. Op de voorzijde staat het wapenschild van de twee steden Aalst en Geraardsbergen, op de achterzijde dat van de vijf baronieën Rode, Gavere, Zottegem, Boelare en Schorisse.

ISSN 0778-7731

BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN HET LAND VAN AALST 1995 (MET AANVULLINGEN UIT VORIGE JAREN)

GEORGES VANDE WINKEL
WILFRIED VERNAEVE

met medewerking van: Marcel Cock, Sylvain De Lange, Lieve De Mecheleer, Luc Robijns, Marc Uyttersprot, Geert Van Bockstaele, Dirk Van de Perre

O. ALGEMEENHEDEN

Bibliografieën van scripties en verhandelingen (013)

1 - FRANCOIS Luc; VANHAUTE Eric; VRIELINCK Sven, *De vele gezichten van de nieuwste geschiedenis. Les multiples visages de l'histoire contemporaine. 2: Bibliografie van de licentiaats- en doctoraatsverhandelingen betreffende de nieuwste geschiedenis, tot stand gekomen aan de afdelingen geschiedenis van de Belgische universiteiten, 1975-1994. Bibliographie des mémoires de licence et des thèses de doctorat concernant l'histoire contemporaine, réalisés dans les départements d'histoire des universités belges, 1975-1994*, Gent, Academia Press en Gent, Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis-Association belge d'histoire contemporaine, 1995, XVI-325 p.

Sluit aan op een in 1986 gepubliceerd werk dat de periode 1945-1975 behandelde (bibliografie 1994, nr. 2). Tegenhanger van een in 1992 gepubliceerd overzicht dat de verhandelingen omvatte, tot stand gebracht buiten de seminaries voor nieuwste geschiedenis in de periode 1975-1990 (bibliografie 1992, nr. 2). 2686 titels, thematisch gerangschikt en voorzien van een auteursindex en een index op personen, plaatsnamen en zaken.

2 - LICENTIAATSVERHANDELINGEN,
Licentiaatsverhandelingen in de Geschiedenis. Academiejaar 1993-1994. Samenvattingen, (*Studia Historica Gandensia. Publikaties van de Opleiding Geschiedenis van de Universiteit Gent*, 281), Gent, Studia Historica Gandensia en OSGG (Oudstudenten Geschiedenis Universiteit Gent), 1995, 125 p.

3 - SAMENVATTINGEN,
Samenvattingen van Licentiaatsverhandelingen en Proefschriften in 1994 aangeboden aan het Departement Geschiedenis van de KU

Leuven, Leuven, Departement Geschiedenis/Vereniging Historici Lovanienses, 1995, 136 p.

4 - TOP Stefaan, *Volkskunde aan de K.U. Leuven. Academiejaren 1990-1991, 1991-1992, 1992-1993*, - *Volkskunde*, 96, 1995, (2), p. 176-183.

Licentiaatsverhandelingen en scripties.

Bibliografieën van tijdschriften (014)

5 - CEUSTERMANS Eric, *Naamkundige klapper op het tijdschrift Naamkunde. Jaargang I (1969) - VI (1974)*, Leuven, Provinciale leergangen voor opleiding en bijscholing (onuitgegeven scriptie), 1995.

6 - COENEGRACHTS M.C., *Naamkundige klapper op het tijdschrift Naamkunde. Jaargang VII (1975) - XII (1980)*, Leuven, Provinciale leergangen voor opleiding en bijscholing (onuitgegeven scriptie), 1995.

7 - DE GROOF Kristin, *Naamkundige klapper op het tijdschrift Naamkunde. Jaargang XIII (1981) - XVIII (1986)*, Leuven, Provinciale leergangen voor opleiding en bijscholing (onuitgegeven scriptie), 1995.

8 - HEYLEN Katherine, *Naamkundige klapper op het tijdschrift Naamkunde. Jaargang XIX (1987) - XXIV (1992)*, Leuven, Provinciale leergangen voor opleiding en bijscholing (onuitgegeven scriptie), 1995.

9 - LIEVIJNS Luc, *Repertorium van de pers en periodieken bewaard in het AMSAB, 1831-1940)*, (*AMSAB Werkinstrumenten*, 3), Gent, AMSAB, 1994, 339 p.

Met 831 titels de grootste collectie van de linkse syndicale en coöperatieve pers in België. Thematische en personenindex. Metvermelding van Aalst (o.a. BWP-federatie).

10 - MALLE-GRAIN N.; DEREGNAUCOURT G., *Revue du Nord. Tables des années 1981 à 1990*, Villeneuve d'Ascq, Université Charles De Gaulle-Lille III, 1992, 92 p.

11 - MANNING E. (o.s.b.), *Supplément aux Tables générales de Scriptorium, t. I-XXX, 1946-1976*, Reiningue, in eigen beheer (Abbaye d'Oelenberg, F-68950 Reiningue), 1988, 26 p.

12 - MATTELAER Pierre; DEMAREE Jos (med.), *Index op Molenecho's. 2: Jaargangen 1982-1992*, Kortrijk, s.n., 1994, 124 p.

Indices op auteurs, persoons- en plaatsnamen en trefwoorden. Een eerste index op de jaargangen 1-9 verscheen in 1992.

13 - PEETERS Paul; TOP Stefaan (med.), *Volkskunde 1961-1990. Woord vooraf en geschiedenis van het tijdschrift door dr. Stefaan TOP*, (*Nederlandse Volkskundige Bibliografie. Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuitgaven*, 35), Antwerpen, Centrum voor Studie en Documentatie, 1993, XXXI-266 p.

De delen 1 en 2 van deze reeks behandelden "Volkskunde" 1888-1938 en 1939-1960.

14 - SOUMILLON D.; DELANNOY Yves, *Annales du Cercle archéologique d'Enghien, tomes I (1880) à XXV (1989). Table alphabétique par noms d'auteurs, par D. SOUMILLON. Tableau des tomes, par Y. DELANNOY*, - *Annales du Cerlce archéologique d'Enghien*, 27, 1991, p. 193-213; p. 215-219.

15 - STRUYFS M., *Indices op de Handelingen en Bulletin van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1894-1990)*, - BOONE M. (eindred.); DE RIDDER-SYMOENS H. (eindred.), *Honderd jaar geschiedenis van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1993, p. 231-312.

Gebaseerd op een onuitgegeven eindverhandeling Graduaat Bibliotheek- en Documentaire Informatiekunde te Antwerpen (bibliografie 1992, nr. 8).

16 - VAN ASSCHE Dirk, *De Franse Nederlanden - Les Pays-Bas Français. Bibliografie 1986-1995 Bibliographie*, - *De Franse Nederlanden - Les Pays-Bas Français*, 20, 1995, p. 363-437.

Bibliografie van de jaargangen 11 t.e.m. 20, met personen-, portretten- en zakenregister.

Vakbibliografieën (016)

17 - BIBLIOGRAPHIE, *Bibliographie Annuelle du Moyen Age Tardif. Auteurs et textes latins, vers 1250-1500*, Turnhout, Brepols, 1991/1-.

De BAMAT telt jaarlijks tussen de 3.000 en 5.000 nummers. Alfabetisch op auteursnaam met diverse indices.

18 - COCKX-INDESTEGE Elly e.a., *Kroniek van het gedrukte boek in de Nederlanden tot 1940. 17*, - *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 62, 1991, p. 573-627.

19 - COCKX-INDESTEGE Elly e.a., *Kroniek van het gedrukte boek in de Nederlanden tot 1940. 18*, - *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 63, 1992, p. 321-388.

20 - COCKX-INDESTEGE Elly e.a., *Kroniek van het gedrukte boek in de Nederlanden tot 1940. 19*, - *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, 64, 1993, p. 263-316.

21 - MATHELART S.; GUBIN E. (coll.), *Pour l'histoire des médias en Belgique. Bibliographie de 1830 à nos jours*, Bruxelles, ULB - Centre d'Etudes et de Recherches sur les Médias en Europe, 1994, XI-439 p.

Met index van auteurs.

22 - HAVERALS M. e.a., *Bibliographie*, - *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 86, 1991, p. 1-555.

7.451 nummers.

23 - HAVERALS M. e.a., *Bibliographie*, - *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 87, 1992, p. 1-608.

8.243 nummers.

24 - HAVERALS M. e.a., *Bibliographie*, - *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 88, 1993, p. 1-627.

8.373 nummers. De "Bibliographie" volgt vanaf 1993 de indeling van de "Notices brèves", relatief korte literatuurvermeldingen die sinds 1992 uit de "Chronique" waren gelicht. Deze laatste beperkt zicht tot het signaleren van benoemingen, congressen, overlijdens ...

25 - HENDRICKX Frans, *Literatuuroverzicht 1993 met aanvullingen uit vorige jaren*, - *Ons Geestelijk Erf*, 98, 1994, (4), p. 281-358.

Lopende bibliografie van de vroomheidsgeschiedenis. 1003 nummers.

26 - HENDRICKX Frans, *Literatuuroverzichten 1991 en 1992 met aanvullingen uit vorige jaren*, - *Ons Geestelijk Erf*, 67, 1993, (3-4), p. 173-215.

Lopende bibliografie van de vroomheidsgeschiedenis. 1768 nummers.

27 - OOMS H., *Publikaties over de Minderbroeders in de Nederlanden*, - *Franciscana*, 50, 1995, (4), p. 195-245.

28 - VANDE WINKEL Georges, *Bibliographie réunie sur les soeurs*, - *Les femmes dans l'ordre de Prémontré. Les abbayes de la circarie de Gascogne. Actes officiels du 17ème colloque du Centre d'Etudes et de Recherches Prémontrées. Prieuré du Béarn Valmont 1991*, Amiens, CERP (Centre d'Etudes et de Recherches Prémontrées), 1992, p. 74-75.

29 - NEVEN Muriel; ORIS Michel, *L'entre-deux-guerres en Belgique 1918-1940. Bibliographie. 5: Histoire de la Population, de la Famille et de la Santé*, (*Cahier du Centre d'histoire moderne et contemporaine*, 5), Bruxelles, Facultés Universitaires Saint-Louis, 1995, XVIII-276 p.

30 - VAN DEN EIJNDE S., *Tijdschriftenschouw 1994*, - *Volkskunde*, 95, 1994, (1), p. 79-93; (2), p. 140-154; (3), p. 208-222; (4), p. 281-292.

31 - VAN DEN EIJNDE S., *Tijdschriftenschouw 1995*, - *Volkskunde*, 96, 1995, (1), p. 72-86; (2), p. 202-214; (4), p. 463-485.

32 - DURING Roel; SCHREURS Wilbert, *Historische Ecologie. Perspectieven en handreikingen voor eigen onderzoek*, (*Wetenschappelijke Mededeling KNNV*, 215), Utrecht, Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 1995, 95 p.

Beperkt tot Nederland, maar biedt interessantvergelijkingsmateriaal.

33 - DENEWET L.; GOEMINNE L., *Vlaamse molenbibliografie*, - *Molenecho's. Vlaams Tijdschrift voor Molinologie*, 23, 1995, (2), p. 112-113.

34 - FOLIE J. e.a, *Bibliografie van de nationale kunstgeschiedenis*, - *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, 64, 1995, p. 93-133.

35 - LEHMANN L. (o.f.m.cap.), *Franziskanische Architektur*, - *Franziskanische Studien*, 73, 1991, p. 270-283.
"Literaturbericht".

36 - ART Jan (red.); BOONE Marc; CROENEN Godfried; DECAVELE Johan; DEVOS Magda; HOSTE Ivan; PREVENIER Walter; THOEN Erik; VAN KEYMEULEN Jacques, *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? 3a: Hulpwetenschappen*, Gent, Centrum voor Geschiedenis Universiteit Gent en Stichting Mens en Kultuur, 1995, 310 p.
In dit deel werden volgende hulpwetenschappen opgenomen: paleografie, zegelkunde, chronologie, historische metrologie, muntgeschiedenis middeleeuwen, genealogie, heraldiek, naamkunde, dialectologie.

37 - DE HERDT R.; VANNIEUWENHUYSE J., *Bibliografie van de geschiedenis van Gent 1991-1992*, - *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. Nieuwe Reeks* 46, 1992, p. 257-294.
219 nummers.

38 - DE HERDT R.; LALEMAN M.C.; VANNIEUWENHUYSE J., *Bibliografie van de geschiedenis van Gent 1992-1993*, - *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. Nieuwe Reeks*, 47, 1993, p. 127-187.
260 nummers.

39 - MARNEF G.; BLONDE B. (eds.), *Historisch onderzoek met betrekking tot het hertogdom Brabant. Een kritisch overzicht 1991-1992*, - *Bijdragen tot de Geschiedenis*, 77, 1994, (1-2), p. 3-168.
Met auteursregister.

40 - NIJSSEN Rombout, *Bibliographie courante archivistique: articles parus dans les revues archivistiques. 1994. Lopende bibliografie voor archiefkunde: artikels verschenen in tijdschriften voor archiefkunde*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Miscellanea archivistica. Manuale*, 17), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.

41 - ORIS Michel (o.l.v.); PAULY Michel (o.l.v.); RYCKAERT Marc (o.l.v.), *Bibliographie de l'histoire urbaine Belgique-Luxembourg. Bibliografie van de stadsgeschiedenis België-Luxemburg. Bibliographie zur Stadtgeschichte Belgien-Luxemburg. 1992-1993*, (*Centre belgo-luxembourgeois d'Histoire urbaine. Belgisch-Luxemburgs Centrum voor Stadsgeschiedenis*), Liège, Laboratoire de Démographie de l'Université de Liège, 1994, 164 p.
1492 nummers, systematische indeling, indices op auteur en plaats. Met vermelding van Aalst, Geraardsbergen, Ninove, Ronse, Zottegem.

42 - VANDE WINKEL Georges; VERNAEVE Wilfried, *Bibliografie van de geschiedenis van het Land van Aalst 1994 (met aanvullingen uit vorige jaren)*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (3), p. 157-218.

43 - VIAENE Patrick; SCHOLLIERS Peter (med.), *Bibliografie Industriële Archeologie en Industrieel Erfgoed in België. 5, - Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, 13, 1995, (4/52), p. 3-29.
Met hoofdwoordenregister.

Tijdschriften (m.i.v. geschiedenis van) (05)

44 - BERCKMOES M., *Honderd jaar Geschiedenis van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1893-1993)*, - BOONE M. (eindred.); DE RIDDER-SYMOENS H. (eindred.), *Honderd jaar geschiedenis van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1893-1993)*, Gent, Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1993, p. 7-230.

45 - BOONE M. (eindred.); DE RIDDER-SYMOENS H. (eindred.), *Honderd jaar geschiedenis van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1893-1993)*, (*Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 18), Gent, Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 1993, 315 p.

Mediawezen (07)

46 - UYTTERSPROT Marc, *Een regionaal periodiek: De Volksstem (1895-1942)*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (4), p. 85-88.

Miscellanea (089)

47 - COCKX-INDESTEGE Elly (red.); HENDRICKX Frans (red.), *Miscellanea neerlandica. Opstellen voor Dr. Jan Deschamps ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag*, 3 dl., Leuven, Peeters, 1987, X-542, X-470 en X-359 p. 48 - DUVOSQUEL Jean-Marie (ed.); THOEN Erik (ed.), *Peasants and townsmen in Medieval Europe. Studia in honorem Adriaan Verhulst*, (*Belgisch centrum voor landelijke geschiedenis*, 114), Gent, Snoeck-Ducaju en Zoon, 1995, 787 p. 49 - GOOSSENS Modest; VAN HECKE Etienne (eds.), *van Brussel tot Siebenbürgen. Progress in human geography in Europe. Liber Amicorum Prof. Dr. Herman van der Haegen*, (*Acta Geographica Lovaniensia*, 34), Leuven, KUL - Geografisch Instituut, 1994, XXV-794 p.

Codicologie. Boekgeschiedenis (09)

50 - COON Theo, *De fragmenten van handschrift D van "Die Rose" van Heinric*, - *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 1994, (2-3), p. 178-237.
Het besproken middelnederlandse handschrift is vermoedelijk afkomstig uit de Denderstreek (Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen?).

2. GODSDIENST. THEOLOGIE

Hemelse hiërarchie. Heiligen(verering) (235)

51 - JACOBS R., *Brusselse heiligen: de heiligen Michiel en Goedele*, - *Vlaams Brabant*, 1995, (3), p. 28-35.
Met vermelding van Moorsel.

52 - VAN BEUNINGEN H.J.E.; KOLDEWEIJ A.M., *Heilig en Profaan. 1000 Laatmiddeleeuwse Insignes uit de collectie H.J.E. van Beuningen*, (*Rotterdam Papers*, 8), Cothen, Stichting Middeleeuwse Religieuze en Profane Insignes, 1993, 342 p.
Met vermelding van Geraardsbergen (H. Adrianus), Lede, Ninove (H. Cornelius).

Geloofsbelijdenissen. Catechismussen (238)

53 - SCHREVER A., *Tot nu toe ongekend werkje: Martinus Lebrun, Waalse abt in de St.-Adriaansbadij (1624-1656), liet Vlaamse "Kleynen Catechismus" schrijven (1648)*, - *De Heemschutter*, 1995, (135), p. 7-8; (136), p. 11-12. Praktische theologie. Kerkelijke kunst en symboliek. Kerkmeubilair en -versiering (24)

54 - VAN HAVER Jozef, *Voor u, beminde gelovigen. Het Rijke Roomse Leven in Vlaanderen 1920-1950*, Tielt, Lannoo, 1995, 315 p.

56 - THIJS Alfons K.L., *Beeld, tekst en context: gedachtenisprenten voor eerste communicanten uit Vlaanderen en Nederland (18e-19e eeuw)*, - *Volkskunde*, 96, 1995, (3), p. 263-322.
Met vermelding van Aalst en Gijzegem.

55 - THIJS Alfons K.L., *De steendrukkerij E.Lombaerts-Van de Velde / G. Hutsebaut: een verhaal over de langzame dood van de Vlaamse neogotische devotieprenten*, - *Volkskunde*, 96, 1995, (2), p. 111-153.
Bedevaartvaantjes te Affligem, Erembodegem, Neigem, Ninove, Schelderode.

57 - VAN DER BORGHT Herwig, *De restauratie van het kerkpatrimonium te Moorsel*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 70-73.
Over de Sint-Martinuskerk, de Sint-Gudulakapel, de Lourdeskapel en de Stevenkapel.

Pastoraal theologie. Broederschappen. Parochiële instellingen (25)

58 - DEVROEDE M., *"Kwezels" en "Zusters". De geestelijke dochters in de Zuidelijke Nederlanden. 17de en 18de eeuw*, (*Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren*, jg. 56, nr. 152), Brussel, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1994.

59 - DE BOECK Dirk, *Benoemingen van organist-onderwijzer te Mere in 1770 en 1771*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (1), p. 14-15.
Over Petrus Marianus De Luyck.

60 - DE SCHRYVER Fredy; DE SUTTER Prosper, *Kosters van Nieuwerkerken*, - *Liniaal,* 19, 1995-96, (1), p. 8-28.

61 - DIERICKX Fons, *25 jaar Parochiaal Centrum te Herdersem 1970-1995*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 256-269.

62 - VERLEYEN Wilfried (o.s.b.), *Over een Aalsterse schoolmeester die koster wilde worden*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 146-153.

Over Gerardus Scheerelinckx en met vermelding van Moorsel.

Kerkbestuur en -organisatie (262)

63 - DE SUTTER Prosper, *450 jaar pastoors in Nieuwerkerken*, - *Liniaal*, 19, 1995-96, (2), p. 4-27.

64 - DIERICK Aleidis, *Een Meldertse persoonlijkheid: Constant De Vos*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 217-222.

65 - LIESSENS Gerrit, *De kapelanij van Halen, gefundeerd in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw te Aaigem. Haar kapelaans en bedienaars*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (2), p. 26-36.

66 - NAZET J., *Les chapitres de chanoines séculiers en Hainaut du XIIe au début du XVe siècle*, (*Académie Royale de Belgique. Classe des Lettres*, 3e série, VII), Bruxelles, Palais des Académies, 1993.

Met vermelding van de kapittels van Haaltert, Ninove en Ronse.

67 - NOLET W.; BOEREN P.C., *Kerkelijke instellingen in de middeleeuwen*, 2de uitg., Amsterdam, Antiquariaat Hieronymus Bosch en Nijmegen, Antiquariaat De Keerkring, 1995, VIII-510 p.

Ongewijzigde herdruk van de uitgave Amsterdam, Urbi et Orbi, 1951. Deze studie is vooral toegespitst op de Nederlanden en gaat chronologisch verder dan de middeleeuwen. Zo behandelt zij ook nog de reorganisatie van de kerkelijke indeling in 1559/1561. Met vermelding van Aalst, Affligem, Geraardsbergen, Kamerijk (bisdom), Meerbeke, Ninove, Teralfene.

68 - STUYVER Paul, *Pastoor Petrus De Meerleer (1830-1912)*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (3), p. 44-57.

Pastoor van Erpe.

69 - VAN DE MERCKT Gaston, *La tenue en 1902 d'un "Liber Memorialis" pour la paroisse de St-Hermès de Renaix. Une initiative bien inspirée de feu le doyen L. De Bruyne*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 139-150.

70 - VAN DE PERRE Dirk, *De datum van de bisschopswijding van Nikolaas van Chièvres (1136-1167) en de gevolgen voor de datering van zijn oorkonden*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (2), p. 143-156.

Christelijke, religieuze ordes (271)

71 - GERZAGUET Jean-Pierre, *L' abbaye d'Anchin de sa fondation (1079) au XIVe siècle. Essor, vie et rayonnement d'une grande communauté bénédictine*, 2 dl., Lille, Université Lille III (onuitgegeven doctoraal proefschrift), 1993.

Anchin had het patronaat van de parochies Aaigem, Dikkelvenne, Hermelgem.

72 - LION Jan, *Abdijbibliotheek geeft geheimen prijs*, - *Het Volk. Editie Dender*, 1995, (16-17 december), p. 17.

Een exemplaar van "Instruction Chrétienne", in 1686 geschreven door de ongeschoeide karmeliet Ignace de Saint-Pierre en gedrukt bij Jacques Coulon in Doornik, ooit in het bezit van de Geraardsbergse abdijbibliotheek, is momenteel in privè-bezit van de familie Bossuyt-Roelandt uit Overboelare.

73 - VERLEYEN Wim, *L'exordium Affligemense. Légende ou réalité ?*, - *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 90, 1995, p. 471-482.

74 - ARDURA Bernard, *Prémontrés. Histoire et Spiritualité*, (*CERCOR Centre Européen de Recherches sur les Congrégations et Ordres Religieux. Travaux et Recherches*, 7), Saint-Etienne, Publications de l'Université de Saint-Etienne, 1995, 622 p.

Met vermelding van de rol van de abdij van Ninove bij de stichting van premonstratenzer colleges in Leuven (1571/1573) en Rome (abt Johannes David, 1628).

75 - DE KEMPENEER J.; PEERSMAN J. (epiloog), *Aantekeningen uit de dagboeken van de prelaten der Norbertijnenabdij van Ninove 1657-1783*, [Tienen], Ripova, 1995, 175 p.

Deze vertaling uit de abtsdagboeken van Johannes De Neve, Ferdinandus De Moor, Carolus Charité, Dionysius Freysers, Ferdinandus Van der Haeghenen Ferdinandus Van der Eecken verscheen eerder als feuilleton in het weekblad "De Denderklok". In een epiloog stelt J. PEERSMAN de vraag "Hoe bruikbaar is deze vertaling?".

76 - DE LEEMANS Pieter, *De codex actorum van Ferdinand Vander Haeghen, 46e abt van Ninove (1712-1754)*, 2 dl., Leuven, KU Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling departement Klassieke Studies), 1995.

Tekstuitgave en vertaling.

77 - [HISTOIRE], *Histoire des Capucines de Flandre. Ecrite au XVIIIe siècle par une Religieuse de cet Ordre. 1*, (*Instrumenta Franciscana*, 6), Sint-Truiden, s.n., 1995.

78 - ROGGEN H.R., De Clarissenorde in de Nederlanden, Sint-Truiden, s.n., 1995.

Met vermelding van kloosters te Gentbrugge (1285-1574) en Geraardsbergen (1631-1695).

79 - SCHRIJE Kurt, *Het Kartuizerklooster te Herne (1314-1534), een prosopografische studie*, Leuven, KU Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

Met vermelding van Gerard van Zottegem (14de eeuw).

80 - VAN DE PERRE Dirk, *De abdijen van Ninove en Jette (Dielegem) en hun geschil over de kerk en het kapittel van Liedekerke (1092-1180)*, - *Analecta Praemonstratensia*, 71, 1995, (3-4), p. 264-299.

81 - VANDE WINKEL Georges, *Jean De Neve, abbé de Ninove, veut incorporer un couvent de soeurs grises à l'ordre de Prémontré (XVIIe siècle), - Les femmes dans l'ordre de Prémontré. Les abbayes de la circarie de Gascogne. Actes officiels du 17ème colloque du Centre d'Etudes et de Recherches Prémontrées. Prieuré du Béarn Valmont 1991*, Amiens, CERP (Centre d'Etudes et de Recherches Prémontrées), 1992, p. 44-48.

82 - WALTERS J.; PEERSMAN J. (inl. en comm.), *De pachthoeven van de abdij te Ninove. Een nieuwe editie van J. Walters "De Hoven van Sint-Corneliusabdij te Ninove" met inleiding en commentaar door J. Peersman*, Ninove, Lions Club Ninove in samenwerking met de VVV-Ninove, 1995, 81 p.

Behandelt ook de molens van de abdij.

83 - WERKGROEP NORBERTIJNSE GESCHIEDENIS IN DE NEDERLANDEN, *De stadshoven van de premonstratenzer abdijen in de Nederlanden: refuge, overslagplaats en stedelijke residentie. Verslagen van de vijfde contactdag Abdij van Postel zaterdag 29 april 1995*, Brussel, s.n., 1995, 91 p.

84 - BUTAYE D. (s.j.), *Kostbare genealogische gegevens in het noviciaatsregister van de (Vlaamse) Jezuïeten uit het begin van de 17de eeuw, - Vlaamse Stam*, 28, 1992, p. 21-33; 29, 1993, p. 281-303.

85 - GPL [acroniem van GHIJSELS Pieter], *Zusters Maricolen 150 jaar in Lede, - Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 1995, (1 juni), p. 17.

86 - LION Marc, *De straatmussen van de pastoor [Edward Poelaert]. Zusters van de Burchtdam [Ninove] na 46 jaar terug naar Buggenhout*, - Het Nieuwsblad. Editie Dender, 1995, (7-8 oktober), p.

Schisma's. Ketterijen (273)

87 - BAGUET Paul, *Kanttekeningen bij de bijdrage "Stevenisten in Nederbrakel en omstreken" van Theo Brakels, - Triverius*, 25, 1995, (1), p. 24-26.

88 - BRAKELS Theo, Stevenisten in Nederbrakel en omstreken, - *Triverius*, 25, 1995, (1), p. 19-23.

Protestantse kerken (283/289)

89 - DE JONGE Arnold J., *De Geuzenhoek te Horebeke van geslacht tot geslacht*, Horebeke, s.n., 1993, 68 p.

3. SOCIALE WETENSCHAPPEN

Statistiek. Demografie (31)

90 - RANDERAAD N., *Negentiende eeuwse bevolkingsregisters als statistische bron en middel tot sociale beheersing, - Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 21, 1995, (3), p. 319-342.

91 - SCHIMMEL Thomas, *Huishoudens en huishoudstructuren. Aanzet tot een gezinssociologische studie (Scheldewindeke 1860-1930)*, Gent, Universiteit Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

92 - VAN DE MAELE Romain John, *Zuigelingensterfte in Baardegem en Meldert in de negentiende eeuw*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 196-204.

93 - VAN HOECKE Karl, *Mobiliteit in de achttiende eeuw in de streek van Oudenaarde*, Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

94 - VANDERSTEENE L.; SCHIEPERS P., *Natievorming, nationalisme en vreemdelingen. Beeldvorming rond vreemdelingen en Belgen in de Kamerdiscussies over de eerste Belgische vreemdelingenwet*, - *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 25, 1994-95, (1-2), p. 31-78.

Politieke wetenschappen. Binnenlandse politiek (32)

95 - OPSOMMER Rik, *"Omme dat leengoed es thoochste dinc van der Weerelt". Het leenrecht in Vlaanderen in de 14de en 15de eeuw*, 2 dl., (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Studia*, 60), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995, 424 en 425-895 p.

Publikatie van een doctoraal proefschrift uit 1993 aan de KUL (bibliografie 1993, nr. 99). Met persoons- en plaatsnamenregister.

96 - WILLE Danny, *45 jaar geleden: Meldert moet zich uitspreken over de koningskwestie*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 224-225.

Verkiezingen (324)

97 - GESQUIERE Ilse; JACQUES Catherine; MARISSAL Claudine; GUBIN Eliane (o.l.v.); VAN MOLLE Leen (o.l.v.), *Tien vrouwen in de politiek. De gemeenteraadsverkiezingen van 1921*, Brussel, Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, 1994, 217 p.

Met een overzicht van de strijd voor vrouwenkiesrecht tot 1921. Bevat een biografie van de Vlaams-nationale politica Odila Maria Maréchal-Van den Berghe (Steenhuize-Wijnhuize 4 november 1881) en vermeldingen van politicae uit Aalst, Erembodegem, Ledeberg, Letterhoutem, Oordegem, Ronse, Rozebeke, Ruien, Sint-Blasius-Boekel, Sint-Denijs-Boekel.

Migratie (325.1/2)

98 - MAROYE Marc, *De emigratie vanuit Everbeek, Nederbrakel en omstreken naar Manitoba-Canada (1888-1925)*, - *Triverius*, 25, 1995, (1), p. 7-18; (2), p. 9-22; (3), p. 7-18.

Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 113.

Parlementen. Regeringen (328)

99 - DOUXCHAMPS José, *Les Etats Nobles dans les Pays-Bas*

méridionaux et la Principauté de Liège. Liste des Membres, Wépion-Namur, s.n., 1995, 205 p.

Politieke partijen en bewegingen (329)

100 - BOSMAN Remi, *Het V.N.V.leiderskamp "Reimond Tollenaere" te Wieze*, Wieze, in eigen beheer (Aalstersestraat 65, 9280 Wieze), 1992, 8 p.

In 1943-1944.

101 - DBH [acroniem van DE BRANDT Hilde], *Vlaamsch Huis onderdak voor motoklub*, - *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 1995, (11 juli), p. 13.

Over het Vlaams Huis te Moorsel.

102 - FVA [acroniem van Frans VANVOLSEM], *Aalsters Vlaamsch Huis werd ingang kultureel centrum*, - *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 1995, (11 juli), p. 13.

103 - HIMPE Anne, *De Beweging in Huis. Vlaamse huizen tijdens het interbellum*, (*Bijdragen Museum van de Vlaamse Sociale Strijd*, 8), s.l., Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1992, 271 p.

Met vermelding van Aalst, Aspelare, Denderhoutem, Denderleeuw, Erembodegem, Geraardsbergen, Herzele, Hofstade, Iddergem, Kluisbergen, Lede, Meldert, Moorsel, Nederbrakel, Ninove, Okegem, Ronse, Steenhuize, Welle, Wieze, Zottegem.

104 - IMBO G., *Richard Clerebaut, 1874-1939, een pionier van het socialisme te Geraardsbergen*, - *De Heemschutter*, 1995, (137), p. 21-24; (138), p. 13-16; (139), p. 21-24; (140), p. 21-23.

105 - LMN [acroniem van LION Mark], *Van Vlaamsch Huis tot 't Geniep*, - *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 1995, (11 juli), p. 13.

Over het Vlaams Huis te Ninove.

106 - LMN [acroniem van LION Mark], *Vlaamsch Huis - bij Louis Van Holsbeek-Geeroms*, - *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 1995, (11 juli), p. 13.

Over het Vlaams Huis te Okegem.

107 - MOULAERT Jan, *Rood en zwart. De anarchistische beweging in België 1880-1914*, (*Historische Reeks Davidsfonds*, 20), Leuven, Davidsfonds, 1995, 462 p.

108 - SCHREVER A., *De Vlaamse bewustwording in Geraardsbergen*, - *De Heemschutter*, 1995, (136), p. 9-10; (137), p. 19-20.

109 - STEYAERT Rozemie; VAN WAEIJENBERGE Frédéric, *Paul De Mont als politicus en journalist*, - STEYAERT Rozemie (hoofdred.); VAN WAEIJENBERGE Frédéric (hoofdred.), *Paul De Mont 1895-1950*, Ninove, Werkgroep Abdij Ninove, 1995, p. 51-68.

De Mont was in de periode 1936-1939 geëngageerd bij Rex en vanaf 1930 als journalist verbonden aan achtereenvolgens "Sportwereld", "De Nieuwe Staat", "De Standaard" en "De Nieuwe Standaard".

110 - UYTTERSPROT M., *Het Algemeen Nederlands Verbond te Aalst(1904-1914)*, - *Daens Vandaag*, 19, 1995, (4), p. 11-12.

111 - VAN LANGENHOVEN Bart, *De Samenwerkende Maatschappij"Vlaamsch Huis"*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 33-50.
Over het Vlaams Huis te Lede.

112 - VANSCHOENBEEK Guy, *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, Antwerpen-Baarn, Hadewijch en Gent, AMSAB, 1995, 269 p.
Met index op persoonsnamen.

Vakbeweging. Lonen. Arbeid en tewerkstelling (331)

113 - VAN DER BORGHT Herwig, *Intern reglement van een onderneming anno 1880*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 158-160.

114 - BRUYNEEL Ch., *Bieten zetten, steken of rooien.... De seizoenarbeid bij uitstek*, - *De Gonde*, 23, 1995, (3-4), p. 9-18.

Grond en bodem (332)

115 - DE COCKER J., Grondbezit en grondgebruik te Melsen omstreeks 1800, - Het Land van Rode, 23, 1995, (91), p. 31-48.

Coöperaties. Economische organisatievormen (334)

116 - DAUWE Jozef; UYTTERSPROT Karel; STROOBANTS Aimé, *Van Middeleeuwse Ambachten tot Georganiseerde Handelskamers. De economische ontwikkeling van het arrondissement Dendermonde. 150 jaar Kamer voor Handel en Nijverheid 1842-1992*, Dendermonde, s.n., 1992, 143 p.

117 - OLSEN J., *De middenstand te Gontrode in het jaar 1901*, - *De Gonde*, 23, 1995, (1), p. 23-27.

118 - VANCOPPENOLLE Chantal (coörd. en bijdr.); FRANCOIS Luc (bijdr.); LENDERS Piet (bijdr.), *Tussen beleid en belang. Geschiedenis van de Kamers van Koophandel in België (17de - 20ste eeuw). Dossier bij de gelijknamige tentoonstelling in het Algemeen Rijksarchief te Brussel van 6 september tot 7 oktober 1995*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Educatieve Dienst. Dossiers. Tweede Reeks*, 10), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995, 128 p.

Financiën. Belastingen. Geldwezen (336)

119 - LIESSENS Gerrit, *Getuigenissen over de tienden op "den Sweertvegher" te Mere*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (1), p. 15. 120 - BEECKMANS Luk, *Moderne*

schatvondsten uit Zuid-Oost-Vlaanderen (Ninove II, Onkerzele II/III en Kruishoutem), - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 331-345.

121 - CROMBOIS J.-F., *Les activités bancaires de la Société Générale de Belgique 1870-1914. Facteurs de développement d'une grande banque mixte belge*, - *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 25, 1994-95, (1-2), p. 1-29.

Recht. Criminaliteit. Notariaat (34)

122 - CAUDRON Freddy, *Ende vande saecke niet voorder wetende... De zaak Susanna Henderickx*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 290-303.

Het onderzoek voor de magistraat van Moorsel over de dood van Susanna Henderickx.

123 - DE MECHELEER Lieve, *De criminaliteit te Aalst in de late-middeleeuwen. 3* , - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (1), p. 3-63.

Vorige bijdragen opgenomen in de bibliografie 1993, nr. 138 en 1994, nr. 154.

124 - DE VUYST Julien, *Doodslag of aanslag in Lede in 1886*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 51.

125 - DESMET G., *"Voor eenen stuyver...". Een steekpartij te Melsen anno 1687*, - *De Gonde*, 23, 1995, (3-4), p. 25-29. 126 - HAUDENHUYSE G., *Misdaad en straf in de middeleeuwen niet steeds evenredig*, - *Het Land van Rode*, 23, 1995, (90), p. 17-22.

127 - HAUDENHUYSE G., *Opsporingsbericht uit 1330*, - *Het Land van Rode*, 23, 1995, (90), p. 23-26; (91), p. 13-16; (92), p. 19-23.

128 - MAROYE Marc, *Een onwelriekend proces te Nederbrakel in 1823*, - *Triverius*, 25, 1995, (4), p. 36-39.

129 - VAN DE MAELE Romain John, *Louis Paul Boon en de Zwarte Hand. Een eigenzinnige terugblik*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (2), p. 111-142.

130 - VAN EFFELTERRE Jozef, *De ondervraging en veroordeling van Anna Marie Van Dorpe, verloofde van Jan de Lichte te Brugge*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 149-151.

131 - DE CLERCK Jan C.A., *Enkele bedenkingen bij "De schatting van een inboedel in 1880" (jg. 8, n° 1)*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 96-104.

Met vermelding van Lebbeke.

132 - DE SMET Firmin, *De schatting van een inboedel in 1880*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 41-48.

Met vermelding van Lieven De Brandt uit Lebbeke. Hoewel deze inventaris betrekking heeft op Lebbeke, waren in de Faluintjesgemeenten dezelfde maten, gewichten en voorwaarden van toepassing.

133 - DE VUYST Julien, *Sinister avontuur Nieuwerkerkse pastoor*, - *Liniaal*, 18, 1994-95, (3), p. 46-48.

134 - HERREMAN J., *Een merkwaardige staat van goed gemaakt anno 1646 bij het overlijden van Maeyken Ooghe, echt. van Michiel Scherelinck*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (2), p. 2-7; (3), p. 2-13.

135 - SCHEERLINCK J., *Het geschil rond de pachten der kapittelgoederen te Haaltert (begin 19e eeuw - 1835)*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (2), p. 13-19.

136 - VAN HIMBEECK Louis, *Moorsel in oude documenten*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 232-234.
Met vermelding van Margriete Van Ghete.

137 - VELLE Karel, *Het Openbaar Ministerie in België (1796-1995). Organisatie, bevoegdheden en archiefvorming*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Miscellanea archivistica. Studia*, 66), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995, 410 p.
Met zakenregister.

138 - VAN TRIMPONT Marc, *Het vredegerecht van het kanton Nederbrakel. Regesten van akten uit de Franse periode*, Brakel, Triveriusgenootschap, 1995, 304 p.

139 - VELLE Karel, *Het vredegerecht en de politierechtbank (1795-1995). Organisatie, bevoegdheden en archiefvorming*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Miscellanea archivistica. Studia*, 76), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.

140 - PITTOMVILS K., *Alledaagse arbeidsconflicten in de Gentse textielindustrie. De praktijk van de Werkrechtersraad in de eerste helft van de negentiende eeuw*, - *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 21, 1995, (2), p. 181-211.

Taken van de overheidsorganen (351)

141 - DE SUTTER Prosper, *De veldwachters van Nieuwerkerken*, - *Liniaal*, 18, 1994-95, (4), p. 66-102.

142 - VAN TRIMPONT M., *Archiefstukken over de Geraardsbergse Burgerwacht in het "Fonds de la Garde Civique"*, - *Vlaamse Stam*, 31, 1995, (9), p. 447-454.

Lokaal, regionaal en centraal bestuur (352/354)

143 - HUYLEBROEK E., *Het eerste gemeentebestuur van Denderhoutem, de "Belgische" gemeente*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (2), p. 10-11.

144 - BOURGEOIS P., *Le ministère des Finances. Etude de l'administration centrale et répertoires des services publics et commissions*, (*Archives générales du Royaume et Archives de l'Etat dans les Provinces. Miscellanea archivistica. Studia*), Bruxelles, Archives générales du Royaume, 1995.
Kadert in een reeks over Belgische ministeries als archiefvormers.

145 - DEVOLDER Conny, *Het ministerie van Verkeer en van Post, Telegrafie en Telefonie (1884-1990). 1: Organisatie*, 2 dl., (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Miscellanea archivistica. Studia*, 63), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.
Kadert in een reeks over Belgische ministeries als archiefvormers.

146 - DEVOLDER Conny, *Het ministerie van Verkeer en van Post, Telegrafie en Telefonie (1884-1990). 2: Bevoegdheden*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Miscellanea archivistica. Studia*, 65), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.
Kadert in een reeks over Belgische ministeries als archiefvormers.

147 - DUINDAM J., *De herontdekking van het vorstelijk hof*, - *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 108, 1995, (3), p. 361-376.

148 - TERRIZZI Rosa, *Le ministère de l'Intérieur (1830-1994). 1: Etude de l'administration centrale et répertoires des commissions et services publics*, (*Archives générales du Royaume et Archives de l'Etat dans les Provinces. Miscellanea archivistica. Studia*), Bruxelles, Archives générales du Royaume, 1995.
Kadert in een reeks over Belgische ministeries als archiefvormers.

149 - VAN DER CRUYSSEN Christine, *Het ministerie van Onderwijs en Cultuur (1878-1884, 1907-1991). 1: Organisatiestructuur van de centrale administratie en adviesorganen*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Miscellanea archivistica. Studia*, 64), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.
Kadert in een reeks over Belgische ministeries als archiefvormers.

Defensie. Krijgsgeschiedenis (355)

150 - ANNAERT Michel, *Milac-Lede blikt terug*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 61-69.

151 - DE BAETS A., *De slag om Melle in 1745*, - *De Gonde*, 23, 1995, (1), p. 3-22; (2), p. 35-41.

152 - DE BAETS A., *Voor en na de slag van Melle A° 1745. Militaire lasten en fournissementen voor Melle en Gontrode*, - *De Gonde*, 23, 1995, (3-4), p. 3-7.

153 - DE METSENAERE Wilfried, *Vergeten helden*, - *Denderleeuws Infoblad*, 1995, (november), p. 50-54.
Over Cesar De Conseth (°Erembodegem 22.01.1910, + Zarren 28.05.1940).

154 - DE TROYER R., *Heldergemse soldaten (1893-1912)*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (3), p. 17-21; (4), p. 16-21.

155 - DE TROYER R., *Inschrijvingsregister voor de nationale militie van de gemeente Heldergem (1800-1816). 2*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (1), p. 2-6.
Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie, 1994 nr. 175.

156 - DE VOS Luc; PIRLOT Jean-Yves; VANDAELE Ann; VAN DAMME Thibaut; BEYAERT Marc, *Le guide des champs de bataille de Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg*, (*Collection "Détours"*), Bruxelles, Editions de l'Octogone, 1994, 180 p.
O.a. over de slag bij Gavere (23 juli 1453).

157 - DE VUYST Julien, Nieuwerkerkse lotelingen in het begin van deze eeuw, - Liniaal, 19, 1995-96, (1), p. 4-7.

158 - LOYEN R., *"Vrinden gaet achter, het zijn soldaeten". De Oostenrijkse successieoorlog en de verovering van Antwerpen (1740-1748)*, - *De Brabantse Folklore en Geschiedenis*, 1995, (287), p. 213-332.

159 - VAN DE MAELE Romain John, *Een Aalstenaar in de Atjeh-oorlog*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (4), p. 282-288.
Over Johannes Augustus Van Nieuwenhove.

160 - VAN TRIMPONT Marc, *Oorlogsmoleste Everbeek (16e-18e eeuw)*, - *Triverius*, 25, 1995, (1), p. 30-37.

161 - VANDE VEEGAETE Tim, *Naweeën van een concentratie-kamp. De humanitaire missie van Belgische studenten te Bergen-Belsen*, 2 dl., Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1989.
Met een getuigenis van radioloog-fysicotherapeut Paul Adriaens (° Ninove 1921, dr. med. KUL 1946).

Wereldoorlog 1914-18 (355 WOI)

162 - VAN BREMPT Pieter, *80 jaar geleden: het tweede jaar van de Grote Oorlog gaat in...*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 14-17; (3), p. 238-239.
Met oorlogsliederen.

163 - VAN LANGENHOVEN Bart, *Het "Beschermcomiteit der Noodlijdende Huishoudens"*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 53-60.
Tijdens wereldoorlog 1914-1918.

164 - VAN TRIMPONT Marc, *Het krijgstoneel 1914-1918. Over Geraardsbergenaars die het hebben meegemaakt...*, - *De Heemschutter*, 1995, (131), p. 5-10; (132), p. 5-8; (133), p. 3-6; (135), p. 11-14; (136), p. 13-18; (137), p. 15-18; (138), p. 9-12; (139), p. 17-20; (140), p. 11-14.
Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 181.

165 - VAN TRIMPONT Marc, *Over decoraties en gedecoreerden uit Wereldoorlog I*, - *Triverius*, 25, 1995, (4), p. 25-35.
Met vermelding van Brakel, Deftinge, Sint-Goriks-Oudenhove, Sint-Maria-Lierde.

166 - WILLE Danny, *Meldertse helden uit de Grote Oorlog*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 128-138.

Wereldoorlogen 355 WOI/WOII

167 - DE BACKER Oscar, *1994: verjaardagen en oorlogsherinneringen*, - *De Gonde*, 22, 1994, (3-4), p. 7-35.

Behandelt de veldslagen te Melle-Kwatrecht in september/oktober 1914, de inhuldiging van een monument voor Franse marinefuseliers (1934) en de oorlogsgebeurtenissen in 1944.

168 - LAMARCQ Danny, *Oorlogsmonumenten te Zottegem. Stille getuigen van twee wereldbranden. Een inventaris van de tastbare getuigenissen en een poging tot biografie van alle gesneuvelden en slachtoffers*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 13-136.

Wereldoorlog 1939-45 (355 WOII)

169 - CONWAY Martin, *Collaboratie in België. Léon Degrelle en het Rexisme, 1940-1944*, Groot-Bijgaarden, Globe, 1994, IX-378 p.

Met vermelding van Paul De Mont.

170 - DE SMET Johan, *50 jaar bevrijding: een oorlogsavontuur van eigen bodem*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 15-23.

Met vermelding van Alfons Daelman.

172 - DUBOIS G., *Britse commandopost te Ronse - mei 1940*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 41-94.

171 - DUBOIS Gilbert, *Addendum bij artikel "Hitler te Ronse" in Annalen 1994*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 187-195.

Fotokopieën van het originele dagboek "Das Führer Hauptquartier".

173 - DUPORTAIL Patrick, *Bottelare, een plattelandsgemeente in Wereldoorlog Twee. Prosopografische analyse van het verzet. Studie van het dagelijks leven. Waardenonderzoek*, Gent, Universiteit Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

174 - FRANSAER Frans, *50 jaar geleden: vliegend fort landt in Moorsel*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p.105.

175 - HIEL Roger, *De winter van 1944-1945*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 74-75.

176 - LAMARCQ Danny, *De Zottegemse slachtoffers van de oorlog 1940-1945 en het monument op het Politieke Gevangenenplein*, Zottegem, s.n., 1995.

177 - VAN DER SPEETEN Jozef, *Okegem en Okegemnaars in W.O. II. 6: Vier jaar Duitse bezetting*, - *Mededelingen Heemkring Okegem*, 20, 1995, (3-4), p. 41-76.

178 - VAN TRIMPONT Marc, *Geraardsbergen en de bevrijding van Nederland*, - *De Heemschutter*, 1995, (135), p. 21-24.

179 - VAN WAESBERGHE Bart, *De Belgisch-Nederlandse verhoudingen en het gevaar van een Duitse aanval op de Lage Landen*, -

Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, 25, 1994-95, (1-2), p. 103-195.

180 - [WERELDOORLOG], *Wereldoorlog II in de Denderstreek*, Ninove, Sint-Aloysiuscollege, 1984, 65 p.
Typoscript.

Maatschappelijk werk. Verzekeringswezen (36)

181 - DE SUTTER Prosper; DE BOECK Dirk, *60 jaar geleden: wijding nieuwe CM-vlag te Erpe*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (3), p. 57-59.

Opvoeding. Onderwijs. Vrijetijdsbesteding (37)

182 - DIERICKX Fons, *Jonge Congolezen te Herdersem*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 206-211.
Met vermelding van Gijzegem.

183 - MENU Louis, *Het Koninklijk Gesticht van Mesen en haar werking*, - BEUN Johan (red.), *Mesen, kleine stad op de heuvel. Verzameling historische bijdragen over Mesen*, Mesen, in eigen beheer, 1995, p. 253-269.
Met vermelding van Lede.

184 - DE SUTTER Prosper, *De oude zondagsschool van Nieuwerkerken*, - *Liniaal*, 18, 1994-95, (3), p. 50-64.

185 - DE VUYST Julien, *De oude zondagsschool van Nieuwerkerken. Naschrift*, - *Liniaal*, 19, 1995-96, (1), p. 3-4.

186 - VAN DER LINDEN Renaat, *Zottegem. Afwezigheid en vrij-af in de gemengde Gemeenteschool ca. zestig tot dertig jaar geleden*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 143-148.

Jeugdvorming. Jeugdwerk (374.3)

187 - BOGAERT Jan; DE DECKER Walter; DE MONT Hans; GHILAIN Rik (hoofdred.); SCHEERLINCK André; STEPPE Hugo; VANDERPOORTEN Wim; VAN AELBROUCK Eric (beeldmat.), *Brede Velden. 75 jaar Scouting in Ninove 1920-1995*, Ninove, VVKS Ninove, 1995, 204 p.

188 - VANDERBEKE Paul, *Herinneringen aan het Diets Jeugdverbond*, - *AKVS-schriften*, 31, 1995 (november), p. 36-39.
De auteur haalt herinneringen op aan zijn verblijf aan het Aalsterse Sint-Jozefcollege (1935-1941).

Universitair onderwijs (378)

189 - SIMON-VAN DER MEERSCH A.-M.; LANGENDRIES E., *Proffen in de straat*, Gent, Universiteit Gent, 1994, 40 p.
Deze bundel, gepubliceerd naar aanleiding van een tentoonstelling in de Gentse Aula (16 juli - 21 juli 1994) bevat biografieën van RUG-professoren aan wie binnen de stad Gent een straat-

naam werd toegewezen, o.a. de historicus Victor Fris (° Geraardsbergen 18 februari 1877) en de medicus Joseph F. Kluyskens (°Aalst 1771).

Toerisme. Vrijetijdsbesteding (379.8)

190 - CALLEBAUT Dirk; SUNDERLAND John; VAN DER MEIREN Jean-Pierre, *Ename: een betekenisvol verleden bestendigd in een archeologisch park*, - *Archeologie en Cultuurtoerisme*, s.l., Provinciebesturen van Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Zeeland, 1995, p. 50-55.

191 - DE LANGE Sylvain, *Everbeek, een unieke deelgemeente van Brakel*, - *Triverius*, 25, 1995, (3), p. 30-31.

192 - DE WINNE Liliane, *Provinciaal domein "Den Blakken". Wetteren zit op rozen*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (1), p. 12-15.

Met vermelding van Adolf Papeleu (° Aalst 1811).

193 - [FIETSROUTE], *Een fietsroute langs 9 watermolens in Erpe-Mere*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (4), p. 80-81.

Met los bijgevoegd kaartje van deze route.

194 - ROGGE Marc, *Het Provinciaal Archeologisch Museum van Zuid-Oost-Vlaanderen - site Velzeke*, - *Archeologie en Cultuurtoerisme*, s.l., Provinciebesturen van Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Zeeland, 1995, p. 42-44.

195 - VAN DER VURST Pierre, *Verfraaiing van de Denderoevers te Aalst: wandel- en fietspad "De Bilzen"*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (3), p. 68-69.

196 - VANDEPUTTE Omer (hoofdred.), *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Tielt, Lannoo en s.l., Kredietbank en Antwerpen, VTB-VAB, 1995, 1315 p.

Metrologie (389)

197 - BAVAY Lut, *Landmaten te Mere tijdens het Ancien Regime*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (3), p. 41-43.

Met vermelding van Aalst.

Volkskunde (39)

198 - DE SMET Firmin; DIERICKX Fons; VAN DER BORGHT Herwig, *Tis al vant vercken. Tentoonstelling Herdersem 15-18 januari 1993*, Herdersem, Heemkundige Kring De Faluintjes, 1993, 52 p.

199 - MICHIELS Jef, *Mensen aan de deur: van rondgangers, bedelaars en andere*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 125-127.

Over Herdersem.

200 - VAN DE PERRE Arnold, *De Langen van Mols (2)*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 60-63.
Over Albert Van Mol (Meldert). Een vorige bijdrage is opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 212.

201 - VAN DE PERRE Arnold, *De mannen van 't Kokerij*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 139-142; (3), p. 212-215.
Over Meldert.

Zeden en gebruiken in het particuliere leven (392)

202 - VAN DE MAELE Romain John, *Trouwen en hertrouwen te Meldert rond het midden van de negentiende eeuw (1851-1860)*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 64-69.

203 - DEVOLDER Kathleen (coörd.), *Van badhuis tot eroscentrum. Prostitutie en vrouwenhandel van de middeleeuwen tot heden. Dossier bij de gelijknamige tentoonstelling in het Algemeen Rijksarchief te Brussel (24 oktober 1995 - 20 januari 1996)*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Educatieve Dienst. Dossiers. Tweede Reeks*, 11), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995, 118 p.

Bijnamen. Spotnamen (392.91)

204 - BOSMAN Remi, *De Zotten van Wieze*, Wieze, in eigen beheer (Aalstersestraat 65, 9280 Wieze), 1992, 12 p.
Over de spotnamen voor de inwoners van Wieze.

205 - DOOLAEGHE Jan, *De spotnamen van Lede en deelgemeenten*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 31-32.

206 - ROELS Paula; ROELS Rosa, *Bijnamen te Gijzegem*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (4), p. 91-92.

Dood en dodengebruiken (393)

207 - DE VUYST Paul, Lithoprentjes uit de negentiende eeuw, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (2), p. 21-25.

Openbaar en maatschappelijk leven (394)

208 - KERKHOVE Herman, *Kroniek uit het leven op de gewezen wijk "ter Heyden". Dolf Nandekies' Café à la Bruyère ...*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 43, 1994, p. 187-206.
Dolf Nandekies was de bijnaam van Adolphe Van Coppenolle (Ronse 1862-1951).

209 - VAN TRIMPONT Marc, *Van Cercle Catholique La*

Concorde (1870) tot katholieke kring De Eendracht (1922), - *De Heemschutter*, 1995, (139), p. 11-16.
In Geraardsbergen.

210 - LAMARCQ Danny, *Dansende reuzen in Zuid-Oost-Vlaanderen*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (3), p. 43-47.
Met vermelding van Aalst, Baaigem, Brakel, Elst, Geraardsbergen, Lede, Ninove, Ronse, Zottegem.

211 - VAN DER LINDEN Renaat, *Reuzen en reuzinnen in Oost-Vlaanderen*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (1), p. 29-33.

212 - VAN DER HEYDEN Antoine; VINCK Stefaan, *Aalsters Karnavalboek 1991-1995*, Aalst, Dokumentatiecentrum voor Aalsters Karnaval, 1995.
Vorige edities behandelden de jaren 1975-1985 en 1986-1990.

213 - DIERICKX Fons, *100 jaar geleden...: Jaarmarkt te Herdersem in 1895*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 270-271.

214 - UYTTERSPROT Marc, *Aalsterse kermissen en heiligenvieringen rond de eeuwwisseling*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (3), p. 70-74.

Sagen. Legenden. Sprookjes (398.2)

215 - DIERICKX Fons, *Vlaamse sagen uit de volksmond te Herdersem verteld*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 118-124.

Kalenderfeesten (398.33)

216 - DE PADT Guido, *Kakelingen en Tonnekensbrand in Geraardsbergen*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (1), p. 34-36.

217 - VAN DEN BOSSCHE Nestor, *Kerst te Zottegem. Muzikale opnamen van Nandor NEICHEL, Paul VAN MELCKEBEKE, Jules VAN STEENBERGHE*, Zottegem, Rotary Club Zottegem, [1991/1992], 149 p.
Heemkundige kijk op 150 jaar kerstviering en kerstlied te Zottegem.

Volksliederen (398.8)

218 - BRAEKMAN W.L., *Jozef Druel, liedjeszanger. Beveren-Waas, Brugge, Geraardsbergen*, - *Oostvlaamse Zanten*, 70, 1995, (2-3), p. 212-213.

5. WISKUNDE. NATUURWETENSCHAPPEN

Cartografie. Landmeetkunde (528)

219 - OLSEN J., *Landtboeck der prochie ende heerlykhede van Merlebeke 1782*, - *De Gonde*, 23, 1995, (3-4), p. 31-32.

220 - VAN ISTERDAEL Herman, *Landboek Okegem 1695*, Okegem, Heemkring Okegem, 1995, VI-75 p.

Integrale tekstuitgave met opgave van de perceelnummers uit de kadasterkaart van 1810. Index op plaats- en persoonsnamen.

221 - YANTE Jean-Marie, *De atlassen van de buurtwegen (ca. 1841-1845). Een miskend cartografisch patrimonium*, - *Het Tijdschrift van het Gemeentekrediet*, 49, 1995, (3/193), p. 43-73.

Chronologie. Tijdsbepaling (529)

222 - OYEN Patrick, *Zonnewijzers in Vlaanderen*, - *Hobuechen 1135*, 8, 1995, (2), p. 94-98.

Met vermelding van een analemmatische zonnewijzer te Ronse.

Geologie. Meteorologie (55)

223 - BUISMAN J.; VAN ENGELEN A.F.V. (red.), *Duizend jaar weer en wind in de Lage Landen. 1: Tot 1300*, Franeker, Van Wijnen, 1995, 656 p.

Na een algemene inleiding volgen beschrijvingen van de weersgesteldheid in de periode 763-1300. Met vermelding van Aalst, Affligem, Ninove, Oudenaarde, Vicoigne.

6. TOEGEPASTE WETENSCHAPPEN

Geneeskunde. Hygiëne. Farmacie (61)

225 - DE CLERCK Jan C.A., *Overlijdens door de pest in Baardegem in 1668 en 1669*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 92-95.

224 - DE CLERCK Jan C.A., *Overlijdens door pest in Baardegem anno 1667*, - Heemkundige Kring De Faluintjes, 8, 1995, (1), p. 18-27.

226 - UYTTERSPROT Marc, *Een onvoltooide symfonie: Aalstenaar schreef medisch woordenboek*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (4), p. 93-95.

Over Isidoor Bauwens.

Molinologie (620.9)

227 - DE MOL Raymond, *De Cottemmolen te Erpe (slot)*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (1), p. 1-11.

Vorige bijdragen opgenomen in de bibliografie 1993, nr. 236 en 1994, nr. 242.

228 - DENEWET L. (coörd.); GERITS J. (coörd.), *Oliemolens in Vlaanderen*, - *Molenecho's. Vlaams Tijdschrift voor Molinologie*, 23, 1995, (3/themanummer 8), p. 114-200.

Dit themanummer is een gemeenschappelijke uitgave met "Ons Heem", 49, 1995, (3-4). Met vermelding van Aalst, Etikhove, Idegem, Meerbeke, Meldert, Moorsel, Nederbrakel, Nieuwerkerken, Ninove, Overboelare, Ronse, Wieze.

229 - [HOOP], *Hoop voor de Jezuïetenmolen te Mere ?*, - *Levende Molens*, 17, 1995, (11), p. 86.

230 - VAN EFFELTERRE J., *Twee verdwenen windmolens in het kleine Godveerdegem*, - *Molenecho's. Vlaams Tijdschrift voor Molinologie*, 23, 1995, (4), p. 219-221.

231 - VANHOUTTE M.A., *Laatste beelden van de afgebroken Verrebeekmolen te Opbrakel, maar rond Pasen volgt al de verrijzenis...*, - *Molenecho's. Vlaams Tijdschrift voor Molinologie*, 23, 1995, (1), p. 28-29.

232 - VERSCHELDEN Paul, *De nieuwe "Verrebekemolen" te Opbrakel*, - *Levende Molens*, 17, 1995, (10), p. 82.

233 - [WATERMOLEN], *Watermolen van Strijpen (Zottegem) kreeg nieuw waterwiel*, - Levende Molens, 17, 1995, (11), p. 87.

234 - WILLE Danny, *Haalt de Meldertse Nedermolen of Mooie Molen zijn 900ste verjaardag ?*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 50-59.

Werktuigbouwkunde. Electriciteit. Telecommunicatie (621)

235 - KETELE Gerard, *Karakteristieken van stoomketels en stoommachines rond 1850*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (1), p. 11-13.

Wegenbouw (625)

236 - VAN TRIMPONT Marc, *Straatmakers van Schendelbeke anno 1758*, - *De Heemschutter*, 1995, (134), p. 5-10.

Waterbouwkunde (626/627)

237 - SEVRIN Robert, *L'Escaut à Tournai jusqu'en 1684*, - THOMAS Françoise (dir.); NAZET Jacques (dir.), *Tournai. Une ville, un fleuve (XVIe-XVIIe siècle)*, Bruxelles, Crédit Communal, 1995, p. 69-79.
Over het Scheldebekken.

238 - VAN BREMPT Pieter, *Moorsel: Waterlopen*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 230-231.

239 - VAN DER VURST Pierre, *De rechttrekking en uitdieping van de Dender*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (1), p. 13-16.

240 - WILLE Danny, *Onderhoud van Moorselse beken en grachten anno 1826*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 226-229.

Landbouw. Tuinbouw. Bosbouw. Veeteelt. Jacht. Visserij (63)

241 - VAN TRIMPONT Marc, *Openbare verkoping van veldvruchten te Maria Lierde*, - *Triverius*, 25, 1995, (1), p. 40-41.
Uittreksel uit het register van de aangiften, kantoor Geraardsbergen, de dato 24 juli 1809.

242 - HUYLEBROEK E., *Telling der "peerden" te Denderhoutem in 1769*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (3), p. 22-23.

Huishoudkunde (64)

243 - BRUYNEEL C., *Wassen en strijken*, - *De Gonde*, 23, 1995, (1), p. 47-61.

Verkeerswezen. Openbaar vervoer. Postwezen (656)

244 - DE KEYSER Marcel, *De automobiel in Ronse of 75 jaar automerkverdeling*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 201-208.

245 - VAN DER HERTEN Bart, *In de schaduw van de waterwegen en spoorwegen. De economische prestatie van het wegtransport in België 1830-1866*, - *Het Tijdschrift van het Gemeentekrediet*, 49, 1995, (4/194), p. 51-66.

246 - VERBESSELT J., *Het oud wegennet in Zuid-West en Midden-Brabant*, - *Eigen Schoon en De Brabander*, 78, 1995, (4-5-6), p. 119-128.

Met vermelding van Aalst, Denderwindeke, Geraardsbergen, Liedekerke, Meerbeke, Neigem, Ninove, Pamel.

247 - SCHOKKAERT Benny, *De tramweg Geraardsbergen-Merelbeke (1907-1955)*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (3), p. 219-244.

248 - VERNAEVE Wilfried, *Aalst en de Dender in de 17e eeuw*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (3), p. 66-67.

Huisnijverheid (66/68)

249 - VAN DER HERTEN Bart (red.); ORIS Michel (red.); ROEGIERS Jan (red.), *Nijver België. Het industriële landschap omstreeks 1850*, S.l., MIM en s.l., Gemeentekrediet, 1995, 375 p.

250 - VAN DER VURST Pierre, *De industrialisatie van de Dender te Aalst*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (2), p. 35-42.

Ontplofbare stoffen. Brandstoffen (662)

251 - VAN DEN HERREWEGEN Wouter, *De "Fostmannen". Mijnwerkers uit Zuid-Oost-Vlaanderen tijdens het interbellum*, Gent, Universiteit Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

Gebaseerd op interviews met mijnwerkers uit het Geraardsbergse.

Gistingsbedrijven. Drank. Genotsmiddelenindustrie (663)

252 - [BROUWEN], *Brouwen en brouwers in Vlaanderen*, - *Industrieel Erfgoed in Vlaanderen*, 1995, (39-40), p. 3 e.v..

Met vermelding van de brouwerij de Anker te Wieze.

253 - DE BUCK Ronald, Van wijn in Gent tot Gent in wording. De Gentse wijnhandel tussen 1302 en 1795 en de wordingsgeschiedenis van Gent, Gent, Stichting Mens en Kultuur, 1995, 430 p.

254 - DE VUYST Paul, *Brouwerijen te Aaigem*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (4), p. 61-72.

255 - DOOLAEGHE Jan, *Pijpekopstempels in Wanzele*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 13-14.

256 - SCHEERLINCK J., *Brouwers en bierstekers van Groot-Haaltert*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (4), p. 2-15.

Glasindustrie. Keramische industrie (666)

257 - HOLLESTELLE J., *De Steenbakkerij in de Nederlanden tot omstreeks 1560. Brickmacking in the Netherlands up to 1560*, 2de uitg., Arnhem, Gysbers & Van Loon, 1976, 336 p.

Ongewijzigde herdruk van de eerste uitgave (1961). Met vermelding van Ronse.

Textiel (677)

258 - ABRAHAM-TISSE Simonne, *Le commerce des draps de Flandre en Europe du Nord: Faut-il encore parler du déclin de la draperie flamande au bas moyen âge*, - BOONE Marc; PREVENIER Walter (eds.), *La draperie ancienne des Pays-Bas: débouchés et stratégies de survie (14e-16e siècles). Actes du colloque tenu à Gand le 28 avril 1992. Drapery Production in the late medieval Low Countries: Markets and Strategies for Survival (14th-16th centuries). Proceedings of the Colloquium (...) Ghent April 28th 1992*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 1993, p. 167-206.

Met vermelding van Aalst, Geraardsbergen, Noord-Europa.

259 - BOONE Marc; PREVENIER Walter (eds.), *La draperie ancienne des Pays-Bas: débouchés et stratégies de survie (14e-16e siècles). Actes du colloque tenu à Gand le 28 avril 1992. Drapery Production in the late medieval Low Countries: Markets and Strategies for Survival (14th-16th centuries). Proceedings of the Colloquium (...) Ghent April 28th 1992, (Stedelijke samenleving in de late middeleeuwen)*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 1993, 267 p.

Met vermelding van Aalst, Dender, Geraardsbergen, Ninove.

260 - BOONE Marc, *L'industrie textile à Gand au bas moyen âge ou les resurrections successives d'une activité réputée moribonde*, - BOONE Marc; PREVENIER Walter (eds.), *La draperie ancienne des Pays-Bas: débouchés et stratégies de survie (14e-16e siècles). Actes du colloque tenu à Gand le 28 avril 1992. Drapery Production in the late medieval Low Countries: Markets and Strategies for Survival (14th-16th centuries). Proceedings of the Colloquium (...) Ghent April 28th 1992*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 1993, p. 15-61.

Met vermelding van Aalst, Gent, Geraardsbergen, Ninove.

261 - DE PUNT Johan, *De repel*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (2), p. 38.

262 - DEBLEECKER Gerda, *Inventaris van het archief van de Filature Achille Dopchie, textielbedrijf te Ronse (1899-1978)*, Brussel, VUB (onuitgegeven scriptie Gespecialiseerde opleiding archivistiek en hedendaags documentenbeheer), 1995.

263 - STABEL Peter, *Décadence ou survie? Economies urbaines et industries textiles dans petites villes drapières de la Flandre orientale (14e-16e s.)*, - BOONE Marc; PREVENIER Walter (eds.), *La draperie ancienne des Pays-Bas: débouchés et stratégies de survie (14e-16e siècles). Actes du colloque tenu à Gand le 28 avril 1992. Drapery Production in the late medieval Low Countries: Markets and Strategies for Survival (14th-16th centuries). Proceedings of the Colloquium (...) Ghent April 28th 1992*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 1993, p. 63-84.

Met vermelding van Aalst, Dender, Geraardsbergen, Ninove.

264 - VAN DER WEE Herman; D'HAESELEER Peter, *Ville et campagne dans l'industrie linière à Alost et dans les environs (fin du Moyen Age-Temps Modernes)*, - DUVOSQUEL Jean-Marie (ed.); THOEN Erik (ed.), *Peasants and Townsmen in Medieval Europe. Studia in honorem Adriaan Verhulst*, Gent, Snoeck-Ducaju en Zoon, 1995, p. 753-767.

7. KUNST. SPORT

Kunst (algemeen) (7)

265 - [MONUMENTENZORG], *Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 1993-1994*, Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1995, 351 p.

Opvolger van het activiteitenverslag in het "Cultureel Jaarboek". Van belang voor het ganse werkgebied van de bibliografie.

266 - LAMARCQ Danny, *Stand- en straatbeelden in Oost-Vlaanderen. Een permanent openluchtmuseum*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (1), p. 9-11.

Schandpalen en marktkruisen, roepstenen, pompen, fonteinen, kiosken,... te Ename, Geraardsbergen, Grimminge, Herzele, Letterhoutem, Melle, Mespelare, Ninove, Ophasselt, Ronse, Sint-Goriks-Oudenhove, Sint-Lievens-Houtem.

267 - VANDE WINKEL Georges, *Enquête sur deux oeuvres d'art provenant ou non de Ninove (Belgique)*, - *Décors et objets mobiliers chez les Prémontrés. Actes officiels du 19e colloque du Centre d'Etudes et de Recherches Prémontrées. Le Sénéquet - La Lucerne (Manche) 1993*, Amiens, CERP (Centre d'Etudes et de Recherches Prémontrées), 1995, p. 23-28.

Over de preekstoel in de Leuvense Sint-Pieterskerk en het smeedijzeren koorhek in de Brusselse Sint-Niklaaskerk.

268 - BUYLE Marjan, *Een kermis is een geseling waard. Voorstellingen van het vagevuur in de monumentale kunst*, - *Monumenten en Landschappen*, 14, 1995, (3), p. 6-17.

Met vermelding van een (verdwenen) calvarie en vagevuur aan de Sint-Margarethakerk te Baardegem.

Ruimtelijke ordening. Landschap. Tuinarchitectuur (71)

269 - DE JONGHE Marc, *Stichting Omer Wattez 1975-1995. 20 jaar inzet voor mens, natuur en milieu*, - *Onze Streek. Natuur- en milieutijdschrift*, 21, 1995, (1), p. 4-11.

Regionale milieuvereniging voor de Vlaamse Ardennen.

Architectuur (72)

270 - [AALST], *Aalst witte stad. Leidraad voor een esthetisch en historisch verantwoorde benadering van gevels in het Aalsters centrum*, Aalst, Stad Aalst, [1995].

271 - V(AN) R(OYEN) H., *Oordegem: renovatie buurtspoorwegstation*, - *Industrieel Erfgoed in Vlaanderen*, 1995, (30), p. —.

272 - HEINS Armand, *Oude Hoekjes in Vlaanderen*, 2 dl., Nazareth, De Klaroen, s.a..

Heruitgave van ca. 310 lithografieën en schetsen van gebouwen in Oost-Vlaanderen, gemaakt in 1901-1904. Van belang voor de meeste gemeenten van het Land van Aalst.

273 - BEKAERT Geert, *Hedendaagse architectuur in België*, (*Architectuur in België*), Tielt, Lannoo, 1995, 240 p.

Indices op plaatsen en auteurs/instellingen. Met vermelding van Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Etikhove, Kerksken, Ledeberg, Melle, Merelbeke, Ronse, Zottegem en van architect Eugeen Liebaut.

Openbare gebouwen. Commerciële en industriële gebouwen (725)

274 - IMBO G., *Het stadhuis van Geraardsbergen, geschiedenis en beschrijving*, - De Heemschutter, 1995, (138), p. 3-8; (139), p. 5-10; (140), p. 3-8.

275 - SCHOKKAERT Ben, *Café "Oud Gemeentehuis". Brochure n.a.v. de Open Monumentendag 1995*, Herzele, Gemeentebestuur van Herzele, 1995, 44 p.

Over de vroegere gemeentehuizen van de deelgemeenten binnen de fusiegemeente Herzele.

276 - DE WITTE Greta, *Onderzoek van watertorens in Vlaanderen*, Gent, Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent (onuitgegeven eindverhandeling), 1991.

277 - DE GROEVE Michel, *Station Aalst. Renovatie of destructie*, Gent, Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent (onuitgegeven eindverhandeling), 1979.

278 - MONTEYNE Alexander, *De spoorweggebouwen van de "Dender en Waes"lijn*, Gent, Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent (onuitgegeven eindverhandeling), 1983.

279 - [STATION], *Station Zandbergen*, - *Industrieel Erfgoed in Vlaanderen*, 1995, (38), p. 15-16.

280 - VERPOEST Luc, *Industriële gebouwen in de negentiende eeuw*, - VAN DER HERTEN Bart (red.); ORIS Michel (red.); ROEGIERS Jan (red.), *Nijver België. Het industriële landschap omstreeks 1850*, S.l., MIM en s.l., Gemeentekrediet, 1995, p. 53-57.

281 - DELARUE Roland, *19de eeuwse hospitaalbouw in Vlaanderen*, Gent, Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent (onuitgegeven eindverhandeling), 1982.

282 - VAN DE VELDE Daisy, *De publieke badkamer. Een onderzoek naar het ontstaan en de evolutie van de openbare badinstelling met zwembad in Vlaanderen*, Gent, Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent (onuitgegeven eindverhandeling), 1994.

283 - VAN DER BIEST Ulrich, *De Bokkenhof*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (1), p. 19-23; (2), p. 45-52.

Over "Het Casino", lokaal van de katholieke harmonie (laatste kwart 19e-eerste kwart 20e eeuw).

284 - UYTTERSPROT Clemens, *Bioskopen te Aalst*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (3), p. 59-60.

285 - DE CEUNINCK André, *Over de verdwenen "Visch-merktbrugge"*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (4), p. 80-84.

286 - DEGEZELLE Luc, *IJzeren voetbruggen in Vlaanderen vóór W.O. II*, Gent, Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent (onuitgegeven eindverhandeling), 1987.

Religieuze bouwkunst (726)

287 - [KAPEL], *De kapel van Onze Lieve Vrouw van de Vrede in Outer. De parochiekerk van St. Amandus te Outer*, (*Ninoofse kerken en kapellen*, 8), Ninove, Stad Ninove - Dienst Toerisme en Informatie, 1994, [8] p.

De vermelde kapel gaat terug op de kerk van Herlinkhove.

288 - LAMARCQ D., *De O.-L.-Vrouwekerk te Lieferinge*, (*Ninoofse kerken en kapellen*, 1), Ninove, Stad Ninove - Dienst Toerisme en Informatie, 1991, [8] p.

289 - LAMARCQ D., *De St.-Margaretakerk te Neigem*, (*Ninoofse kerken en kapellen*, 2), Ninove, Stad Ninove - Dienst Toerisme en Informatie, 1991, [8] p.

290 - [RESTAURATIEPROJECT], *Restauratieproject O.L.V. Hemelvaartkerk Herdersem*, Herdersem, Heemkundige Kring De Faluintjes, 1994.

291 - BAVAY L., *De kapelletjes van Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans te Mere*, - *Kapel en Beeld*, 47, 1995, (3), p. 2; (4), p. 3-4.

292 - [BUREN], *Buren restaureren kapel in Appelterre-Eichem*, - *Kapel en Beeld*, 47, 1995, (4), p. 6.

293 - DIERICKX Fons, *In Herdersem werd honderd jaar geleden de Sint-Antoniuskapel gebouwd en het beeld van de H. Antonius aan de kerk geschonken*, - *Kapel en Beeld*, 47, 1995, (2), p. 4-5.

294 - [KAPEL], *Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Deinsbeke te Zottegem heropend*, - *Kapel en Beeld*, 47, 1995, (1), p. 5-6.

295 - VAN BREMPT Pieter, *Philemon Saeys: 10 jaar geleden*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 161-163.
Restaurateur van kapellen in Moorsel.

296 - CAMBIER A., *Het kloosterpand aan de noorderkant van de kapittelkerk van Sint-Pieters-en-Hermes te Ronse*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 5-31.

Burgerlijke architectuur (728)

297 - DE BOECK Dirk, *Een terugblik op het verleden van het Hof ten Dale te Mere*, - *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (4), p. 73-80.

298 - DE CLERCK Jan C.A., *De Zwanennest*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 246-255.
Over het Hof te Zwanenneste te Baardegem.

299 - DE SMET Antoine, *Het burchtmonument te Gavere*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 159-161.

300 - DE SMET Antoine, *Het kasteel Baudries te Gavere*, - *De Woonstede door de Eeuwen Heen*, 1995, (107), p. 14-21.

301 - WDN [acroniem van Walter DE DECKER], *Oud Gemeentehuis van Meerbeke was brouwerswoning familie Goelens*, - Het Nieuwsblad. Editie Dender, 1995, (6 september), p. —.

Beeldhouwkunst (73)

302 - LAMARCQ Danny, *Volkse stand- en straatbeelden in Oost-Vlaanderen*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (4), .
Met vermelding van Aalst, Eine, Gavere, Letterhoutem, Munte, Ninove, Ronse, Wieze.

303 - LAMARCQ Danny, *"Historische" standbeelden in Oost-Vlaanderen*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (3), p. 48-54.
Met vermelding van Aalst, Appelterre, Baardegem, Erwetegem, Gavere, Gentbrugge, Geraardsbergen, Herdersem, Kluisbergen, Landskouter, Meerbeke, Meldert, Ninove, Outer, Ronse, Woubrechtegem, Zottegem, Zwalm.

304 - VAN DER HELST Luc, *Standbeelden en monumenten te Aalst*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (4), p. 89-90.

305 - UYTTERSPROT Marc, *Valery Stuyver 1916-1995, - Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (1), p. 24-25.

Priester-beeldhouwer, geboren in Aalst en hoofdzakelijk actief in Baasrode-Vlassenbroek.

306 - DE MEYER Herman, *De bronzen tabaksteler te Appelterre-Ninove, - Oostvlaamse Zanten*, 70, 1995, (1), p. 77.

Over een in december 1994 opgericht straatbeeld van Willy Ronsmans.

Sigillografie (736.3)

307 - LAURENT René, *De zegels. Spiegel van de middeleeuwse maatschappij, (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Educatieve dienst. Catalogussen*, 126), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1994, 78 p.

Tentoonstelling in het Algemeen Rijksarchief van 1 juli tot 15 oktober 1994 naar aanleiding van de honderdste verjaardag van de verzameling zegelafgietsels binnen het Algemeen Rijksarchief. Met vermelding van een 16de-eeuws stadszegel van Aalst.

308 - VAN LANGENHOVEN Bart, *De lijdensweg van het zegel, het wapen en de vlag van de gemeente Lede, - Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 1-10.

Munt- en penningkunde. Numismatiek (737)

309 - DE PUNT Johan, *De patacon, - Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 35, 1995, (1), p. 16-17.

Kunstsmederij (739)

310 - DAUWE Jozef, *Oud zilverwerk in de O.-L.-Vrouwekerk te Lebbeke, - Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, 13, 1994, p. 101-138.

Zilverwerk van Aalsterse zilversmeden behoort tot het patrimonium van deze kerk.

311 - STROOBANTS A.; DANGIS T. (med.), *Dendermonds tin*, Dendermonde, Stedelijke Musea - Stadsarchief, 1994, 96 p.

Kunstnijverheid. Design (745)

312 - IMBO Gaston, *Jan De Hase, ca 1470-1472, en de tapijtweverij te Geraardsbergen in de 15de en 16de eeuw, - De Heemschutter*, 1995, (131), p. 17-20; (132), p. 15-20.

Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 330.

313 - [KANT], *Kant uit het Land van Aalst. Tentoonstelling Herdersem 20-23 januari 1995*, Herdersem, Heemkundige Kring De Faluintjes, 1995, 48 p.

Glas- en kristalwerk (748)

314 - MEES Marc; WALGRAVE Jan, *Glas in Vlaamse musea, - Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen*, 31, 1995, (3), p. 81-120.

315 - STUDIECENTRUM F. DE MOOR, *Uitzonderlijke glasvondsten op archeologische opgravingen abdijsite Ninove*, - Ninove Info, 19, 1995-96, (2), p. 1.
Glas uit de 17de en 18de eeuw.

Schilderkunst (75)

317 - BUYLE Marjan, *Middeleeuwse muurschilderingen*, - *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen*, 33, 1995, (1), p. 1-40.
Met vermelding van de Sint-Laurentiuskerk van Ename.

316 - BUYLE Marjan; BERGMANS A., Middeleeuwse muurschilderingen in Vlaanderen, (M&L-cahier, 2), Brussel, s.n., 1995.
Met vermelding van het Oud-Hospitaal te Aalst.

318 - WAUTERS Erik, *Omtrent het altaarschilderij "De Besnijdenis" door Jan Lodewijk Seutens (1748-1826) in de Sint-Walburgakerk te Meldert*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 286-289.

320 - DIERICKX Fons, *Omtrent het auteurschap van het doek "Sint-Antonius abt en de H. Paulus van Thebe in de woestijn" in de parochiekerk van Herdersem*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 28-32.
Met vermelding van Alfons Van den Eycken.

319 - VAN DER BORGHT Herwig, Omtrent het auteurschap van het schilderij "Tenhemelopneming van Maria" in de parochiekerk van Herdersem, - Heemkundige Kring De Faluintjes, 8, 1995, (1), p. 33-37.
Met verm elding van Jan Van Cleve (III).

321 - IMBO G., Pieter Van Huffel (1769-1844) schilder van religieuze doeken en van portretten, - De Heemschutter, 1995, (134), p. 15-20; (135), p. 17-20; (136), p. 19-26; (137), p. 9-14; (138), p. 17-21.

Muziek (78)

322 - [BEIAARDEN], Beiaarden en klokkenspellen in Oost-Vlaanderen, Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1995, 135 p.
Met vermelding van Aalst, Brakel, Denderleeuw, Ename, Gentbrugge, Geraardsbergen, Haaltert, Herzele, Lede, Melle, Ninove, Okegem, Ronse, Waarbeke, Wieze, Zottegem.

323 - DE VOS Guy, *Weldra klinkt opnieuw beiaardmuziek over Ronse*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (3), p. 55-60.

324 - DEVOS A., *Omtrent de Ronsese beiaard*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 95-108.

325 - FRANSAER Frans, *Muzikaal duo in de Faluintjes*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 143-145.
Over Jan Michiels en Inge Spinette (Meldert).

326 - LEMMENS D., *Melle en Emiel Hullebroeck*, - De Gonde, 23, 1995, (3-4), p. 57-67.

327 - UYTTERSPROT Marc, *De orgelbouwerij Vereecken te Gijzegem*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 309-327.
Voor het Land van Aalst worden kerkorgels vermeld in Aalst, Bambrugge, Burst, Denderleeuw, Denderwindeke, Dikkele, Erembodegem, Erpe, Gijzegem, Grimminge, Haaltert, Herdersem, Iddergem, Impe, Letterhoutem, Melden, Moorsel, Schoonaarde, Sint-Maria-Oudenhove, Sint-Martens-Lierde, Vlierzele, Welle, Wieze.

Sport (79)

328 - BAILLIEUL B., *De pijlenmakerij Gyselinck, een voormalig bedrijf uit Melle*, - *De Gonde*, 22, 1994, (2), p. 5-12.

329 - D'HOKER Mark (red.); RENSON Roland (red.); TOLLENEER Jan (red.), *Voor lichaam en geest. Katholieken, lichamelijke opvoeding en sport in de 19de en 20ste eeuw*, (*KADOC-Studies*, 17), Leuven, Universitaire Pers, 1994, 293 p.
Met vermelding van Melle, Oost-Vlaanderen, Zottegem.

330 - WDN [acroniem van Walter DE DECKER], *Sint-Jorishof [Ninove] ouder dan gedacht. Vraag naar bescherming van voormalige thuisbasis van schuttersgilde*, - *Het Nieuwsblad. Editie Dender*, 1995/1996, (30-31 december/1 januari), .

Theater (792)

331 - LAUWERS Jos, *Pionierstijd van de reizende toneelfamilie Van den Berghe*, - *Eigen Schoon en De Brabander*, 78, 1995, (1-2-3), p. 21-52; (4-5-6), p. 207-224.
Vermelding van optredens van dit reizend "Vlaamsch Toneel" o.m. te Denderleeuw, Erembodegem, Ninove, Wieze (ca. 1887).

8. FILOLOGIE. LITERATUUR

Taalgrens. Taaltoestanden (800.7)

332 - VAN DURME Luc, *Het ontstaan van de taalgrens in Zuid-Oost-Vlaanderen*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 172-173.
Referaat in een reeks gewijd aan "Dialectologie en naamkunde in Oost-Vlaanderen" tijdens het elfde tweejaarlijks colloquium van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis te Zottegem op zaterdag 21 oktober 1995.

333 - VAN DURME Luc, *Taaltoestanden en -grenzen in de Nederlanden van de prehistorie tot de vroege middeleeuwen. Een poging tot rekonstruktie*, - *Acta Archaeologica Lovaniensia*, 33, 1994, p. 25-36.

Dialecten (800.87)

334 - BAGUET Paul, *Invloed van de Franse taal op het Brakels (Nederbrakels) dialekt*, - *Triverius*, 25, 1995, (1), p. 27; (2), p. 36; (3), p. 29; (4), p. 40.
Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 355.

335 - DEVOS Magda, *Dialectwoordenschat als spiegel van de cultuur*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 168-171.

Referaat in een reeks gewijd aan "Dialectologie en naamkunde in Oost-Vlaanderen" tijdens het elfde tweejaarlijks colloquium van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis te Zottegem op zaterdag 21 oktober 1995.

336 - FRANSAER Frans, *Taalroom*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (1), p. 77-80; (2), p. 165-167; (3), p. 235-236; (4), p. 304.

Over het Moorsels dialect.

337 - HOEBEKE Marcel, *Kanttekeningen bij de taal van de "Enaamse Codex"*, - COCKX-INDESTEGE Elly (red.); HENDICKX Frans (red.), *Miscellanea neerlandica. Opstellen voor Dr. Jan Deschamps ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag*, Leuven, Peeters, 1987, 2, p. 419-439.

Verzamelcodex, vervaardigd in de abdij van Ename en gerealiserd in een niet nader te bepalen vorm van samenwerking met de zusterabdij van Affligem. Met vermelding van de taal uit de Denderstreek.

338 - PEETERMANS Frans, *Guuks. Dialectstudie van een Pajottenlandse omgangstaal*, Gooik, Gooikse Heemkundige Kring, 1995, 291 p.

339 - TAELDEMAN Johan, *De ontstaansgeschiedenis van het Oostvlaamse dialectlandschap*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 166-167.

Referaat in een reeks gewijd aan "Dialectologie en naamkunde in Oost-Vlaanderen" tijdens het elfde tweejaarlijks colloquium van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis te Zottegem op zaterdag 21 oktober 1995.

Toponymie (801.311)

340 - DE TREMERIE Manu, *Herbergnamen spiegel van hun tijd*, - *Toerisme Oost-Vlaanderen*, 44, 1995, (3), p. 61-63.

341 - DE WOLF G., *Over toponiemen of plaatsnamen*, - *Salvator Mededelingen. Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze*, 4, 1994, (8), p. 16-24; 5, 1995, (10), p. 16-26; (11), p. 18-26.

342 - GYSSELING Maurits, *Leedse gemeentenamen als toponiemen*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 11-12.

Over de toponiemen Impe, Lede, Oordegem, Papegem, Smetlede enWanzele.

343 - HAUDENHUYSE G., *Toponiemen te Moortsele*, - *Het Land van Rode*, 23, 1995, (89), p. 15-26.

344 - LAMARCQ Danny, *Herbergnamen. Ook in Oost-Vlaanderen spiegels van de samenleving*, - Toerisme Oost-Vlaanderen, 44, 1995, (1), p. 19-22.

345 - STENGERS J., *De oorsprong van de naam België*, -

Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 56, 1994, (1), p. 97-114.

346 - VAN DE PERRE Dirk, *Het toponiem "Kardeloet" te Ninove en te Gent en zijn relatie tot de Middelnederlandse Arthurromans*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (1), p. 64-76.

347 - VAN DURME Luc, *De namen op -(i)acum in het noorden van de Romeinse provincie Gallia Belgica. Kronologische, etnolinguïstische en andere aspekten*, - *Naamkunde*, 27, 1995, (1-2).

Studie over plaatsnamen met (i)acumsuffix. Met bijlage over het ontstaan van de taalgrens. Vermelding van de plaatsnamen Denderwindeke, Ose (Mater), Scheldewindeke, Schorisse, Semmerzakke, Velzeke, Zulzeke.

348 - VAN TRIMPONT Marc, *Nog over de naam Trimpont*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (1), p. 77-78.

Met vermelding van Everbeek, Papignies. Een vorige bijdrage is opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 362.

Onomastiek (801.313)

349 - DONCHE P., *De populairste Belgische familienamen*, - *Vlaamse Stam*, 29, 1993, p. 331-335.

350 - WAUTERS Erik, *Heila of Avesoete. Voornamen in de Faluintjes 700 jaar geleden (1295)!*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 306-308.

Literatuur (82/89)

351 - BRAKELS Theo, *Uit "Veldbloemen". Verzameling van verspreide schetsen, gedichten en liederen van Theo Brakels*, - *Triverius*, 25, 1995, (1), p. 5-6; (2), p. 6-7; (3), p. 5-6; (4), p. 5.

Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 366.

352 - GHYSENS Jos; DE VILDER Mark, *Aalst. De poëzie van een stad*, Aalst, Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis, 1995, 239 p.

353 - MAEGHERMAN Koen, *Paul De Mont als auteur*, - STEYAERT Rozemie (hoofdred.); VAN WAEIJENBERGE Frédéric (hoofdred.), *Paul De Mont 1895-1950*, Ninove, Werkgroep Abdij Ninove, 1995, p. 17-49.

354 - MUYRES Jos, *De Kapellekensbaan groeit. Over de ontstaansgeschiedenis van het tweeluik De Kapellekensbaan - Zomer te Ter Muren van L.P. Boon*, Leiden, s.n., 1995.

355 - SCHREVER A., *Gedicht van historicus Victor Fris 1877-1925*, - *De Heemschutter*, 1995, (134), p. 11-13.

356 - VAN DE MAELE Romain John, *Louis Paul Boon als "geschiedschrijver"*, - *Kreatief*, 1994, (5), p. 35-47.

357 - VAN DE MAELE Romain John, *Uit de stamboom van L.P. Boon. Documenten voor een biografie. 1*, - *De Kantieke Schoolmeester*, 1995, (6), p. 511-522.

358 - VAN DE PERRE Rudolf, *Gebinte van een naam*, Tielt, s.n., 1994.
Autobiografische gedichtenbundel met korte biografische schets van Johannes Ockeghem.

359 - VEKEMAN H., *De eenhoorn van Geraardsbergen*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (4), p. 289-297.
Over het eenhoorn-motief in de middeleeuwse literatuur.

9. GEOGRAFIE. BIOGRAFIE. GESCHIEDENIS

Archeologie (902)

360 - BRAECKMAN Kurt; DE MULDER Guy; ROGGE Marc, *Opgravingen in de vicus te Velzeke en op een Romeins wegtracé te Strijpen. Een voorlopig verslag 1993-1995*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 273-288.

361 - CAMBIER A., *Staat de Sint-Hermeskollegiaal op de plaats - of in de onmiddellijkheid - van een Romeins monument of gebouw ?*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 33-40.

362 - MONSIEUR Patrick; BRAECKMAN Kurt, *Romeinse amforen in de vicus Velzeke*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 289-316.

363 - VAN HEESCH Johan, *De Romeinse munten gevonden te Melden (Oudenaarde, O.-Vl.)*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 187-196.

364 - ROGGE Marc; BRAECKMAN Kurt, *De Gallo-Romeinse en vroeg-middeleeuwse vondsten uit het Schelde-alluvium te Oudenaarde-Melden*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 197-258.

365 - BEECKMANS Luk; DE MULDER Guy; DE VOS Luc (med.), *Bronzen driepoten met diermotieven in een middeleeuws perspectief*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 317-329.
Met vermelding van Dikkelvenne en Geraardsbergen.

366 - DE GROOTE Koen; MOENS Jan; DE SWAEF Walter (med.); PIETERS Marnix (med.), De oudste stadsversterking van Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), - Archeologie in Vlaanderen. Archaeology in Flanders, Asse-Zellik, Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, 1995, 4, p. 95-148.

367 - DESMET G.; BRUYNEEL Ch., *De archeologische verzameling van het Gemeentelijk Museum te Melle (late middeleeuwen en*

post-middeleeuwen), - De Gonde, 23, 1995, (2), p. 3-33.

368 - ERVYNCK Anton; COOREMANS Brigitte; VAN NEER Wim, *De voedselvoorziening in de Sint-Salvatorsabdij te Ename (stad Oudenaarde, prov. Oost-Vlaanderen). 3: Een latrine bij de abtswoning (12de-begin 13de eeuw)*, - *Archeologie in Vlaanderen. Archaeology in Flanders*, Asse-Zellik, Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, 1995, 4, p. 311-322.

369 - LEMAY Nancy, *De materiële cultuur in de Sint-Salvatorsabdij te Ename (stad Oudenaarde, prov. Oost-Vlaanderen). 2: Een afvalput uit de keuken*, - *Archeologie in Vlaanderen. Archaeology in Flanders*, Asse-Zellik, Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, 1995, 4, p. 291-310.

Ter vergelijking wordt melding gemaakt van een keramiekvondst in Geraardsbergen.

Industriële archeologie (902.035)

370 - V(AN) L(ANGENHOVEN) B., *Lede: industriële architectuur zonder voedingsbodem ?*, - *Industrieel Erfgoed in Vlaanderen*, 1993, (30), p. 11.

Prehistorie (903)

371 - DE MULDER Guy; ROGGE Marc, *Oudenaarde-Melden: het aardewerk uit de metaaltijden*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 181-186.

372 - DE MULDER Guy; ROGGE Marc, *Twee Urnengrafvelden te Zottegem-Velzeke*, (*Publicaties van het Provinciaal Archeologisch Museum van Zuid-Oost-Vlaanderen. Gewone Reeks*, 1), Zottegem, s.n., 1995.

373 - DE WINNE Veerle, *Het neolithicum - midden-bronstijd in Smetlede*, - *Ken uw dorp. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Lede*, 1995, (22), p. 24-30.

374 - VELGHE Marc, *Een gepolijste bijl te Opbrakel (gemeente Brakel)*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 177-179.

Geografie (91)

375 - DEPUYDT Frans (red.), *Fascinerende Landschappen van Vlaanderen en Wallonië in kaart en beeld*, Leuven, Davidsfonds, 1995, 272 p.

Met een bijdrage van Marie-Christine VANMAERCKE-GOTTIGNY over "De Dendervallei nabij Geraardsbergen".

Historische geografie. Nederzettingsgeschiedenis (911.37)

376 - MEERT Henk, *De verstedelijking van het Pajottenland*, - GOOSSENS Modest; VAN HECKE Etienne (eds.), *Van Brussel tot*

Siebenbürgen. Progress in human geography in Europe. Liber Amicorum Prof. Dr. Herman van der Haegen, Leuven, KUL - Geografisch Instituut, 1994, p. 527-542.

377 - VERHULST Adriaan, *Landschap en Landbouw in Middeleeuws Vlaanderen*, Brussel, Gemeentekrediet, 1995, 191 p.

Volledig vernieuwde uitgave van "Het landschap in Vlaanderen in historisch perspectief" (1964). Met bijdragen over Munkzwalm, Sint-Lievens-Houtem, Vlierzele.

Biografie. Prosopografie (929)

378 - DE VUYST Paul, *Geestelijken geboren te Aaigem*, Nieuwkerken-Waas, Het Streekboek, 1995, 56 p.

379 - GERITS J.; DE VUYST J., *Ter nagedachtenis: Frits Courteaux (1898-1993)*, - *Ons Heem*, 48, 1994, p. 188-192.

380 - PEERSMAN Jaak, *Paul De Mont en "De Denderklok". De beroemde auteur, de geëerde notabele en de omstreden politicus in de katholieke pers van eigen stad 1927-1950. Artikels van en over Paul De Mont, verzameld, thematisch geordend en ingeleid*, Ninove, Davidsfonds Ninove, 1995, 78 p.

381 - PEERSMAN Jaak, *Sant in eigen land?*, - STEYAERT Rozemie (hoofdred.); VAN WAEIJENBERGE Frédéric (hoofdred.), *Paul De Mont 1895-1950*, Ninove, Werkgroep Abdij Ninove, 1995, p. 69-71.

Behandelt de bijdragen van het Ninoofse weekblad "De Denderklok" over Paul De Mont.

382 - PEETERS Yvo J.D., *Het woord bij de daad. Hippoliet Meert (1865-1924) een strijdvaardig auteur. Gevolgd door een beknopte bloemlezing uit zijn werk*, Aalst, s.n., 1995, 56 p.

Uitgegeven ter gelegenheid van het Eeuwfeest van het Algemeen Nederlands Verbond en de onthulling van een gedenkplaat aan het geboortehuis van H. Meert te Aalst op 10 juni 1995.

383 - PUTTEMAN Ben[oit], *Pee Klak. Levensschets van een plezante Moorselaar*, 4de uitg., Dendermonde, De Hauwere-Huau, 1995, 352 p.

Dit volksboek verscheen voor het eerst in 1931 en bevat een niet-kritische biografie van Domien Kamiel De Rop (Moorsel, 1860-1929).

384 - STEYAERT Rozemie (hoofdred.); VAN WAEIJENBERGE Frédéric (hoofdred.); DE MONT Jos; MAEGHERMAN Koen; PEERSMAN Jaak; VAN DER SPEETEN Jozef; DURNEZ Gaston (voorwoord), *Paul De Mont 1895-1950*, Ninove, Werkgroep Abdij Ninove, 1995, 72 p.

385 - UYTTERSPROT Marc, *In memoriam: Clemens Uyttersprot*, - *Mededelingen van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon*, 22, 1995, (3), p. 55-58.

386 - VAN BOCKSTAELE Geert, *Het politiek en sociaal engagement van de Geraardsbergse Dr. Arthur Vander Schueren en het Sint Vincentiusgenootschap (1913-1934)*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (2), p. 81-110.

387 - VAN DAMME Fernand, *Van Oost naar West. De memoires van dokter Fernand Van Damme*, Aartrijke, Emiel Decock, 1995, 255 p.

Dokter Van Damme werd in 1918 uit een apothekersfamilie geboren te Geraardsbergen. In zijn memoires heeft de auteur het o.a. over zijn geboortestad en zijn familie. Later studeerde hij geneeskunde te Leuven en oefende een praktijk uit in Torhout. Hij speelde in het lokale politieke en sociale leven een belangrijke rol.

388 - VAN DER SPEETEN Jozef; DE MONT Jos, *Paul De Mont: een levensverhaal*, - STEYAERT Rozemie (hoofdred.); VAN WAEIJENBERGE Frédéric (hoofdred.), *Paul De Mont 1895-1950*, Ninove, Werkgroep Abdij Ninove, 1995, p. 7-16.

Met de voorgeschiedenis van de Ninoofse familie De Mont.

389 - VAN LONDERSELE Roel Richelieu, *De overtocht*, Amsterdam-Antwerpen, Atlas, 1994, 189 p.

Geromantiseerde biografie van de grootvader van de auteur, Victor Van Londersele (Ninove 1882-1969), die omstreeks de eeuwwisseling naar de Verenigde Staten emigreerde (de roman behandelt bijna uitsluitend deze periode uit zijn leven), maar na zijn terugkeer de sigarenfabriek Vivalo te Ninove zou stichten.

Genealogie (929.5)

390 - CAMBIER A., *Weer nieuws over de Ronsische familie De Ro(de)re*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 221-222.

391 - COGEN E., *Genealogisch onderzoek vóór het bestaan van de parochieregisters*, - *Vlaamse Stam*, 29, 1993, p. 221-225.

392 - D'HAESE Pieter Antoon, *Gezinsreconstructie volgens de parochieregisters van Sint-Kornelis-Horebeke, 1670-1805*, s.l., VVF-afdeling Oudenaarde-Ronse, 1995, 237 p.

393 - DAUWE J., *Archieven van armentafels en OCMW's als hulpbronnen voor familiekunde*, - *Vlaamse Stam*, 29, 1993, p. 67-82.

394 - DE CLERCK Jan C.A., *Genealogie van de familie Van Zinnick of Zinnicq*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (3), p. 175-195.

Met vermelding van Baardegem.

395 - DE MOYER M., *De oorsprong van de familie Kiekens te Denderhoutem*, - *Mededelingen Heemkring Haaltert*, 15, 1995, (1), p. 7-12.

Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 414.

396 - DERUYCK Bert; VAN NECK Maurits, *Oud Huis Clinckaert te Hofstade. Nakomelingen, voorouders en naamgenoten van Martinus Clinckaert (1706-1771)*, Hofstade, in eigen beheer, 1994.

Martinus Clinckaert werd geboren te Edingen in 1706 en overleed te Hofstade in 1771.

397 - DESEYN Guido, *Geschiedenis van het MIAT. 4: Mon chèr beau-pére... ? Mon chèr gendre... ??? Familiebanden tussen Pieter Van Huffel, oprichter van de katoenfabriek aan de Oudevest, en Lieven Bauwens, "stichter" van de Gentse katoenindustrie*, -

Tijdschrift voor Industriële Cultuur, 13, 1995, (4/52), p. 30-31.
Pieter Van Huffel werd in 1769 te Geraardsbergen geboren.

398 - DIERICKX Fons, Het huis de Liser en zijn bewoners in Herdersem, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (2), p. 106-117.

399 - HANTSON Eric, *Klapper van parochieregister van Nukerke, dopen 1796-1805, huwelijken 1796-1800*, Mol, s.n., 1994.

400 - HOOREMAN F., *Histoire de la famille Hooreman*, s.l., in eigen beheer, 1995.
Deze familie heeft o.m. wortels in Nederbrakel en Opbrakel.

401 - IMBO Gaston, *De Familie Lussie en enkele losse nota's over de edelsmeedkunst te Geraardsbergen van de 14de tot de 19de eeuw*, - *De Heemschutter*, 1995, (131), p. 13; (132), p. 9-12.
Vorige bijdrage opgenomen in de bibliografie 1994, nr. 417.

402 - LIEVENS R., *Staten van goed Heldergem 1629-1796*, s.l.,s.n., s.a., 139 p.

403 - LIEVENS Robert, *Staten van Goed 1639-1742 Denderhoutem. 1*, Kerksken, s.n., 1994, 110 p.

404 - MARTENS Albert, *Francies Daens, meester-schrijnwerkerk te Hansbeke*, - *Mensen van Toen*, 2, 1992, (1), p. 2-9.
Francies Daens (°Aalst 1733, + Hansbeke 1819) was overgrootvader van Adolf en Pieter Daens.

405 - QUINET P.; QUINET N., *Les quartiers d'ascendence d'Uldarique Marga (1854-1925)*, - *L'Intermédiaire des Généalogistes*, 50, 1995, (1), p. 42-52.
Met aanduidingen van buitenpoorters van Aalst en Geraardsbergen.

406 - ROOSENS Marcel; VAN HAUWE Rik, *Het geslacht Roosens uit het Land van Wedergrate*, Sint-Pieters-Leeuw, in eigen beheer, 1994.
Bevat de afstamming tot op heden van Jan Roosen (+ 1544) uit Denderwindeke, schepen van het Land van Wedergrate.

407 - SCHEERLINCK John, *Haaltert. Bijdrage tot een gezinsreconstructie 1605-1800*, Haaltert, Heemkundige Kring Haaltert, 1995, 679 p.

408 - VAN BUTSELE Paul, *Alfabetische klappers met genealogische analyses op de staten van goederen van Oudenaarde: A° 1584-1589 (reg. nr. 33)*, Oudenaarde, Stadsarchief, 1995, 174 p.

409 - VAN BUTSELE Paul, *Alfabetische klappers met genealogische analyses op de staten van goederen van Oudenaarde: A° 1589-1594 (reg. nr. 34)*, Oudenaarde, Stadsarchief, 1995, 162 p.

410 - VAN BUTSELE Paul, *Alfabetische klappers met genealogische analyses op de staten van goederen van Oudenaarde: A° 1595-1600 (reg. nr. 35)*, Oudenaarde, Stadsarchief, 1995, 135 p.

411 - VOSSEN Jozef, *De Pajotse familie Vossen. Bijdrage tot de Gooikse heemkunde*, 2 dl., Gooik, Heemkundige Kring van Gooik, 1991, 311 en 374 p.

412 - WILLE Danny, *Acht generaties Beeckman aan de Meldertse Hoogstraat (1700-1994)*, - *Heemkundige Kring De Faluintjes*, 8, 1995, (4), p. 272-285.

Heraldiek (929.6)

413 - DE SUTTER Prosper, *Het gemeentewapen van Nieuwerkerken*, - *Liniaal*, 18, 1994-95, (3), p. 42-45.

Geschiedtheorie. Historiografie (930)

414 - AUBERT R., *L'historiographie contemporaine en Belgique depuis 1945. Aperçu thématique*, - *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 25, 1994-95, (1-2), p. 213-221.

415 - LAMBERTS E., *De beoefening van de nieuwste geschiedenis in de Belgische universiteiten en wetenschappelijke instellingen sinds 1945*, - *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 25, 1994-95, (1-2), p. 223-236.

Bronnenstudie en -uitgaven. Diplomatiek (930.22)

416 - DECLERCQ Georges, *Het "Liber Traditionum" van de Gentse Sint-Pietersabdij (10de en 11de eeuw). Een kritische bronnenstudie*, Gent, RUG (onuitgegeven doctoraal proefschrift), 1993.

417 - VAN MINGROOT Eric, *Liste provisoire des actes des évêques de Cambrai de 1036 à 1130*, - VERBEKE Werner; HAVERALS Marcel; DE KEYSER Rafaël; GOOSSENS Jean (eds.), *Serta devota in memoriam Guillelmi Lourdeaux. 1: Devotio Windeshemensis*, Leuven, University Press, 1992, p. —.

Archiefinventarissen. Archiefwezen (930.25)

418 - [ARCHIEF], *Het archief De Decker*, - *AMSAB-Tijdingen*, 1995, (26), p. 15.

Het archief van Arthur De Decker bevat talrijke documenten omtrent de recentste geschiedenis van Ninove.

419 - DE STOBBELEIR D., *De familiearchieven gedeponeerd op het Algemeen Rijksarchief*, - *Vlaamse Stam*, 29, 1993, p. 325-330.

420 - DE STOBBELEIR Daniel; HOUSSIAU Jean, *Rijksarchief. Gepubliceerde toegangen. Archives de l'Etat. Inventaires publiés*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Overzichten en gidsen*, 19), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.

421 - NIJSSEN R., *Overzicht van de archieftoegangen in de leeszaal van het Algemeen Rijksarchief. Toestand op 1 januari 1996*, (*Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Overzichten en gidsen*, 20), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.

422 - NOTEBAERT A.; NEUMANN C.; VANDEN EYNDE W., *Inventaris van het archief van de Dienst der Verwoeste Gewesten.*

Inventaire des archives du Service des Régions dévastées, 7 dl., (*Algemeen Rijksarchief. Toegangen in beperkte oplage*, 264-270), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995, 278, 239, 357, 402, 280, 255 en 246 p.

423 - PAPIN P., *Het belang van het Departementaal Archief te Rijsel voor de Vlaamse genealoog*, - *Vlaamse Stam*, 29, 1993, p. 125-144.

424 - [STADSARCHIEF], *Stadsarchief Aalst is heropend*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (1), p. 79-80.

425 - VAN ISTERDAEL H., *Inventaris van de archieven van de heerlijkheden het Land van Rotselaar (O.Vl.) (1421-1798 (1808)), De Wouterink (1532-1775), Van Ginderbinnen (1631-1789), Latem en Lilare (1613-1795)*, (*Rijksarchief te Beveren. Toegangen in beperkte oplage*, 18), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.

Het Land van Rotselaar betreft de gemeenten Aaigem, Denderhoutem, Haaltert, Heldergem, Kerksken, Vlekkem. De Wouterink de gemeente Kerksken, Van Ginderbinnen de gemeente Denderhoutem, Latem en Lilare de gemeente Heldergem.

426 - VAN ISTERDAEL Herman, *Toegang op de verzameling microfilms van het Rijksarchief te Ronse*, (*Rijksarchief te Ronse. Inventarissen*, 24), Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1995.

427 - VANRIE André, *Archives scabinales et communales du Brabant. Guide des fonds et collections des Archives générales du Royaume*, (*Archives générales du Royaume et Archives de l'Etat dans les Provinces. Guides*, 16), Bruxelles, Archives générales du Royaume, 1995, 607 p.

Met vermelding van Baardegem, Denderleeuw, Liedekerke, Pamel, Strijtem.

428 - VANYSACKER Dries e.a., *The Archives of the Congregation of the immaculate Heart of Mary (CICM-Scheut, 1862-1967)*, 2 dl., (*Belgisch Historisch Instituut te Rome Bibliotheek*, 36-37), Brussel-Rome, Belgisch Historisch Instituut, 1995.

Oude geschiedenis (931/939)

429 - BECHERT Tilmann; WILLEMS Willem J.H. e.a., *De Romeinse Rijksgrens tussen Moezel en Noordzeekust*, Utrecht, Matrijs, 1995, 120 p.

Behandelt ook het laat-Romeinse verdedigingssysteem tussen Moezel en Noordzeekust.

430 - WALRAVENS Gunther, *De Gallo-Romeinse heiligdommen en cultusplaatsen in de civitas menapiorum en in de civitas nerviorum*, Gent, Universiteit Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

Algemene geschiedenis (94)

431 - BRAEKMAN W.L., *Historische aantekeningen over Sint-Lievens-Houtem*, - *Het Land van Aalst*, 47, 1995, (4), p. 245-281.

Behandelt 23 items, waaronder een vrij uitgebreid over de vijvers van Sint-Lievens-Houtem. Met personenregister.

432 - DE SCHINCKEL Yvan, *Sint-Denijs-Boekel*, Zwalm, s.n., 1994, 242 p.

433 - DE VOS Carine, *Sint-Martens-Lierde*, Lierde, Projectgroep Cultuur Lierde, 1995, 48 p.

434 - VERHOFSTADT J.P.; DE WOLF P., *De rivaliteit tussen Dendermonde en Aalst*, s.l., s.n., 1995, 16 p.

Middeleeuwse geschiedenis (94.033)

435 - BALTHAU Eric, *Robrecht van Massemen, heer van Massemen, Westrem, Hemelveerdegem, Beerlegem, Sint-Martens-Lierde, Sint-Maria-Lierde, Parike, Leeuwergem en Elene (1385/1390 - september 1430)*, - Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde, 7, 1995, p. 153-158.

436 - [CHATEAUX], *Châteaux Chevaliers en Hainaut au Moyen Age*, Bruxelles, Crédit Communal, 1995, 247 p.

Gepubliceerd naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling in het "Musée des Beaux-Arts" te Valenciennes (F) van 13 mei tot 11 september 1995. Biedt interessant vergelijkingsmateriaal.

437 - D'HOOSSCHE M.; STEURBAUT Ph.; VAN DURME L., *Renteboek Land van Rode anno 1387 (R.A. Ronse, Land van Aalst, 14206)*, - *De Gonde*, 23, 1995, (1), p. 33-46; (2), p. 43-55; (3-4), p. 35-52.

Vorige bijdrage in bibliografie 1994, nr. 465.

438 - IMBO G., *Boudewijn VI van Bergen circa 1035-1070, graaf van Henegouwen -1051- en van Vlaanderen -1067-, stichter van de stad Geraardsbergen*, - *De Heemschutter*, 1995, (135), p. 3-6; (136), p. 3-8; (137), p. 3-7.

439 - KOCH A.C.F., *Het Land tussen Schelde en Dender vóór de inlijving bij Vlaanderen (met een opmerking over het ontstaan van Oudenaarde)*, - *Tussen Vlaanderen en Saksen. Uit de verspreide geschiedkundige geschriften van A.C.F. Koch (1923-1990)*, Hilversum, Verloren, 1992, p. 19-34.

Oorspronkelijk gepubliceerd in "Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde", 1956, (feestnummer), p. 56-73 (bibliografie 1950-83, nr. 1451). Geeft achterhaalde visie weer.

440 - VAN BUTSELE P., *Renten van het kapittel van Ronse in 1450*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 151-185.

441 - VAN DE MERCKT Gaston, *Mémoires sur Renaix. Le lieu de Renaix sous l'ère mérovingienne. Son appartenance au royaume de Neustrie*, - *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Ronse en Tenement Inde*, 44, 1995, p. 209-215.

442 - VERBESSELT J., *Castrum - Castellum. Borcht - Kasteel*, - *Eigen Schoon en De Brabander*, 78, 1995, (7-8-9), p. 243-262.

Met vermelding van Aalst, Borchtlombeek, Geraardsbergen, Kattem, Ledeberg, Liedekerke, Ninove, Pamel, Pollare, Strijtem, Zandbergen.

Middeleeuwse en moderne geschiedenis (94.033/034)

443 - STABEL Peter, *Patronen van verstedelijking in het laatmiddeleeuwse en vroegmoderne Vlaanderen. Demografische ontwikkelingen en economische functies van de kleine en secundaire steden in het Gentse kwartier (14de-16de eeuw)*, Gent, RUG (onuitgegeven doctoraal proefschrift), 1994.

Met vermelding van Aalst, Geraardsbergen, Ronse.

Moderne geschiedenis (94.034)

444 - DE LANGE Sylvain, *Momentopname van een Vlaams dorp onder het Ancien Regime. Opbrakel in 1650-1660*, - *Triverius*, 25, 1995, (2), p. 28-33; (3), p. 24-27; (4), p. 18-24.

445 - HAUDENHUYSE G., *De val van Gent ruim vierhonderd jaar geleden*, - *Het Land van Rode*, 23, 1995, (91), p. 24-30.

446 - THOMAS W., *Een spel van kat en muis. Zuidnederlanders voor de inquisitie in Spanje, 1570-1750*, (*Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren*, jg. 53, nr. 140), Brussel, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1991, 246 p.

447 - VAN DEN BOSSCHE Nestor, *De Godsdienstige Beroerten van de 16de eeuw in Zottegem*, - *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 7, 1995, p. 137-142.

448 - VAN DEN BUSSCHE Inge, *Ketters en Beeldenstormers te Ronse*, Gent, Universiteit Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

Sluit aan bij en vervolledigt (voor het werkgebied van de bibliografie) het onderzoek van M. IGUAL-PACHECO (zie bibliografie 1994, nr. 480).

449 - VAN DER SPEETEN Anneke, *Opstootjes in het graafschap Vlaanderen in rurale gemeenten. Een case-study*, Gent, Universiteit Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1995.

Behandelt o.a. de gemeenten Nukerke en Scheldewindeke. Chronologisch beperkt tot de periode 1746-1780.

450 - VAN ISTERDAEL Herman, *Okegem in de jaren 1694-1696*, - *Mededelingen Heemkring Okegem*, 20, 1995, (1-2), p. 5-40.

Moderne en hedendaagse geschiedenis (94.034/035)

451 - OCKELEY J., *Griffier Jean Dominique Gheude*, - *Ascania*, 1995, (1), p. 17-27.

(° 1747, + 09.10.1801). Laatste griffier van het Land van Asse. Schreef dagboek met gegevens uit de streek. Gedeeltelijk gepubliceerd.

452 - ROBIJNS Luc, *Memorieboek van Joannes en Franciscus Van Landuyt uit Nieuwerkerken van 1751 tot 1808. Afl. 32*, - *Liniaal*, 19, 1995-96, (2), p. 28-32.

Hedendaagse geschiedenis (94.035/036)

453 - DE LOOSE Willy, *Haaltert van 1830 tot 1976. Bijdrage tot de geschiedenis van het politieke en sociale leven*, Haaltert, Heemkundige Kring Haaltert, 1995, 296 p.
Met nota over de familie de Sadeleer.

454 - DE NOYETTE Guy; HOEBEKE Marcel, *Dorpsbeelden uit het verleden. Zwalm*, Nazareth, De Klaroen, 1994, 127 p.
Fotoboek over de fusiegemeente Zwalm.

455 - MAROYE Marc, *Uit de almanak der Franschmans van 1911*, - *Triverius*, 25, 1995, (4), p. 9-15.

456 - TIMMERMAN Frans, *Dorpsbeelden uit het verleden. Merelbeke. 2*, Nazareth, De Klaroen, 1994, 126 p.
Fotoboek over de fusiegemeente Merelbeke.

457 - VAN DEN STEEN Joeri; BUYL Willy, *Dorpsbeelden uit het verleden. Erembodegem*, Nazareth, De Klaroen, 1995, 112 p.
Fotoboek.

AUTEURSREGISTER

Abraham-Tisse, Simonne 258
Annaert, Michel 150
Ardura, Bernard 74
Art, Jan 36
Aubert, R. 414
Baguet, Paul 87, 334
Baillieul, B. 328
Balthau, Eric 435
Bavay, L. 291
Bavay, Lut 197
Bechert, Tilmann 429
Beeckmans, Luk 120, 365
Bekaert, Geert 273
Berckmoes, M. 44
Bergmans, A. 316
Beun, Johan 183
Beyaert, Marc 156
Blondé, B. 39
Boeren, P.C. 67
Bogaert, Jan 187
Boone, M. 15, 44, 45
Boone, Marc 36, 258, 259, 260, 263
Bosman, Remi 100, 204
Bourgeois, P. 144
Braeckman, Kurt 360, 362, 364
Braekman, W.L. 218, 431
Brakels, Theo 88, 351
Brouwen 252
Bruyneel, C. 243
Bruyneel, Ch. 114, 367
Buisman, J. 223
Butaye, D. (s.j.) 84
Buyle, Marjan 268, 316, 317
Buyl, Willy 457
Callebaut, Dirk 190
Cambier, A. 296, 361, 390
Caudron, Freddy 122
Ceustermans, Eric 5
Cockx-Indestege, Elly 18, 19, 20, 47, 337
Coenegrachts, M.C. 6
Cogen, E. 391
Conway, Martin 169
Coon, Theo 50
Cooremans, Brigitte 368
Croenen, Godfried 36
Crombois, J.-F. 121
D'Haeseleer, Peter 264
D'Haese, Pieter Antoon 392
D'hoker, Mark 329
D'Hoossche, M. 437
Dangis, T. 311
Dauwe, J. 393
Dauwe, Jozef 116, 310
De Backer, Oscar 167
De Baets, A. 151, 152
De Boeck, Dirk 59, 181, 297
De Brandt, Hilde 101
De Buck, Ronald 253
De Ceuninck, André 285
De Clerck, Jan C.A. 131, 224, 225, 298, 394
De Cocker, J. 115
De Decker, Walter 187, 301, 330
De Groeve, Michel 277
De Groof, Kristin 7
De Groote, Koen 366
De Herdt, R. 37, 38
De Jonge, Arnold J. 89
De Jonghe, Marc 269
De Kempeneer, J. 75
De Keyser, Marcel 244
De Keyser, Rafaël 417
De Lange, Sylvain 191, 444
De Leemans, Pieter 76
De Loose, Willy 453
De Mecheleer, Lieve 123
De Metsenaere, Wilfried 153
De Meyer, Herman 306
De Mol, Raymond 227
De Mont, Hans 187
De Mont, Jos 384, 388
De Moyer, M. 395
De Mulder, Guy 360, 365, 371, 372
De Noyette, Guy 454
De Padt, Guido 216
De Punt, Johan 261, 309
De Ridder-Symoens, H. 15, 44, 45
De Schinckel, Yvan 432
De Schryver, Fredy 60
De Smet, Antoine 299, 300
De Smet, Firmin 132, 198
De Smet, Johan 170
De Stobbeleir, D. 419
De Stobbeleir, Daniel 420
De Sutter, Prosper 60, 63, 141, 181, 184, 413
De Swaef, Walter 366
De Tremerie, Manu 340
De Troyer, R. 154, 155
De Vilder, Mark 352
De Vos, Carine 433
De Vos, Guy 323
De Vos, Luc 156, 365
De Vuyst, J. 379
De Vuyst, Julien 124, 133, 157, 185
De Vuyst, Paul 207, 254, 378
De Winne, Liliane 192
De Winne, Veerle 373
De Witte, Greta 276
De Wolf, G. 341
De Wolf, P. 434
Debleecker, Gerda 262
Decavele, Johan 36
Declercq, Georges 416
Degezelle, Luc 286
Delannoy, Yves 14
Delarue, Roland 281
Demarée, Jos 12
Denewet, L. 33, 228
Depuydt, Frans 375
Deregnaucourt, G. 10
Deruyck, Bert 396
Deseyn, Guido 397
Desmet, G. 125, 367
Devolder, Conny 145, 146
Devolder, Kathleen 203
Devos, A. 324
Devos, Magda 36, 335
Devroede, M. 58
Dierickx, Fons 61, 182, 198, 213, 215, 293, 320, 398

Dierick, Aleidis 64
Donche, P. 349
Doolaeghe, Jan 205, 255
Douxchamps, José 99
Dubois, G. 172
Dubois, Gilbert 171
Duindam, J. 147
Duportail, Patrick 173
During, Roel 32
Durnez, Gaston 384
Duvosquel, Jean-Marie 48, 264
Ervynck, Anton 368
Folie, J. 34
François, Luc 1, 118
Fransaer, Frans 174, 325, 336
Gerits, J. 228, 379
Gerzaguet, Jean-Pierre 71
Gesquière, Ilse 97
Ghijsels, Pieter 85
Ghilain, Rik 187
Ghysens, Jos 352
Goeminne, L. 33
Goossens, Jean 417
Goossens, Modest 49, 376
Gubin, E. 21
Gubin, Eliane 97
Gysseling, Maurits 342
Hantson, Eric 399
Haudenhuyse, G. 126, 127, 343, 445
Haverals, M. 22, 23, 24
Haverals, Marcel 417
Heins, Armand 272
Hendrickx, Frans 25, 26, 47, 337
Herreman, J. 134
Heylen, Katherine 8
Hiel, Roger 175
Himpe, Anne 103
Hoebeke, Marcel 337, 454
Hollestelle, J. 257
Hooreman, F. 400
Hoste, Ivan 36
Houssiau, Jean 420
Huylebroek, E. 143, 242
Imbo, G. 104, 274, 321, 438
Imbo, Gaston 312, 401
Jacobs, R. 51
Jacques, Catherine 97
Kerkhove, Herman 208
Ketele, Gerard 235
Koch, A.C.F. 439
Koldeweij, A.M. 52
Laleman, M.C. 38
Lamarcq, D. 288, 289
Lamarcq, Danny 168, 176, 210, 266, 302, 303, 344
Lamberts, E. 415
Langendries, E. 189
Laurent, René 307
Lauwers, Jos 331
Lehmann, L. (o.f.m.cap.) 35
Lemay, Nancy 369
Lemmens, D. 326
Lenders, Piet 118
Liessens, Gerrit 65, 119
Lievens, R. 403
Lievens, Robert 402
Lievijns, Luc 9
Lion, Jan 72
Lion, Marc 86, 105, 106
Loyen, R. 158
Maegherman, Koen 353, 384
Malle-Grain, N. 10
Manning, E. (o.s.b.) 11
Marissal, Claudine 97
Marnef, G. 39
Maroye, Marc 98, 128, 455
Martens, Albert 404
Mathelart, S. 21
Mattelaer, Pierre 12
Meert, Henk 376
Mees, Marc 314
Menu, Louis 183
Michiels, Jef 199
Moens, Jan 366
Monsieur, Patrick 362
Monteyne, Alexander 278
Moulaert, Jan 107
Muyres, Jos 354
Nazet, J. 66
Nazet, Jacques 237
Neumann, C. 422
Neven, Muriel 29
Nijssen, R. 421
Nijssen, Rombout 40
Nolet, W. 67
Notebaert, A. 422
Ockeley, J. 451
Olsen, J. 117, 219
Ooms, H. 27
Opsommer, Rik 95
Oris, Michel 29, 41, 249, 280
Oyen, Patrick 222
Papin, P. 423
Pauly, Michel 41
Peersman, J. 75, 82
Peersman, Jaak 380, 381, 384
Peetermans, Frans 338
Peeters, Paul 13
Peeters, Yvo J.D. 382
Pieters, Marnix 366
Pirlot, Jean-Yves 156
Pittomvils, K. 140
Prevenier, Walter 36, 258, 259, 260, 263
Putteman, Ben[oit] 383
Quinet, N 405
Quinet, P. 405
Randeraad, N. 90
Renson, Roland 329
Robijns, Luc 452
Roegiers, Jan 249, 280
Roels, Paula 206
Roels, Rosa 206
Roggen, H.R. 78
Rogge, Marc 194, 360, 364, 371, 372
Roosens, Marcel 406
Ryckaert, Marc 41
Scheerlinck, André 187
Scheerlinck, J. 135, 256
Scheerlinck, John 407
Schiepers, P. 94
Schimmel, Thomas 91
Schokkaert, Ben 275

Schokkaert, Benny 247
Scholliers, Peter 43
Schreurs, Wilbert 32
Schrever, A. 53, 108, 355
Schrije, Kurt 79
Sevrin, Robert 237
Simon-Van der Meersch, A.-M. 189
Soumillon, D. 14
Stabel, Peter 263, 443
Stengers, J. 345
Steppe, Hugo 187
Steurbaut, Ph. 437
Steyaert, Rozemie 109, 353, 381, 384, 388
Stroobants, A. 311
Stroobants, Aimé 116
Struys, M. 15
Stuyver, Paul 68
Sunderland, John 190
Taeldeman, Johan 339
Terrizzi, Rosa 148
Thijs, Alfons K.L. 55, 56
Thoen, Erik 36, 48, 264
Thomas, Françoise 237
Thomas, W. 446
Timmerman, Frans 456
Tolleneer, Jan 329
Top, Stefaan 4, 13
Uyttersprot, Clemens 284
Uyttersprot, Karel 116
Uyttersprot, M. 110
Uyttersprot, Marc 46, 214, 226, 305, 327, 385
Van Aelbrouck, Eric 187
Van Assche, Dirk 16
van Beuningen, H.J.E. 52
Van Bockstaele, Geert 386
Van Brempt, Pieter 162, 238, 295
Van Butsele, P. 440
Van Butsele, Paul 408, 409, 410
Van Damme, Fernand 387
Van Damme, Thibaut 156
Van de Maele, Romain John 92, 129, 159, 202, 356, 357
Van de Merckt, Gaston 69, 441
Van de Perre, Arnold 200, 201
Van de Perre, Dirk 70, 80, 346
Van de Perre, Rudolf 358
Van de Velde, Daisy 282
Van den Bossche, Nestor 217, 447
Van den Bussche, Inge 448
Van den Eijnde, S. 30, 31
Van den Herrewegen, Wouter 251
Van den Steen, Joeri 457
Van der Biest, Ulrich 283
Van der Borght, Herwig 57, 113, 198, 319
Van der Cruyssen, Christine 149
Van der Helst, Luc 304
Van der Herten, Bart 245, 249, 280
Van der Heyden, Antoine 212
Van der Linden, Renaat 186, 211
Van der Meiren, Jean-Pierre 190
Van der Speeten, Anneke 449
Van der Speeten, Jozef 177, 384, 388
Van der Vurst, Pierre 195, 239, 250
Van der Wee, Herman 264
Van Durme, L. 437
Van Durme, Luc 332, 333, 347
Van Effelterre, J. 230
Van Effelterre, Jozef 130
van Engelen, A.F.V. 223
Van Hauwe, Rik 406
Van Haver, Jozef 54
Van Hecke, Etienne 49, 376
Van Heesch, Johan 363
Van Himbeeck, Louis 136
Van Hoecke, Karl 93
Van Isterdael, H. 425
Van Isterdael, Herman 220, 426, 450
Van Keymeulen, Jacques 36
Van Langenhoven, B. 370
Van Langenhoven, Bart 111, 163, 308
Van Londersele, Roel Richelieu 389
Van Mingroot, Eric 417
Van Molle, Leen 97
Van Neck, Maurits 396
Van Neer, Wim 368
Van Royen, H. 271
Van Trimpont, M. 142
Van Trimpont, Marc 138, 160, 164, 165, 178, 209, 236, 241, 348
Van Waeijenberge, Frédéric 109, 353, 381, 384, 388
Van Waesberghe, Bart 179
Vancoppenolle, Chantal 118
Vandaele, Ann 156
Vande Veegaete, Tim 161
Vande Winkel, Georges 28, 42, 81, 267
Vanden Eynde, W. 422
Vandeputte, Omer 196
Vanderbeke, Paul 188
Vanderpoorten, Wim 187
Vandersteene, L. 94
Vanhaute, Eric 1
Vanhoutte, M.A. 231
Vannieuwenhuyse, J. 37, 38
Vanrie, André 427
Vanschoenbeek, Guy 112
Vanvolsem, Frans 102
Vanysacker, Dries 428
Vekeman, H. 359
Velghe, Marc 374
Velle, Karel 137, 139
Verbeke, Werner 417
Verbesselt, J. 246, 442
Verhofstadt, J.P. 434
Verhulst, Adriaan 377
Verleyen, Wilfried (o.s.b.) 62
Verleyen, Wim 73
Vernaeve, Wilfried 42, 248
Verpoest, Luc 280
Verschelden, Paul 232
Viaene, Patrick 43
Vinck, Stefaan 212
Vossen, Jozef 411
Vrielinck, Sven 1
Walgrave, Jan 314
Walravens, Gunther 430
Walters, J. 82
Wauters, Erik 318, 350
Willems, Willem J.H. 429
Wille, Danny 96, 166, 234, 240, 412
Yante, Jean-Marie 221

PERSONENREGISTER

Adriaens, Paul 161
Adrianus (H.) 52
Antonius (H.) 293
Antonius Abt 320
Antonius de Grote 320
Antonius de Kluizenaar 320
Bauwens, Isidoor 226
Bauwens, Lieven 397
Beeckman (familie) 412
Boon, Louis Paul 129, 354, 356, 357
Bossuyt-Roelandt (familie) 72
Boudewijn I van Henegouwen 438
Boudewijn VI van Vlaanderen 438
Boudewijn van Bergen 438
Brakels, Theo 351
Charité, Carolus 75
Clerebaut, Richard 104
Clinckaert (geslacht) 396
Clinckaert, Martinus 396
Cornelius (H.) 52
Coulon, Jacques 72
Courteaux, Frits 379
Daelman, Alfons 170
Daens, Adolf 404
Daens, Francies 404
Daens, Pieter 404
David, Johannes 74
De Brandt, Lieven 132
De Bruyne, L. 69
De Conseth, Cesar 153
De Decker, Arthur 418
De Lichte, Jan 130
De Liser (familie) 398
De Luyck, Petrus Marianus 59
De Meerleer, Petrus 68
De Mont (familie) 388
De Mont, Paul 109, 169, 353, 380, 381, 384, 388
De Moor, Ferdinandus 75
De Neve, Johannes 75, 81
De Rodere (familie) 390
De Rop, Domien Kamiel 383
De Rore (familie) 390
De Sadeleer (familie) 453
De Saint-Pierre, Ignace 72
De Vos, Constant 64
Degrelle, Léon 169
Deschamps, Jan 47
Dolf Nandekies 208
Dopchie, Achille 262
Druel, Jozef 218
Freysers, Dionysius 75
Fris, Victor 189, 355
Gerard van Zottegem 79
Gheude, Jean Dominique 451
Goelens (familie) 30
Gudula (H.) 51
Gyselinck 328
Heins, Armand 272
Henderickx, Susanna 122
Hitler, Adolf 171
Hooreman (familie) 400
Hullebroeck, Emiel 326
Hutsebaut, G. 55
Jan De Hase 312
Johannes Ockeghem 358
Kiekens (familie) 395
Klak, Pee 383
Kluyskens, Joseph F. 189
Koch, A.C.F. 439
Lebrun, Martinus 53
Liebaut, Eugeen 273
Lombaerts-Van de Velde, E. 55
Lussie (familie) 401
Maréchal-Van den Berghe, Odila Maria 97
Marga, Uldarique 405
Maria (H.) 319
Meert, Hippoliet 382
Michael (H.) 51
Michiels, Jan 325
Nandekies, Dolf 208
Neichel, Nandor 217
Nikolaas van Chièvres 70
Ooghe, Maeyken 134
Papeleu, Adolf 192
Paulus van Thebe 320
Pee Klak 383
Poelaert, Edward 86
Robrecht van Massemen 435
Ronsmans, Willy 306
Roosen, Jan 406
Roosens (geslacht) 406
Saeys, Philemon 295
Scheerelinckx, Gerardus 62
Scherelinck, Michiel 134
Seutens, Jan Lodewijk 318
Spinette, Inge 325
Stuyver, Valery 305
Tollenaere, Reimond 100
Uyttersprot, Clemens 385
Van Cleve, Jan (III) 319
Van Coppenolle, Adolphe 208
Van Damme (familie) 387
Van Damme, Fernand 387
Van de Perre, Rudolf 358
Van den Berghe (familie) 331
Van den Berghe, Odila Maria 97
Van den Eycken, Alfons 320
Van der Eecken, Ferdinandus 75
Van der Haegen, Herman 49
Van der Haeghen, Ferdinandus 75
Van Dorpe, Anna Marie 130
Van Ghete, Margriete 136
Van Holsbeek-Geeroms, Louis 106
Van Huffel, Pieter 321, 397
Van Landuyt, Franciscus 452
Van Landuyt, Joannes 452
Van Londersele, Victor 389
Van Melckebeke, Paul 217
Van Mol, Albert 200
Van Nieuwenhove, Joannes Augustus 159
Van Steenberghe, Jules 217
Van Zinnick (familie) 394
Van Zinnicq (familie) 394
Vander Haeghen, Ferdinand 76
Vander Schueren, Arthur 386
Vanderbeke, Paul 188
Vereecken (familie) 327
Verhulst, Adriaan 48
Vossen (familie) 411

TOPOGRAFISCH REGISTER

Aaigem 65, 71, 254, 378, 425
Aalst 9, 41, 46, 56, 62, 67, 97, 102, 103, 110, 123, 129, 159, 188, 189, 192, 195, 197, 210, 212, 214, 223, 226, 228, 239, 246, 248, 250, 258, 259, 260, 263, 270, 273, 277, 283, 284, 285, 302, 303, 304, 305, 307, 310, 316, 322, 327, 352, 366, 382, 404, 405, 424, 434, 442, 443
Aalst (Land van) 313
Aalst (regio) 264
Affligem 55, 67, 73, 223, 337
Anchin (F) 71
Antwerpen 158
Appelterre 303
Appelterre-Eichem 292, 306
Aspelare 103
Asse (Land van) 451
Atjeh (Indonesië) 159
Baaigem 210
Baardegem 92, 224, 225, 268, 298, 303, 350, 394, 427
Baasrode 305
Bambrugge 327
Baudries 300
Beerlegem 435, 454
België 9, 21, 43, 107, 118, 169, 179, 245, 249, 273, 345, 349
Bergen-Belsen (D) 161
Beveren-Waas 218
Borchtlombeek 442
Bottelare 173, 456
Brabant 246
Brakel 165, 210, 322
Brugge 130, 218
Brussel 267
Buggenhout 86
Burchtdam 86
Burst 327
Cambrai (bisdom) 67, 70, 417
Civitas Menapiorum 430
Civitas Nerviorum 430
De Wouterink 425
Deftinge 165
Dender 195, 248, 250, 259, 263, 375, 439
Denderhoutem 103, 143, 242, 395, 402, 425
Denderleeuw 103, 273 322, 327, 331, 427
Dendermonde 311, 434
Dendermonde (arrondissement) 116
Denderstreek 50, 180, 337, 375
Denderwindeke 246, 327, 347, 406
Dielegem 80
Dikkele 327, 454
Dikkelvenne 71, 365
Doornik 72, 237
Duitsland 179
Edingen 14, 396
Eine 302
Elene 435
Elst 210
Ename 266, 317, 322, 337, 368, 369
Enghien 14
Erembodegem 55, 97, 103, 153, 327, 331, 457
Erpe 68, 181, 193, 227, 327
Erpe-Mere 273
Erwetegem 303
Etikhove 228, 273
Everbeek 98, 160, 191, 348
Faluintjes 350
Gallia Belgica 347
Gavere 156, 299, 300, 302, 303
Gent 15, 37, 38, 44, 45, 112, 140, 189, 253, 260, 346, 416, 445
Gent (kwartier) 443
Gentbrugge 78, 303, 322
Geraardsbergen 41, 50, 52, 53, 67, 72, 78, 103, 104, 108, 142, 164, 178, 189, 209, 210, 216, 218, 241, 246, 247, 258, 259, 260, 263, 266, 274, 303, 312, 322, 359, 365, 369, 375, 386, 387, 397, 401, 405, 438, 442, 443
Geraardsbergen (regio) 251
Gijzegem 56, 182, 206, 327
Godveerdegem 230
Gontrode 117, 152
Gooik 338, 411
Grimminge 266, 327
Haaltert 66, 135, 256, 322, 327, 407, 425, 453
Halen 65
Hansbeke 404
Heldergem 154, 155, 403, 425
Hemelveerdegem 435
Henegouwen 66, 436
Henegouwen (graafschap) 438
Herdersem 61, 182, 199, 213, 215, 290, 293, 303, 319, 320, 327, 398
Herlinkhove 287
Hermelgem 71
Herne 79
Herzele 103, 266, 275, 322
Hofstade 103, 396
Hoogstraat 412
Horebeke 89
Hundelgem 454
Iddergem 103, 327
Idegem 228
Impe 205, 327, 342
Jette 80
Kamerijk (bisdom) 67, 70, 417
Kattem 442
Kerksken 273, 425
Kluisbergen 103, 303
Kruishoutem 120
Kwatrecht 167
Lage Landen 179
Landskouter 303
Latem en Lilare 425
Lebbeke 131, 132, 310
Lede 52, 85, 103, 111, 124, 150, 163, 170, 183, 205, 210, 308, 322, 342, 370
Ledeberg 97, 273, 442
Leeuwergem 435
Letterhoutem 97, 266, 302, 327
Leuven 74, 267, 387
Liedekerke 80, 246, 427, 442
Lieferinge 288
Luik (prinsbisdom) 99
Manitoba (CANADA) 98
Massemen 435
Mater 347

Meerbeke 67, 228, 246, 301, 303
Meilegem 454
Melden 327, 363, 364, 371
Meldert 64, 92, 96, 103, 166, 200, 201, 202, 228, 234, 303, 318, 325, 350, 412
Melle151, 152, 167, 266, 273, 322, 326, 328, 329, 367
Melsen 115, 125, 456
Mere 59, 119, 193, 197, 229, 291, 297
Merelbeke 219, 247, 273, 456
Mesen 183
Mespelare 266
Moezel 429
Moorsel 51, 57, 62, 101, 103, 122, 136, 174, 228, 238, 240, 295, 327, 336, 350, 383
Moortsele 343
Munkzwalm 377, 454
Munte 302, 456
Nederbrakel 98, 103, 128, 228, 334, 400
Nederbrakel (kanton) 138
Nederbrakel (regio) 87, 88
Nederland 56, 178, 179
Nederlanden 18, 19, 20, 27, 78, 83, 257, 259, 333
Nederzwalm-Hermelgem 454
Neigem 55, 246, 289
Neustrië 441
Nieuwerkerken 60, 63, 133, 141, 157, 184, 185, 228, 413, 452
Ninove 41, 52, 55, 66, 67, 74, 75, 76, 80, 81, 82, 86, 103, 105, 120, 161, 187, 210, 223, 228, 246, 259, 260, 263, 266, 267, 287, 288, 289, 302, 303, 315, 322, 330, 331, 346, 380, 388, 389, 418, 442
Noord-Europa 258
Noordzee 429
Nukerke 399, 449
Okegem 103, 106, 177, 220, 322, 450
Onkerzele 120
Oordegem 97, 205, 271, 342
Oost-Vlaanderen 210, 211, 251, 265, 266, 272, 322, 329, 332, 335, 339, 344
Opbrakel 231, 232, 374, 400, 444
Ophasselt 266
Ose 347
Oudenaarde 223, 408, 409, 410, 439
Oudenaarde (regio) 93
Outer 287, 303
Overboelare 72, 228
Pajottenland 338, 376, 411
Pamel 246, 427, 442
Papegem 342
Papignies 348
Parike 435
Paulatem 454
Pollare 442
Roborst 454
Rode (Land van) 437
Rome (I) 74
Ronse 41, 66, 69, 97, 103, 171, 172, 208, 210, 222, 228, 244, 257, 262, 266, 273, 296, 302, 303, 322, 323, 324, 361, 390, 440, 441, 443, 448
Rotselaar (Land van) 425
Rozebeke 97, 454
Ruien 97
Schelde 237, 364, 439
Scheldebekken 237
Schelderode 55, 456
Scheldewindeke 91, 347, 449
Schendelbeke 236
Scheut 428
Schoonaarde 327
Schorisse 347
Semmerzake 347
Sint-Blasius-Boekel 97, 454
Sint-Denijs-Boekel 97, 432, 454
Sint-Goriks-Oudenhove 165, 266
Sint-Kornelis-Horebeke 392
Sint-Lievens-Houtem 266, 377, 431
Sint-Maria-Latem 454
Sint-Maria-Lierde 165, 241, 435
Sint-Maria-Oudenhove 327
Sint-Martens-Lierde 327, 433, 435
Smetlede 205, 342, 373
Spanje 446
Steenhuize 103
Steenhuize-Wijnhuize 97
Strijpen 233, 360
Strijtem 427, 442
Ter Heyden 208
Teralfene 67
Torhout 387
Van Ginderbinnen 425
Velzeke 194, 347, 360, 362, 372
Vicoigne 223
Vlaamse Ardennen 269
Vlaanderen 56, 77, 95, 112, 196, 252, 272, 276, 281, 282, 286, 316, 375, 377, 439
Vlaanderen (graafschap) 438, 443, 449
Vlassenbroek 305
Vlekkem 425
Vlierzele 327, 377
Waarbeke 322
Wallonië 375
Wanzele 205, 255, 342
Wedergrate (Land van) 406
Welle 103, 327
Westrem 435
Wetteren 192
Wieze 100, 103, 204, 228, 252, 302, 322, 327, 331, 341
Woubrechtegem 303
Zandbergen 279, 442
Zarren 153
Zottegem 41, 103, 168, 176, 186, 210, 217, 273, 294, 303, 322, 329, 372, 447
Zuidelijke Nederlanden 58, 99, 446
Zulzeke 347
Zwalm 303, 454

INHOUD BIBLIOGRAFIE 1995

O. ALGEMEENHEDEN nummer 1
Bibliografieën van scripties en verhandelingen (013) 1
Bibliografieën van tijdschriften (014) 5
Vakbibliografieën (016) 17
Tijdschriften (m.i.v. geschiedenis van) (05) 44
Mediawezen (07) 46
Miscellanea (089) 47
Codicologie. Boekgeschiedenis (09) 50

2. GODSDIENST. THEOLOGIE nummer 51
Hemelse hiërarchie. Heiligen(verering) (235) 51
Geloofsbelijdenissen. Catechismussen (238) 53
Praktische theologie. Kerkelijke kunst en symboliek. Kerkmeubilair en -versiering (24) 54
Pastoraal theologie. Broederschappen. Parochiële instellingen (25) 58
Kerkbestuur en -organisatie (262) 63
Christelijke, religieuze ordes (271) 71
Schisma's. Ketterijen (273) 87
Protestantse kerken (283/289) 89

3. SOCIALE WETENSCHAPPEN nummer 90
Statistiek. Demografie (31) 90
Politieke wetenschappen. Binnenlandse politiek (32) 95
Verkiezingen (324) 97
Migratie (325.1/2) 98
Parlementen. Regeringen (328) 99
Politieke partijen en bewegingen (329) 100
Vakbeweging. Lonen. Arbeid en tewerkstelling (331) 113
Grond en bodem (332) 115
Coöperaties. Economische organisatievormen (334) 116
Financiën. Belastingen. Geldwezen (336) 119
Recht. Criminaliteit. Notariaat (34) 122
Taken van de overheidsorganen (351) 141
Lokaal, regionaal en centraal bestuur (352/354) 143
Defensie. Krijgsgeschiedenis (355) 150
Wereldoorlog 1914-18 (355 WOI) 162
Wereldoorlogen 355 WOI/WOII 167
Wereldoorlog 1939-45 (355 WOII) 169
Maatschappelijk werk. Verzekeringswezen (36) 181
Opvoeding. Onderwijs. Vrijetijdsbesteding (37) 182
Jeugdvorming. Jeugdwerk (374.3) 187
Universitair onderwijs (378) 189
Toerisme. Vrijetijdsbesteding (379.8) 190
Metrologie (389) 197
Volkskunde (39) 198
Zeden en gebruiken in het particuliere leven (392) 202
Bijnamen. Spotnamen (392.91) 204
Dood en dodengebruiken (393) 207

Openbaar en maatschappelijk leven (394) 208
Sagen. Legenden. Sprookjes (398.2) 215
Kalenderfeesten (398.33) 216
Volksliederen (398.8) 218

5. WISKUNDE. NATUURWETENSCHAPPEN nummer 219
Cartografie. Landmeetkunde (528) 219
Chronologie. Tijdsbepaling (529) 222
Geologie. Meteorologie (55) 223

6. TOEGEPASTE WETENSCHAPPEN nummer 225
Geneeskunde. Hygiëne. Farmacie (61) 225
Molinologie (620.9) 227
Werktuigbouwkunde. Electriciteit.
Telecommunicatie (621) 235
Wegenbouw (625) 236
Waterbouwkunde (626/627) 237
Landbouw. Tuinbouw. Bosbouw. Veeteelt.
Jacht. Visserij (63) 241
Huishoudkunde (64) 243
Verkeerswezen. Openbaar vervoer. Postwezen (656) 244
Huisnijverheid (66/68) 249
Ontplofbare stoffen. Brandstoffen (662) 251
Gistingsbedrijven. Drank.
Genotsmiddelenindustrie (663) 252
Glasindustrie. Keramische industrie (666) 257
Textiel (677) 258

7. KUNST. SPORT nummer 265
Kunst (algemeen) (7) 265
Ruimtelijke ordening. Landschap.
Tuinarchitectuur (71) 269
Architectuur (72) 270
Openbare gebouwen. Commerciële en
industriële gebouwen (725) 274
Religieuze bouwkunst (726) 287
Burgerlijke architectuur (728) 297
Beeldhouwkunst (73) 302
Sigillografie (736.3) 307
Munt- en penningkunde. Numismatiek (737) 309
Kunstsmederij (739) 310
Kunstnijverheid. Design (745) 312
Glas- en kristalwerk (748) 314
Schilderkunst (75) 317
Muziek (78) 322
Sport (79) 328
Theater (792) 331

8. FILOLOGIE. LITERATUUR nummer 332
Taalgrens. Taaltoestanden (800.7) 332
Dialecten (800.87) 334
Toponymie (801.311) 340

Onomastiek (801.313) 349
Literatuur (82/89) 351

9. GEOGRAFIE. BIOGRAFIE. GESCHIEDENIS nummer 360
Archeologie (902) 360
Industriële archeologie (902.035) 370
Prehistorie (903) 371
Geografie (91) 375
Historische geografie. Nederzettingsgeschiedenis (911.37) 376
Biografie. Prosopografie (929) 378
Genealogie (929.5) 390
Heraldiek (929.6) 413
Geschiedtheorie. Historiografie (930) 414
Bronnenstudie en -uitgaven. Diplomatiek (930.22) 416
Archiefinventarissen. Archiefwezen (930.25) 418
Oude geschiedenis (931/939) 429
Algemene geschiedenis (94) 431
Middeleeuwse geschiedenis (94.033) 435
Middeleeuwse en moderne geschiedenis (94.033/034) 443
Moderne geschiedenis (94.034) 444
Moderne en hedendaagse geschiedenis (94.034/035) 451
Hedendaagse geschiedenis (94.035/036) 453

AUTEURSREGISTER pagina 194
PERSONENREGISTER 197
TOPOGRAFISCH REGISTER 198

INHOUD BIBLIOGRAFIE 1995 200

G. Vande Winkel
Heirbaan 107
9400 Ninove-Denderwindeke

W. Vernaeve
Brouwerijstraat 39
9300 Aalst

OVER DE OORSPRONG VAN DE STAD NINOVE (TOT CA. 1100). EEN HYPOTHESE GEHERFORMULEERD.

GEORGES VANDE WINKEL

1. Traditionele visie van Hendrik Vangassen en het ideeëngoed van De Meulemeester/Callebaut over de vroegste stadsontwikkeling in onze gewesten

Quasi alle momenteel beschikbare historische gegevens over de vroegste geschiedenis van de nederzetting Ninove waren reeds bekend aan Hendrik Vangassen, onvolprezen historicus van de stad Ninove (1896-1968, verblijf te Ninove vanaf 1919). De visie op het ontstaan van heel wat Vlaamse steden is nochtans grondig gewijzigd in de loop van de laatste drie decennia. In 1959 zag Vangassen het vroegmiddeleeuwse Ninove nog als volgt: "De bewoonde plaats omvatte niets meer dan een aantal verspreide woningen in de omgeving van de kouter en de velden met een totaal van enkele honderden inwoners en misschien aan de Dender een primitieve burcht, toevluchtsoord in geval van nood" (1). Deze primitieve burcht zou dan later (misschien op dezelfde plaats) vervangen zijn door een in de tweede helft van de 11de eeuw gebouwd castrum - voor het eerst vermeld in een literaire bron over de crisis van 1127-1128 in het graafschap Vlaanderen (2) - terwijl ook het pre-stedelijke Ninove reeds was versterkt (3). Essentieel in de visie Vangassen is de eventualiteit van het zeer vroeg (minstens sinds het Karolingisch tijdperk) naast elkaar bestaan van een agrarische nederzetting op de linkeroever van de Dender en een burcht op de rechteroever. Deze burcht zou in dat geval duidelijk zijn voorafgegaan aan de eerste stadswal, door Vangassen alleszins vóór 1137 gedateerd (4).

(1) H. VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, Ninove, 1960, p. 35-36.
(2) GALBERTUS BRUGENSIS, De multro, traditione et occisione Karoli comitis Flandriarum, uitg. Henri PIRENNE, - Henri PIRENNE, Histoire du meurtre de Charles le Bon comte de Flandre (1127-1128) par Galbert de Bruges (...), Paris, 1891, caput 72: "Castrum quoque Ninive obtinuerat, et satellites suos in eo posuerat acutiores et fortiores (Hij had eveneens de burcht van Ninove ingenomen en daarin zijn sterkste en vurigste bondgenoten geplaatst)". De Nederlandse vertaling is van A. DEMYTTENAERE en verscheen in GALBERT VAN BRUGGE, De moord op Karel de Goede. Dagboek van de gebeurtenissen in de jaren 1127-1128, Antwerpen, 1978, p. 73-249.
(3) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 43.
(4) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 47.

Enige jaren na het verschijnen van Vangassens werk publiceert H. Van Werveke een artikel dat de aanzet vormt voor een totaal nieuwe visie op de ontstaansgeschiedenis van heel wat Vlaamse steden (5). De *castella recens facta* (onlangs opgetrokken burchten/versterkingen) die volgens de *Miracula Sancti Bertini* kort vóór 891 waren opgetrokken (6), worden in dat artikel in verband gebracht met het cirkelvormige patroon dat wij in het stratenpatroon van heel wat Vlaamse en Zeeuwse steden terugvinden, o.a. en vooral op de 16de-eeuwse plannen van Jakob van Deventer. J. De Meulemeester zal deze vernieuwde visie verder uitwerken voor het gebied dat later evolueert tot de Zuidelijke Nederlanden (7). Dirk Callebaut van zijn kant past de nieuwe denkpiste toe op de ontwikkeling van Aalst waarbij hij bovendien heel wat gegevens uit het bodemarchief in zijn studie kan verwerken (8). Op gevaar af door schematisering De Meulemeesters visie onrecht aan te doen zal ik toch pogen de grote lijnen ervan weer te geven. De casestudy van Callebaut over Aalst reikt ons veel vergelijkingsmateriaal aan voor Ninove. In het vervolg van dit verhaal zullen wij dan ook regelmatig de parallel trekken tussen beide Dendersteden, c.q. de verschillen aanduiden.

Het theoretisch model dat De Meulemeester toepast op een twintigtal Vlaamse steden, is naar eigen zeggen relatief eenvoudig (9). In de Karolingische periode worden ten gevolge van de Noormannen-

(5) H. VAN WERVEKE, De oudste burchten aan de Vlaamse en de Zeeuwsche kust, - Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schoner Kunsten van België. Klasse der Letteren, 27, 1965, (1).

(6) A.C.F. KOCH, Het graafschap Vlaanderen van de 9de eeuw tot 1070, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 1, Haarlem, 1981, p. 364-365.

(7) J. DE MEULEMEESTER, Aardige/Aarden monumenten, - Monumenten en Landschappen, 4, 1985, (3), p. 24-31; Johnny DE MEULEMEESTER, Karolingische castra en stadsontwikkeling: enkele archeotopografische suggesties, - La genèse et les premiers siècles des villes médiévales dans les Pays-Bas méridionaux. (...). Ontstaan en vroegste geschiedenis van de middeleeuwse steden in de Zuidelijke Nederlanden, Brussel, 1990, p. 117-149; Jan DE MEULEMEESTER, La fortification de terre et son influence sur le développement urbain de quelques villes des Pays-Bas méridionaux, - Revue du Nord, 74, (296), 1992, p. 13-28. In welke mate het historisch onderzoek het laatste decennium vooruitgang boekte, beseft men wanneer men leest dat deze auteur nog in 1984 schrijft: "Opmerkelijk is wel dat gans het "Land van Aalst" een blanco vertegenwoordigt voor de landelijke groep. Anderzijds ligt in Aalst de enige stadskernstructuur." (J. DE MEULEMEESTER, Circulaire vormen in Oost-Vlaanderen, (Archaeologica Belgica, 259), Brussel, 1984, p. 10).

(8) Dirk CALLEBAUT, De topografische groei van Aalst of hoe een zelhof een gebastioneerde stad werd, - Miscellanea archaeologica in honorem H. Roosens, (Archaeologia Belgica, 255), Brussel, 1983, p. 227-249; een geactualiseerde versie vindt men in Dirk CALLEBAUT e.a., Aalst. Archeologie en Archief, (Herlevend Verleden, 2), Aalst-Zellik, 1994, 95 p. De huidige stand van zaken in verband met het onderzoek van dit bodemarchief geven Koen DE GROOTE, Jan MOENS, Walter DE SWAEF (med.), Marnix PIETERS (med.), De oudste stadsversterking van Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), - Archeologie in Vlaanderen. Archaeology in Flanders, 4, 1994, Asse-Zellik, 1995 (gepubliceerd 1996), p. 95-148.

(9) Om zo nauw mogelijk aan te sluiten bij de oorspronkelijke idee van de auteur werd deze synthese uitsluitend opgebouwd met citaten uit DE MEULEMEESTER, Karolingische castra en stadsontwikkeling (...), passim.

invallen in onze streken een aantal versterkingen opgericht (de reeds vermelde *castella recens facta*): vluchtburgen voor de lokale bevolking gekenmerkt door verspreide bewoning; anderzijds worden kernen van geconcentreerde bewoning, waaraan mogelijk een pre-stedelijk karakter kan worden toegeschreven, eveneens met een aarden versterking beschermd. Deze vluchtburgen of verdedigde bewoningskernen vindt men in de stadsplattegrond terug onder de vorm van een circulair (ronde versterking of RV-type) of semi-circulair (halve-kringversterking of HKV-type) patroon. Eens herkend kan de oppervlakte binnen het circulair patroon indicatief zijn voor de bepaling van de functie van de circulaire versterking: vluchtburgen eerder klein, versterkte bewoningskernen eerder groot. Rond deze versterkingen zullen vanaf de 10de eeuw nieuwe woonzones ontstaan. Hierbij is het opmerkelijk dat aan de rand van de versterking en tussen deze laatste en de nieuwe nederzettingszone de oudste markt kan worden gesitueerd. Meestal draagt deze de naam Vismarkt. Wanneer deze nederzettingen zich vanaf de 11de eeuw tot volwaardige steden zullen ontwikkelen, zal de oorspronkelijke markt door een grotere open ruimte, nl. de Grote Markt, worden vervangen. Deze laatste vormt dan de kern van de middeleeuwse stad, die haar eigen constructies zoals belfort, stad- of landhuis, hallen e.d. rond dit nieuwe forum gaat optrekken. Tot zo ver dit theoretisch model dat De Meulemeester op overtuigende wijze op een rits Vlaamse steden toepast.

2. Foutieve interpretatie van een correcte hypothese

Bij de genese van deze nieuwe visie was het reeds duidelijk dat ook Ninove aan dit theoretisch model kon getoetst worden. Callebaut wees er in zijn publicatie van 1983 op "dat het stedelijk woongebied van Ninove, net als dat van Aalst, omsloten werd met een gracht en wal, *die op de Dender uitgaven*" (cursivering G.Vd.W.) (10). De Meulemeester waagt zich aan een eerste detaillering en bakent een zone af die als begrenzing de huidige Despauteer/Edmond De Deynstraat, Biezenstraat en Bever/Burchtstraat heeft, en aansluit op de Molendender (11). In een bijdrage, verschenen in 1995, vullen Werner Wouters en Jaak Peersman deze hypothese totaal anders in: "Met deze Karolingische bewoning wordt een halve-kringversterking gecorreleerd ten noorden van een mogelijk aangepaste oude arm van

(10) CALLEBAUT, De topografische groei (...), p. 248.
(11) DE MEULEMEESTER, Karolingische castra en stadsontwikkeling (...), p. 136-137; DE MEULEMEESTER, La fortification de terre (...), p. 19 (fig. 5). Uit het verdere verloop van het verhaal zal blijken dat de auteur zich bij deze afbakening vergist (o.a. omdat hij niet op de hoogte is van de oorspronkelijke ligging van de Ninoofse parochiekerk), maar gezien de omvang van zijn studie kan men hem dit nauwelijks euvel duiden.

de Dender of de Molenbeek. Een relict van de ringwal is nog overgebleven in het stratenpatroon, zoals Van Deventer het heeft opgetekend. Op het huidige stratenpatroon valt deze vluchtburg binnen de grenzen van de Kaardeloodstraat en de De Deynstraat, ten noorden van de Graanmarkt. Ook toponymische gegevens wijzen op het effectieve bestaan ervan. Zij zou aanleiding gegeven hebben tot de stadsontwikkeling van Ninove." (12). Bij het formuleren van deze laatste hypothese rond het ontstaan van Ninove werd echter één en ander over het hoofd gezien.

Laat ons de feiten even op een rij zetten:

1. De waterloop waar beide auteurs hun halve-kringversterking laten op uitlopen is niet "een mogelijk aangepaste oude arm van de Dender of de Molendender" maar de benedenloop van de Beverbeek. Het is weinig waarschijnlijk dat de Karolingische of vroegmiddeleeuwse woonkern geen bescherming zocht aan de Dender en wel langs de Beverbeek.
2. In het stratenpatroon dat bij Van Deventer zou worden teruggevonden is er een duidelijk hiaat tussen het Pauwstraatje en de Kaardeloodstraat.
3. Het vermeende kerngebied wordt diagonaal doorsneden door de zogenaamde "aude veste", een restant van de oudstbekende stadswal (waarover straks meer). Zonder meer een onverenigbaarheid.
4. Het noordoostelijk gedeelte van het vermeende kerngebied ressorteert later onder de "fonchiere laatbank van Sint-Cornelius", waar de Ninoofse premonstratenzer abdij zekere heerlijke rechten bezit (13). Dat de pas in 1137 gestichte abdij over dergelijke rechten zou beschikken binnen de oudste stadskern is ondenkbaar.
5. Wie enigszins vertrouwd is met de oro-hydrografische kaart van Ninove, moet beseffen dat de vroegmiddeleeuwse wal (meestal een gracht annex staketsel) onmogelijk het geschetste verloop kan gevolgd hebben.
6. Vangassen bemerkte reeds dat - op de burcht na - alle wezenlijke elementen van het oude Ninove (het Oude Hof van de Heren van Ninove, de markten, de werf of aanlegplaats voor schepen, de molens, de hal, het vleeshuis, het schepenhuis) geconcentreerd lagen op een ruimte van ca. 5 ha, omsloten door de Beverbeek, de Dender en de Molendender (een arm van de Dender) (14). Dit gebied ligt volledig

(12) Werner WOUTERS en Jaak PEERSMAN, Een opgraving heropgegraven. Norbertijnen in Ninove (prov. Oost-Vlaanderen). Interimverslag, - Archeologie in Vlaanderen, 3, 1993 (gepubliceerd voorjaar 1995), p. 339-357.
(13) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p.46, 62, 66 en 68.
(14) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 36-37.

ten zuiden van het vermeende kerngebied ... Dat de oudste parochiekerk in Vangassens opsomming ontbreekt, kan verbazen maar het waarom wordt in de loop van dit verhaal duidelijk.
7. Waar beide auteurs in voetnoot verwijzen naar Callebaut, De Meulemeester en Van Gassen (sic) doen zij de geciteerden onrecht aan. Primo suggereren de twee eersten een totaal ander gebied dat - een wezenlijk verschil! - bovendien aansluit op de Dender, respectievelijk Molendender. Secundo slaan de toponymische gegevens uit Vangassen exclusief op de reeds vermelde "aude veste". Wij zullen zien dat deze "eerste" stadsomwalling volledig los staat van de hypothetische halve-kringversterking.

3. Het ongeschreven Ninove (15)

Uit talrijke prehistorische archeologische vondsten blijkt menselijke aanwezigheid en bedrijvigheid in de Denderstreek in het algemeen en in de regio van het huidige Ninove in het bijzonder sinds het Midden-Paleolithicum (16). Alleen al de verzameling van de Ninoofse burgemeester Edmond De Deyn (1824-1912), momenteel deel van de collectie van het Aalsterse museum Oud-Hospitaal, is in haar soort indrukwekkend. Toch zeggen al deze sporadische vondsten, hoe talrijk ook, niets over de omvang en de continuïteit van de menselijke aanwezigheid. De Romeinse villa van Denderwindeke is op haar beurt te weinig bestudeerd om ons correct in te lichten over de impact van de Romeinse aanwezigheid (17). Daarnaast is er gewezen op een (pre-)Romeins wegennet op het grondgebied van Denderwindeke en op het bestaan van een aantal toponiemen van Romeinse origine zoals *Venetiacum* voor Denderwindeke (18) en Godeie in Outer (19). Dat Ninove tot in de 8ste eeuw mee de noordelijke grens vormt van een tweetalig

(15) Wij lieten ons voor deze tussentitel inspireren door CALLEBAUT e.a., Aalst (...), p. 13 die onder de hoofding "Het ongeschreven Aalst" de evolutie van het stadsgebied beschrijven tot de eerste vermelding in een tekst van 868/869.
(16) Een weliswaar sterk verouderd overzicht van deze vondsten vindt men in Monique BAUWENS-LESENNE, Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oostvlaanderen (vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen), (Oudheidkundige Repertoria, 2), Brussel, 1962. Over de recente opzienbarende vondst uit het Midden-Paleolithicum: P. VYNCKIER, Een Mousteriaansite op de Congoberg te Vollezele (Galmaarden.Bt.), - Vobov-Info, 1987, (26), p. 18-24 en P. VYNCKIER, P.-M. VERMEERSCH en L. BEECKMANS, Le Paléolithique moyen de Vollezele-Congoberg, - Revue archéologique de Picardie, 1988, (1-2).
(17) H. ROOSENS, De Romeinsche villa van Denderwindeke, - Eigen Schoon en De Brabander, 26, 1943, p. 204-208.
(18) Over wegennet en toponiem handelen D. VAN DE PERRE en R. VAN HAUWE, De geschiedenis van Denderwindeke. 1: De vroegste geschiedenis (tot ca. 1100), - Het Land van Aalst, 42, 1990, p. 198-204.
(19) Maurits GYSSELING, Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226), 1, (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands, 6), 1960, p. 410.

Germaans/Romaans gebied in zuidelijk Oost-Vlaanderen en noordelijk Henegouwen levert het ultieme bewijs voor de diepe impact van de Romeinse aanwezigheid in de regio Ninove. Het toponiem Ninove uit **Neunahwja* vertoont tot in de Karolingische periode een simultane Germaans-Romaanse evolutie. Denderwindeke kent tot in de 16de eeuw naast de gebruikelijke vorm Windeke ook de Romaanse variant Winti en het hydroniem Dender heeft een Romaanse tegenhanger in Tenre (20).

De Romeinse heerschappij die in de ganse Denderstreek aanwijsbaar gepaard gaat met een relatief dichte bewoning, eindigt omstreeks het jaar 400 in Noord-Gallië. Voor de Merovingische periode zijn er opnieuw aanwijzingen van intense menselijke activiteit. In Denderwindeke stootte men op een Merovingische begraafplaats (21). De aanwezigheid van Petruspatrocinia in de parochies van Denderwindeke, Meerbeke en Voorde - deze opsomming beperkt zich tot het grondgebied van het huidige Groot-Ninove - geldt als een indicator voor de eerste (her)christianiseringsgolf via de oude Romeinse wegen en rivieren door de Zuidfranse zendeling Amandus in de loop van de 7de eeuw. Zijn leerlingen wijden op hun beurt hun stichtingen toe aan Amandus. Deze is patroonheilige in Aspelare, Nederhasselt en Outer. Het belang van dit trio moet niet worden overschat want meer dan waarschijnlijk hebben wij hier te doen met afsplitsingen van eenzelfde oerparochie. Het Martinuspatrocinium in Eichem kan tenslotte verwijzen naar de zogenaamde Rijksmissie, een missioneringsgolf die in de 6de/8ste eeuw uitgaat van de Frankische aristocratie en een belangrijk element vormt in de verspreiding van het Martinusvocabel (22). Naar alle waarschijnlijkheid gaat ook de parochie Pollare terug

(20) Over de problematiek van het ontstaan van de taalgrens waarbinnen het fenomeen van de gemengde taalgebieden tijdens de vroege middeleeuwen zich situeert, is reeds heel wat gepubliceerd. Op de status quaestionis van M. GYSSELING, Germanisering en taalgrens, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 1, Haarlem, 1981, p. 100-115 volgden o.a.: J. DEVLEESCHOUWER, Het ontstaan der Nederlands-Franse taalgrens, - Naamkunde, 21, 1989, p. 160-180; J. VAN LOON en A. WOUTERS, De ouderdom van de taalgrens in het stroomgebied van de Zenne, - Taal en Tongval, 43, 1991, p. 47-67; Luc VAN DURME, Taaltoestanden en -grenzen in de Nederlanden van de prehistorie tot de vroege middeleeuwen. Een poging tot rekonstruktie, - Acta Archaeologica Lovaniensia, 33, 1994, p. 25-36. Meer bepaald over onze regio handelt ID., Het ontstaan van de taalgrens in Zuid-Oost-Vlaanderen, - Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde. Handelingen, 7, 1995, p. 172-173. De toponiemen Ninove, Dender en Denderwindeke worden behandeld in H. VANGASSEN, Twee Plaatsnamen te Ninove (Ninove en Rihove), - Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, 19, 1945, p. 205-215 en GYSSELING, Toponymisch woordenboek (...), p. 262-263.

(21) M.C. LALEMAN, Een bericht over archeologisch onderzoek naar de middeleeuwen en moderne tijden in de provincie Oost-Vlaanderen, - Vobov-Info, 1990, (38-39-40), p. 71-72.

(22) L. MILIS, Kerstening en kerkelijke instellingen tot circa 1070, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 1, Haarlem, 1981, p. 268-273. Deze auteur beschouwt wel ten onrechte ook Lieferinge als Petruspatriconium. Een vergelijking met de situatie in het Oudenaardse kan men vinden bij Geert BERINGS, Landschap, geschiedenis en archeologie in het Oudenaardse, Oudenaarde, 1989, p. 31-35.

op een oorspronkelijk Martinuspatrocinium (23). Op de vraag naar de continuïteit in bewoning tussen de 4de/5de eeuw en de 6de eeuw kan niet categorisch worden geantwoord. Toch is naar alle waarschijnlijkheid het antwoord positief voor de Denderstreek. Op zich is het voortbestaan van enkele plaatsnamen van prehistorische of Romeinse oorsprong geen bewijs voor deze continuïteit omdat een namenlandschap ook kan blijven bestaan met een schaarse bevolking die dit landschap kent en gebruikt. Onder meer in de Denderstreek treft men echter een zodanig dichte cluster van dergelijke toponiemen aan dat een continu intense bewoning quasi zeker is (24). Bovendien bewijst de verspreiding van de plaatsnamen op -heem en -ingahem dat de Germaanse kolonisatie in onze gewesten zich onder meer richt naar de vruchtbare landbouwgebieden met lemige ondergrond tussen Schelde en Dender en verder tussen Dender en Dijle (25).

Dat deze bewoning een versterkte concentratie kent binnen het grondgebied van het huidige Ninove blijft een hypothese, maar is wel erg waarschijnlijk. Vóór de grote kanalisatiewerken aan de Dender in 1863-1867 die gepaard gaan met de bouw van een hele reeks sluizen, heeft de Dender een totaal ander karakter dan nu. Het waterpeil is zeker in bepaalde seizoenen zo laag dat men het water achter sassen moet opsparen om de scheepvaart mogelijk te maken (26). Op meerdere plaatsen is de Dender in de hooitijd via een voord(e) zelfs doorwaadbaar voor paard en kar. Op het grondgebied van de latere stad Ninove heeft men niet minder dan drie dergelijke voorden waarvan één ter hoogte van de Varkensmarkt (het oostelijk deel van de huidige Graanmarkt). Bovendien is het reliëf ter hoogte van de huidige Begijnenbrug van die aard dat de bouw mogelijk wordt van een overgang die bijna het ganse jaar bruikbaar is: zowel op linker- als rechteroever bereikt men in de onmiddellijke nabijheid van de rivier een hoogte van 13 m, ongeveer 3 m boven de normale waterspiegel. Op dit punt kruist een oost-westverbinding die later zal uitgroeien tot de steenweg Brussel-Oudenaarde, de Dender en de er aan beide oevers mee parallel lopende oudere wegen. Ninove zal dan ook - op een totaal van 35 Dendergemeenten van vóór de fusieoperatie van 1976 - tot de minderheid van twaalf behoren die zich op beide Denderoevers uitstrekken. De gelijkenis met Aalst is zo evident dat wij er hier niet

(23) Met dank aan Dirk Van de Perre die ons dit gegeven signaleerde uit Jozef DE BROUWER, Geschiedenis van Pollare, - Het Land van Aalst, 25, 1973, p. 59.
(24) D.P. BLOK, Hoofdlijnen van de bewoningsgeschiedenis, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 1, Haarlem, 1981, p. 143-148.
(25) Adriaan VERHULST, Landschap en Landbouw in Middeleeuws Vlaanderen, Brussel, 1995, p. 119.
(26) Georges VANDE WINKEL, Kronkelend, breed en ondiep. De evolutie van de Dender bij het begin van de negentiende eeuw, - Het Nieuwsblad. Editie Dender, 1991, (10 januari), p. 10.

verder op ingaan (27). Dat de bevolking zich rond dit knooppunt van verkeersassen meer dan elders concentreert, is voor de hand liggend. Als argument a posteriori kan men aanhalen dat de in 1137 gestichte premonstratenzer abdij van Ninove nauwelijks gronden kan verwerven op de Herlinkhove- en Doornkouter terwijl zij wel in een vroeg stadium de tussenliggende depressie en de ganse streek ten noorden van deze kouters verwerft (28). Dit fenomeen is alleen te verklaren wanneer men er van uitgaat dat beide kouters vóór 1137 reeds in erfelijk bezit zijn van boeren die deze kwaliteitsgronden niet gemakkelijk wegschenken, wat op zijn beurt wijst op een vrij intensieve bewoning en bewerking van deze gronden sinds de vroegste middeleeuwen.

4. De vroegmiddeleeuwse oorsprong van de stad Ninove

Zonder dat de bronnen ons hierover inlichten, kunnen wij er toch met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid van uitgaan dat de Denderstreek na de stabilisatie die volgde op de Frankische kolonisatiegolf, gedurende een viertal eeuwen een relatief rustige ontwikkeling kent. Zij maakt deel uit van het Frankische kerngebied, blijft ressorteren onder dezelfde administratieve eenheid - de gouw Brabant - en behoren tot één, weliswaar wisselend deelrijk. In het midden van de 9de eeuw komt hierin een ingrijpende wijziging. In 851-852 vallen de Noormannen voor het eerst binnen langs de Schelde, wat zich in 859 zal herhalen. De grote ellende komt echter pas in 879-881. In 879 landt het "grote leger" en in de winter van dat jaar overwinteren de Noormannen in Gent terwijl zij strooptochten uitvoeren stroomopwaarts de Schelde. In februari 880 lijden zij een nederlaag bij Thiméon in de buurt van Charleroi, maar in de zomer van 881 zijn zij nog voldoende sterk om Atrecht en Kamerijk aan te vallen. Pas in het najaar 881 verlaten zij onze gewesten (29). Dat zij in de loop van deze drie jaar ook de Denderstreek aandoen, staat buiten kijf. Hoe de bevolking hierop reageert blijft de vraag.

Wij zagen reeds dat elders (half)cirkelvormige versterkingen worden opgeworpen, de in 891 vermelde *castella recens facta*. Van een pre-stedelijke kern die versterkt kan worden is in het geval van Ninove hoegenaamd nog geen sprake in het midden van de 9de eeuw. Wel is

(27) Alle gegevens over Ninove uit VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 1, Ninove, 1948, p. 9-10 en 22-23. De vergelijking met Aalst kan men maken op basis van CALLEBAUT e.a., Aalst (...), p. 11-13.

(28) Georges VANDE WINKEL (red.), De premonstratenzerabdij van Ninove (1137-1796), Ninove, 1985, p. 8 en kaart op p. 6.

(29) D.P. BLOK, De Frankische periode tot 880, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 1, Haarlem, 1981, p. 301-302; C.A.A. LINSSEN, Lotharingen 880-1106, - Ibid, p. 307.

er waarschijnlijk een voldoende dichte bewoning om het oprichten van een zogenaamde *Fluchtburg* te rechtvaardigen, een versterking waarbinnen de verspreid wonende bevolking zich bij dreigend gevaar met haar vee kan terugtrekken. Zo dit het geval was, dan moet men deze versterking in het huidige stratenpatroon kunnen terugvinden. Vraag is alleen waar. Zoals wij gezien hebben, komt niet om het even welk (half)cirkelvormig patroon in het stratenbeeld in aanmerking als getuige van deze vroegmiddeleeuwse asielplaats. De situatie in Aalst waar men naast archivalisch materiaal ook beschikt over vele gegevens uit het bodemarchief, kan ons hier op het goede spoor zetten. Een zeer schematisch overzicht (30). In 868/869 wordt melding gemaakt van een *villa Alost(a)* die naast verpachte, kleinere hoeven bestaat uit een hoofdhoeve of vroonhof. Dit vroonhof kan in relatie worden gebracht met het latere toponiem Zelhof, op de linkeroever van de Dender gelegen. Uit archeologische opzoekingen blijkt dan weer dat deze hoeve op een bepaald ogenblik omgracht wordt. Deze gracht loopt uit op de Dender. In de 10de/11de eeuw groeit rond dit omwald domeincentrum dan een pre-stedelijke nederzetting met een oppervlakte van circa 5,25 ha, die in de vroege 12de eeuw wordt omwald.

Niettegenstaande de stedelijke ontwikkeling in Ninove ongetwijfeld later op gang komt, vinden wij heel wat pendanten van de Aalsterse geschiedenis in Ninove terug. Reeds in 1948 herkent Vangassen in het "Oude Hof aan de Halle" een grote Frankische hoeve uit de 10de/11de eeuw. Dit Oude Hof dat vanaf de 14de eeuw regelmatig in de bronnen wordt vermeld, behoort tot het domein van de heren van Ninove en uit de context van de vermeldingen in de bronnen kan Vangassen opmaken dat het hier om het oorspronkelijk verblijf van deze heren gaat vóór zij de burcht zullen gaan bewonen. Het Oude Hof wordt steevast aan de Halle gesitueerd. Deze vulde vroeger de westelijke helft van de huidige Graanmarkt. Uit een vergelijkende bronnenstudie kan Vangassen concluderen dat dit Oude Hof langs de zuidkant van de Graanmarkt ligt in het verlengde van de Despauteerstraat. Zowel bij Van Deventer (16de eeuw) als bij Sanderus en op een kaart van Philips De Deyn (17de eeuw) is dit Oude Hof duidelijk herkenbaar aan het bijhorende torengebouw(tje). Naar het oorspronkelijk uitzicht van dit Oude Hof hebben wij het raden (31). De Karolingische *curtis* van Petegem-aan-de-Schelde die

(30) Deze situatieschets is volledig gebaseerd op CALLEBAUT, De topografische groei (...), p. 230-234 en CALLEBAUT e.a., Aalst (...), p. 19-25.

(31) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 1, p. 59-61. Vangassen identificeert het Oude Hof met de perceelnummers B 1146 tot 1150 op de Popp-kaart, maar uit de totale oppervlakte die de auteur zelf opgeeft (42 a 20 ca) blijkt dat hij de nummers B 1144 tot 1150 bedoelde. Het gaat hier duidelijk om een schrijf- of zetfout.

archeologisch werd onderzocht, is al te schaars als vergelijkingsmateriaal (32). Interessant is wel een vergelijking van de oppervlaktes: het Aalsterse Zelhof 68,50 are, de Petegemse *curtis* circa 50 à 55 are, het Oude Hof te Ninove 42,20 are. De 16de/17de eeuwse constructie wordt in het begin van de 18de eeuw vervangen door een nieuwbouw, in de muurankers 1719 gedateerd. In het midden van de 19de eeuw woont en werkt er de brouwer August Demont (33).

Het Oude Hof is een Frankisch/Karolingische hoeve, gelegen op de linkeroever van de Dender bij de samenvloeiïng van deze rivier met de Molendender en even stroomopwaars de Beverbeekmonding. De gelijkenis wat betreft site en oorsprong tussen het Aalsterse Zelhof en het Ninoofse Oude Hof is treffend. Stellen wij het Oude Hof te Ninove gelijk met het Aalsterse Zelhof dan blijft de vraag of dit Oude Hof - zoals dat het geval is met het Aalsterse Zelhof - ook de oorsprong of de kern uitmaakt van een 9de-eeuwse (halve-)kringversterking? Op een plattegrond van het middeleeuwse Ninove valt het op hoe alle belangrijke gebouwen/functies samengeklit liggen op een oppervlakte van ca. 4,5 ha. Ten noorden van het Oude Hof liggen de hal en de Varkensmarkt. Ten westen daarvan ligt de Grote Markt (het huidige Oud-Strijdersplein), in feite niet meer dan een verbreding van de handelsweg tussen de Molendender en de Beverbeek, met het Schepenhuis (het huidige Oud-Stadhuis) en in de straat naar de hal het Vleeshuis. Op Molenbeek en Beverbeek liggen watermolens, de eerste langs de Burchtstraat ter hoogte van de huidige Centrumlaan, de laatste vindt een opvolger in de zogenaamde molen Demets in de Oude Kaaistraat (34). Waar deze straat uitloopt op de nog niet gekanaliseerde Dender bevindt zich de Werf of aanlegplaats voor schepen terwijl langs de Molendender nog tot in 1652 melding wordt gemaakt van de (niet meer in gebruik zijnde) Oude Werf (35). Deze ganse zone wordt ten zuiden begrensd door de Molendender en Dender, ten oosten en noorden door de benedenloop van de Beverbeek. De westelijke grens wordt gevormd door een gegraven verbindingsgracht tussen de Beverbeek en de Molendender, op een 50 m ten westen van en

(32) Dirk CALLEBAUT, Het oud kasteel te Petegem. 1: De Karolingische curtis en haar ontwikkeling tot de XIIde eeuw, (Archaeologica Belgica, 237), Brussel, 1981, 50 p.; Geert BERINGS, Een nieuwe historische aanduiding over de rol van Petegem bij Oudenaarde in de 9e eeuw, - Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 23, 1986, p. 125-134; BERINGS, Landschap (...), p. 64-66.

(33) Bouwvolume, gevel, korfboogpoort en mansardedak zijn nog goed bewaard (Graanmarkt, nrs. 35 en 37). Zie Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur, 5n2: Provincie Oost-Vlaanderen. Arrondissement Aalst (H-Z), Gent, 1978, p. 619.

(34) Bouwen door de eeuwen heen (...), p. 634.

(35) H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove (slot), - Het Land van Aalst, 11, 1959, p. 168-169.

parallel aan de Grote Markt. Deze gracht zal later deel uitmaken van wat Vangassen zal betitelen als de Oude Veste of eerste stadswal. Eigenaardig genoeg kan Vangassen wel bij twee andere stukken voor de benaming Oude Veste bronverwijzingen aanhalen, maar niet voor het hier vermelde gedeelte (36). Wij menen daaruit te kunnen afleiden dat de gracht tussen Beverbeek en Molendender heel wat ouder is dan de Oude Veste die wij uit de 11de/12de eeuw zullen dateren, alleszins vóór 1137. Najaar 1989 werden in een bouwput op de hoek Centrumlaan/Kaardeloodstraat enkele archeologische vondsten gedaan, onder meer sporen van een houten fundering, bestaande uit een laag balken en van een met houten palen geconstrueerde indamming van de Beverbeek/vroegste stadsomwalling (37). In onze hypothese hoeft het niet noodzakelijk om een indamming te gaan. Sporen van het oorspronkelijke staketsel dat samen met een gracht/waterloop de Karolingische versterkingen typeerde, is een even plausibele verklaring.

Onze conclusie ligt voor de hand. Net als in Aalst heeft een Frankisch-Karolingische hoeve in de loop van de 9de/10de eeuw geleid tot de uitbouw van een versterking, begrensd door Beverbeek, Dender, Molendender en een artificieel aangelegde gracht die Molendender en Beverbeek verbindt. Vergelijken wij de oppervlakte van het vroegmiddeleeuwse Ninove (ca. 4,5 ha) met die van andere bekende sites, dan leidt dat op zijn beurt tot interessante conclusies (38). In vergelijking met de site van Antwerpen-castrum (oppervlakte ca. 2,80 ha) die gelijkgesteld wordt aan index 100 constateert De Meulemeester dat de sites met een index lager dan 150 (waaronder Ninove) meestal uitgebouwd worden op initiatief van een regionale of lokale autoriteit. Hun functie is meestal die van vluchtburg voor de lokale bevolking. In Ninove gaat het initiatief meer dan waarschijnlijk uit van de lokale heren of hun voorgangers, de eigenaars van de Frankisch/Karolingische hoeve. Dit kan verklaren waarom de heren later (mede)eigenaar zijn van heel wat "stedelijke" openbare gebouwen en kunstwerken. Dat is het geval voor de hal (minstens tot 1367),

(36) H. VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 45-47. In navolging van Vangassen heb ben heel wat auteurs de kwestieuze gracht - ons inziens verkeerdelijk - ook 11de/12de eeuw gedateerd (o.a. nog Dirk VAN DE PERRE, Het Kardeloet-Caerloot-Carelhooft te Ninove en gelijkaardige toponiemen te Gent, Geraardsbergen en Viane, - Het Land van Aalst, 35, 1983, p.5).

(37) D(anny) L(AMARCQ), Archeologische vondsten te Ninove, - Ninove Info, 13, 1989, (november), p. 12-13; ID., Archeologische vondsten te Ninove, - Vobov-Info, 1991, (41), p. 33-34. In het eerste artikel neemt de auteur de gracht voor de Beverbeek, vergissing die hij in zijn tweede bijdrage corrigeert.

(38) Ondanks het feit dat wij de versterkte zone anders afbakenen baseren wij ons op de gegevens van DE MEULEMEESTER, Karolingische castra en stadsontwikkeling (...), p. 142-144. In oppervlakte is onze hypothese immers perfect vergelijkbaar met die van De Meulemeester.

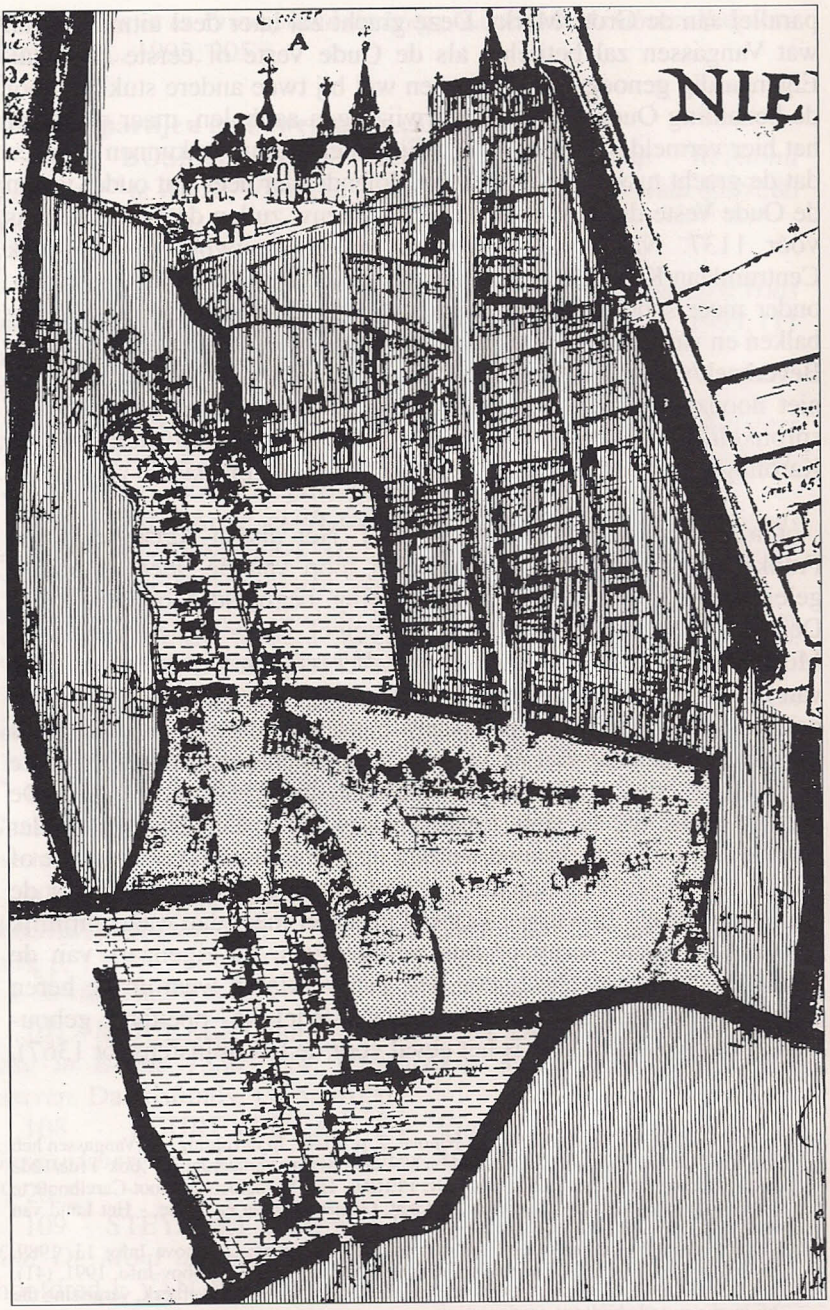

1. De groei van de stad Ninove geprojecteerd op een kaart van Philips De Deyn uit 1662 (GENT. RIJKSARCHIEF, *Kaarten en Plans*, nr. 245; reconstructie Georges Vande Winkel). Onderaan rechts, ten zuiden van de "Verckemert" het Oude Hof van de heren van Ninove met het typische torentje. De rechteroever (met de burchtsite) is op deze kaart niet weergegeven.

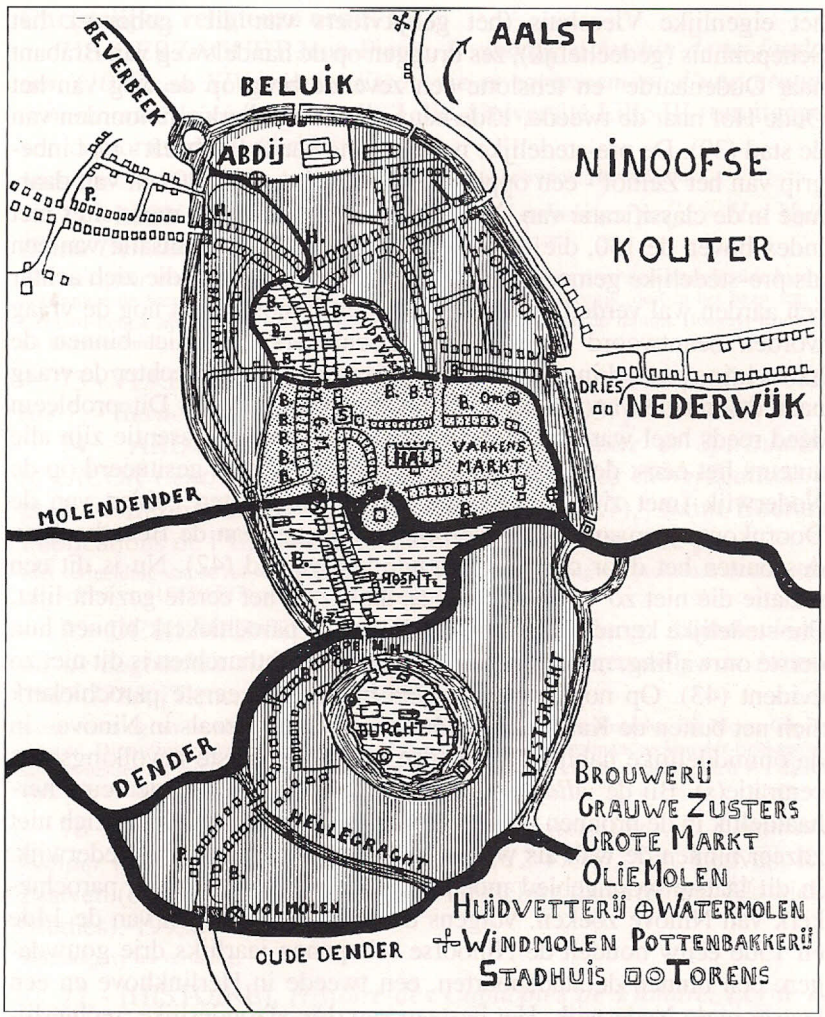

2. De groei van de stad Ninove, geprojecteerd op het plan van Ninove omstreeks 1570 volgens archiefbronnen door Hendrik Vangassen, 1960 (tekening Georges Vande Winkel).

Legende kaarten 1 & 2

Halve-kringversterking (9de/10de eeuw)

Eerste stadsomwalling en burcht (ca. 1100)

Tweede stadsomwalling en latere, middeleeuwse stadsuitbreiding(en)

het eigenlijke Vleeshuis (het gelijkvloers van dit gebouw), het Schepenhuis (gedeeltelijk), zes bruggen op de handelsweg van Brabant naar Oudenaarde en tenslotte een zevende brug op de weg van het Oude Hof naar de tweede, 13de-eeuwse parochiekerk ten noorden van de stad (39). De pre-stedelijke nederzetting van Aalst heeft - met inbegrip van het Zelhof - een oppervlakte van bijna 6 ha (40) en valt daarmee in de classificatie van De Meulemeester binnen de reeks sites met index boven de 150, die getypeerd wordt door de organisatie van een als pre-stedelijke gemeenschap gestructureerde groep , die zich achter een aarden wal verdedigt. Voor wat betreft Ninove moet nog de vraag worden beantwoord waarom de parochiekerk zich niet binnen de halve-kringversterking bevindt. Voorafgaandelijk komt echter de vraag naar de locatie van de eerste Ninoofse parochiekerk. Dit probleem deed reeds heel wat inkt vloeien (41), maar over de essentie zijn alle auteurs het eens: de oorspronkelijke parochiekerk is gesitueerd op de Nederwijk (met zijn concentratie aan bewoning ten zuiden van de Doornkouter), maar alleszins op de linkeroever van de Beverbeek en dus buiten het door ons afgebakende kerngebied (42). Nu is dit een situatie die niet zo verwonderlijk is, als zij op het eerste gezicht lijkt. Pre-stedelijke kernen hebben vaak de oudste parochiekerk binnen hun eerste omwalling, maar in het geval van de vluchtburchten is dit niet zo evident (43). Op nogal wat plaatsen bevindt de eerste parochiekerk zich net buiten de Karolingisch/Ottoonse wal en - zoals in Ninove - in de onmiddellijke nabijheid van (één van) de grootste bevolkingsconcentratie(s). Bij de *villa Ninove* die in de loop van de 9de eeuw herhaaldelijk in de bronnen wordt vermeld, situeert de bevolking zich niet zozeer binnen de wal, als wel in Herlinkhove en langs de Nederwijk. In dit laatste woongebied moeten wij de pre-13de-eeuwse parochiekerk van Ninove zoeken. Volgens de baljuwsrekeningen van de 14de en 15de eeuw houden de Ninoofse schepenen jaarlijks drie gouwdagen: één binnen de stadspoorten, een tweede in Herlinkhove en een laatste in de Nederwijk. Het bestaan van drie afzonderlijke, rechterlijke gebieden verwijst naar de drieledigheid van het vroegmiddeleeuwse bewoningspatroon (44).

(39) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 26-27.
(40) CALLEBAUT, De topografische groei van Aalst (...), p. 234.
(41) Zo onder meer bij VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 1, p. 86-88; Bert MERSCH, De vroegste geschiedenis van de premonstratenzer abdij te Ninove (1137-1257), Leuven, K.U.L. (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1971, p. 64-66.
(42) DE MEULEMEESTER, Karolingische castra en stadsontwikkeling (...), p. 136-137 veronderstelt even dat pastorie van Ninove kan herinneren aan de oorspronkelijke, pre-13de-eeuwse kerk, die dan wel binnen de (door hem) afgebakende stadskern zou gelegen hebben, maar deze hypothese mist elke grond.
(43) DE MEULEMEESTER, La fortification de terre (...), p. 16-17.
(44) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 39-43; ID., De Keur van Herlinkhove, - Het Land van Aalst, 4, 1952, p. 193-195.

5. Burcht, eerste en tweede stadswal

Omstreeks het jaar 1000 doet zich in gans West-Europa een merkwaardige evolutie voor. Onder druk van de toenemende feodalisering stapt men over van het collectieve verdedigingssysteem van omwalde, pre-stedelijke kernen of vluchtburchten naar de constructie van privéburchten. Vormgeeflijk getuigen deze burchten alle van dezelfde tweeledigheid: naast het opperhof op een motte of (meestal kunstmatig aangelegde) heuvel met een specifiek militair karakter bevindt zich het neerhof dat min of meer hoefijzervormig aansluit bij de eigenlijke motte en meestal een economische functie heeft (45). Op het einde van de 11de eeuw en vooral in de 12de eeuw vindt de opkomst van burchtmotten een algemene en vlugge verspreiding (46). Van de 32 archeologisch onderzochte motten die De Meulemeester in zijn overzicht betrekt, zijn er vier in de Denderstreek gesitueerd: Moorsel (eerste helft 12de eeuw), Bever (circa 1150), Viane (eerste kwart 13de eeuw) en Lahamaide bij Ath (geen datering). Uit archiefbronnen en literatuur zijn bovendien burchtmotten aanwijsbaar in Herzele waar de donjon van de burcht zou teruggaan op een 11de/12de-eeuwse verdedigingstoren (47), in Ressegem (48), in Erpe (49), in Denderwindeke waar het Hof van Wedergrate voor de eerste keer wordt vermeld in 1229 (50) en in Pollare met een eerste vermelding in 1267 (51). Het toponiem Borchstad ten oosten van de Nederwijk kan eveneens slaan op een vroegere motteburcht, maar zou net zo goed naar een omwalde hoeve kunnen verwijzen (52). De algemene trend van mottenbouw wordt in de Denderstreek nog versterkt doordat in het midden van de 11de eeuw de Vlaamse graven de streek tussen Schelde en Dender veroveren waarbij de laatste rivier een politieke grens wordt.

(45) DE MEULEMEESTER, Aardige/Aarden monumenten (...), p. 27-28.
(46) J. DE MEULEMEESTER, Castrale motten in België, - Miscellanea archaeologica in honorem H. Roosens, (Archaeologia Belgica, 255), Brussel, 1983, p. 208-209; ID., La fortification de terre (...), p. 18; P. DEMOLON, A l'origine des châteaux: les mottes féodales, - Châteaux-Chevaliers en Hainaut au Moyen Age, Bruxelles-Valenciennes, 1995, p. 41-44.
(47) Luk BEECKMANS en Erik DE POOTER, De burcht van Herzele, Herzele, 1990, p. 9.
(48) Bouwen door de eeuwen heen (...), 5n2, Gent, 1978, p. 519.
(49) DE MEULEMEESTER, Aardige/Aarden monumenten (...), p. 28.
(50) Dirk VAN DE PERRE, De Berg en het Hof van Wedergrate te Denderwindeke, - Het Land van Aalst, 33, 1986, p. 245-265.
(51) DE BROUWER, Geschiedenis van Pollare (...), p. 38. De belt (met voorhof?) is duidelijk weergegeven in het kaartboek van Pollare uit 1762 (BEVEREN-WAAS. RIJKSARCHIEF, Wedergrate, nr. 663: kaartblad 8). Het desbetreffende blad werd gereproduceerd door Dirk VAN DE PERRE, De ijzeren voetgangersbrug over de Dender te Pollare. Van constructie tot reconstructie (1912-1995), - Monumenten en Landschappen, 15, 1996, (1), p. 49.
(52) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 1, p. 56-57; ID., Plaatsnamen te Ninove. Grasland, - Het Land van Aalst, 9, 1957, p. 101-102.

In de Merovingisch-Karolingische periode behoort Ninove tot de *Pagus Bracbatensis/Bracbantinsis,* voor het eerst vermeld op het einde van de 7de eeuw. Deze "gouw" Brabant strekt zich uit tussen de middenloop van de Schelde en de Dijle. De Denderstreek maakt er met de Zennevallei de kern van uit. Vóór 870 verwordt deze naam overigens tot een louter geografische benaming. Als politiek-administratieve entiteit valt het oorspronkelijke Brabant uiteen in vier graafschappen (53). Tussen Schelde en Dender vormt het graafschap Biest de voorafbeelding van het latere Land van Aalst (54). Bij het uiteenvallen van het Karolingische rijk in 843 maken de vier graafschappen in eerste instantie deel uit van het middenrijk van Lotharius, bij de vrede van Meerssen in 870 komen zij tijdelijk onder het Westfrankische rijk, maar in 880 gaan zij bij de vrede van Ribémont met de rest van West-Lotharingen definitief over naar het Oostfrankische rijk, voorloper van het Duitse Rijk (55). Eén en ander heeft tot gevolg dat het graafschap Biest (met een centraal gelegen hoofdplaats in Oombergen of Velzeke) wordt opgevolgd door het markgraafschap Ename (met dezelfde gebiedsomschrijving, maar met een centrum tegen de Schelde aan de westelijke grens). De impact van deze opeenvolgende transities op Ninove is waarschijnlijk minimaal, zo niet onbestaande en mocht er al enige invloed geweest zijn dan laten de bronnen ons in het ongewisse.

De verovering door de Vlaamse graaf Boudewijn V van het noordelijk deel van de mark Ename in 1033/1050 zal des te ingrijpender gevolgen hebben, vooral nadat deze Vlaamse gebiedsuitbreiding in 1056 door het Duitse Rijk wordt erkend (56). Aan de westelijke grens, de Schelde, wordt Ename in 1063 gedemilitariseerd door de stichting van een benedictijnenabdij en wordt de rol van de Ottoonse grenspost overgenomen door het op de andere Scheldeoever gelegen Oudenaarde met zijn op initiatief van Boudewijn IV (998-1035) gebouwde burcht (57). Aan de westelijke grens, de Dender, worden in

(53) F.L. GANSHOF en D.P. BLOK, De staatsinstellingen in de Merowingische tijd, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 1, Haarlem, 1981, p. 234; F.L. GANSHOF en G. BERINGS, De staatsinstellingen in de Karolingische tijd, - Ibid., p. 249.

(54) Een goede status quaestionis i.v.m. het onderzoek naar ligging en hoofdplaats van het graafschap Biest vindt men bij Koenraad DE WOLF, Acht Eeuwen Geschiedenis Grauwzusters-Penitenten Velzeke - Grotenberge - Evergem. Kloostergemeenschap - Ziekenzorg - Onderwijs - Kunstpatrimonium, s.l., (1994), p. 19-24. In zijn eerste hoofd stukken behandelt de auteur de Gallo-Romeinse en vroeg-middeleeuwse geschiedenis van Velzeke.

(55) BLOK, De Frankische periode (...), p. 304; LINSSEN, Lotharingen (...), p. 305.

(56) KOCH, Het graafschap Vlaanderen (...), p. 376-378.

(57) D. CALLEBAUT (red.) e.a., Ename-Oudenaarde Mullem. Archeologisch-historische route, (Archaeologicum Belgii Speculum, 16), Brussel, 1988, p. 8 en 60. Een overzicht van de uitgebreide historiografie rond het ontstaan en de eerste ontwikkeling van de stad Oudenaarde geeft BERINGS, Landschap (...), p. 99-111.

Aalst en Ninove burchten gebouwd op de rechteroever (58). Deze vooruitgeschoven posten tegen een eventueel revanchisme van de hertogen in Lotharingen en de Duitse keizers zijn hoogstwaarschijnlijk een rechtstreeks gevolg van de gebiedsoverdracht van 1056. Ook de (uit)bouw van de burcht te Liedekerke - tijdens het Ancien Régime grondgebied Vlaanderen - en de stichting van Geraardsbergen in 1067/1070 zijn in dit tijdskader te plaatsen. Bijkomende aanwijzingen dat deze burchten in de tweede helft van de 11de eeuw worden gebouwd, zijn de vaststelling dat zij voor het eerst in 1127/1128 worden vermeld, en dat de eerste met naam gekende heren eveneens in diezelfde periode in de bronnen opduiken. Boudewijn I (1046-1082) is de eerste van zijn geslacht die zich "de Alost" noemt, wat ongetwijfeld verband houdt met de vervanging van Ename door Aalst als politiek centrum van het gebied tussen Schelde en Dender dat later binnen Rijksvlaanderen het Land van Aalst zal uitmaken. In Ninove vernemen wij het bestaan van Amulricus I en II, vader en zoon worden respectievelijk vermeld in 1078 en 1078-1118/1119, van Odelinus in 1088 en van Gerardus I in 1089-1093 (59). Beide burchten, van Aalst en van Ninove, staan volledig los van de (pre-)stedelijke kernen op de linkeroever, zij zullen geen of zeer weinig sporen nalaten in de latere stedelijke ontwikkeling. De bewoning te Ninove zal zich wel ontwikkelen langs de handelsweg naar Brabant en Brussel, zelfs in die mate dat de oorspronkelijke parochiegrens met Meerbeke die op de Hellegracht ligt, in latere tijden niet als stadsgrens zal worden overgenomen. Het stadsterritorium omhelst tussen de Hellegracht en de Brabantste poort een hele zone die parochiaal onder Meerbeke ressorteert (60). Deze evolutie had waarschijnlijk ook zonder de bouw van de burcht plaatsgevonden en de burchtsite en omgeving bleven tot op de dag van vandaag quasi onbebouwd. Na de Bourgondische eenmaking van de Nederlanden zullen beide burchten snel aan belang inboeten. In Sanderus' *Flandria Illustrata* is de cirkelvormige site van de Aalsterse burcht nog aangegeven door de omgrachting, maar de motte zelf is blijkbaar reeds afgegraven. In Ninove is de belt op dat moment wel nog bewaard, maar Sanderus beschrijft de overgebleven ruïnes als bescheiden (61).

(58) Tenzij anders aangegeven komen de gegevens voor Aalst uit CALLEBAUT, De topografische groei van Aalst (...), p. 241-242 en CALLEBAUT e.a., Aalst (...), p. 25-28, die voor Ninove uit VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 1, p. 95-106 en 2, p. 40-41.

(59) E. WARLOP, The Flemish Nobility before 1300, 2: Annexes, 2, p. 1016-1017.

(60) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 43.

(61) Antonius SANDERUS, Flandria Illustrata, 2, Keulen, 1644, p. 530: "Quatuor praedictis portis admisceri potest quinta, Castrensis, quae etiamnum extat cum parte moenium: nam castrum illud sive arx instar civitatulae cujusdam, fuisse videtur moenibus & fossa circumdatum: nunc nihil nisi modicae ruinae supersunt."

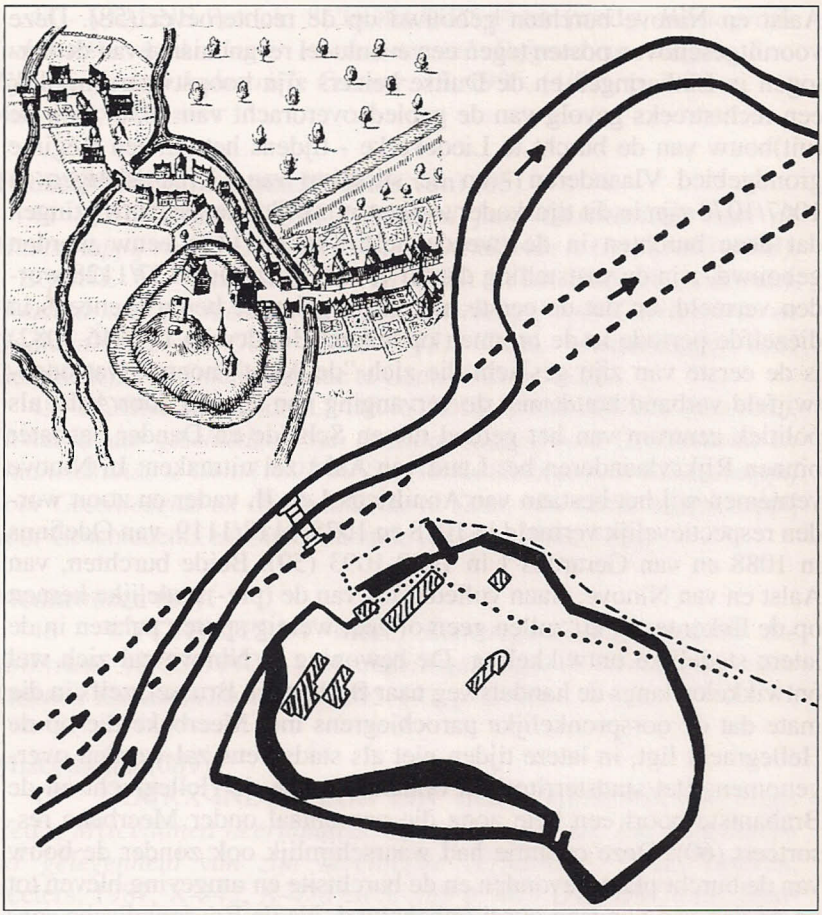

Kaart 3. De burchtsite volgens de *Atlas der buurtwegen* (1843). Pal tegenover de Begijnenbrug de toegangspoort tot de site waarvan de grondvesten in juli 1996 werden (her)ontdekt. Op het terrein, omsloten door de oude, 8-vormige burchtgracht bemerkt men een aantal gebouwen: oude (de burchtkapel?) en recente(re). Na de kanalisatie van de Dender werd het resterende gedeelte van de "Burgstraat" op de rechteroever uit de *Atlas* geschrapt (gemeenteraadsbeslissing 25 oktober 1864). De gedeeltelijke verplaatsing van de voetweg 84 ("Meerbekeweg") werd goedgekeurd op de gemeenteraad van 14 april 1877 (tekening Georges Vande Winkel).

In de inzet linksboven de burchtsite op de gravure van Vedastus du Plouich in Sanderus' *Flandria Illustrata* (toestand ca. 1640).

Legende:

---------- Dender vóór de 19-eeuwse kanalisatie

———————— gekanaliseerde Dender
————————

-.-.-.-.-. oorspronkelijk tracé van de voetweg 84/Meerbekeweg

. . . . . gewijzigd tracé van de voetweg 84/Meerbekeweg

Over de ligging van de Ninoofse burcht zijn wij perfect ingelicht. Op de *Atlas der Buurtwegen* van 1843 is de site nog duidelijk waarneembaar ten zuiden van het huidige Leo Moeremans- en Paul De Montplein, zijdelings doorsneden door het huidige tracé van de Meerbekeweg. Sinds de 19de eeuw is bijna het ganse burchtterrein eigendom van de familie De Cooman. In zijn zitting van 20 juni 1996 besloot de Ninoofse gemeenteraad de procedure tot aankoop van de gronden "De Burgt" op te starten. Een toevalstreffer in juli ll. bevestigt de correctheid van de gegevens uit de *Atlas*: bij graafwerken stoot men op resten van het "poortgebouw", de toegang tot het voormalige neerhof (62). Een gedeelte van de burchtgracht die het gehele complex van burcht en voorhof omsluit, is tot op de dag van vandaag bewaard. Wij schatten de diameter van de burchtmotte op minimum 60, maximum 90 m. Ter vergelijking: alle geïnventariseerde castrale motten variëren in doormeter van 20 tot 110 m, in hoogte van 2 tot 16 m. Over de hoogte van de Ninoofse burchtmotte en over zijn constructiewijze (63) hebben wij geen enkel gegeven vermits de belt op een niet gekende datum werd afgegraven (64). Wel leert onderzoek ons dat bij quasi alle motten het platform zo klein moet geweest zijn dat het slechts plaats bood aan één gebouw, meestal een ronde of vierkante meestertoren, terwijl de hellingsgraad tot 60 % kon gaan (65). Op de kaart van Van Deventer is het geheel omsloten door een achtvormige slotgracht, Sanderus houdt het bij één gracht die het geheel van motte en voorhof omsluit. Deze anomalie is wellicht verklaarbaar als wij aanvaarden dat de verbindingsgracht die de motte afsluit van het voorhof, minder diep is dan de buitengracht. In Petegem-aan-de-Schelde is dit overduidelijk het geval. Bij de opgravingen blijkt de buitengracht minstens 3,5 m diep en - getuige het aanwezige slib - gevuld met water terwijl de verbindingsgracht zich beperkt tot een diepte van 2,1 m en normaliter droog blijft (66). Op de vraag naar het aantal en het uitzicht van de gebouwen binnen de burchtgracht gaan wij hier niet in. Vangassen bracht hierover wel heel wat materiaal samen (67).

(62) In de pers verschenen heel wat artikels. Wij beperken ons tot dat van Marc LION, Ninoofse burcht geeft haar geheimen prijs. Resten poortgebouw ontdekt tijdens graafwerken voor lekke waterleiding, - Het Nieuwsblad. Editie Dender, 1996, (11 juli).
(63) Over de mogelijke constructiewijzen handelt DE MEULEMEESTER, Aardige/Aarden monumenten (...), p. 28.
(64) Het terrein werd in die mate vergraven dat het op de Bodemkaart van België. Ninove 86 E (verkeerdelijk) als bebouwde zone werd opgenomen.
(65) Alle vergelijkingsmateriaal uit DE MEULEMEESTER, Castrale motten (...), p. 202.
(66) CALLEBAUT, Het oude kasteel te Petegem (...), p. 13.
(67) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 1, p. 95-106.

Intussen staat het leven in de nederzetting Ninove op de linkeroever van de Dender ook niet stil. R. Van Uytven kan vanaf de 12de eeuw Ninove bij de stedelijke centra rekenen (68). In de loop der eeuwen moet de bevolking in die mate zijn toegenomen dat men het stadsgebied ten noordwesten en ten zuidwesten gaat uitbreiden door de aanleg van twee nieuwe stukken stadswal en -gracht, die de geschiedenis zullen ingaan als de Oude Veste. Een eerste stuk snijdt een meander van de Beverbeek af, vertrekkend ter hoogte van het huidige Nieuw Ziekenhuis om in de buurt van het Cultureel Centrum/Openbare Bibliotheek terug op de Beverbeek aan te sluiten (69). Een tweede stuk vertrekt stroomopwaarts de Begijnenbrug en loopt parallel met de handelsroute en de Grote Markt om op de Molendender aan te sluiten ter hoogte van de reeds bestaande Karolingische gracht. Een datering van deze stadsuitbreiding is niet vanzelfsprekend. Toch kan men voor het noordwestelijke tracé de datum 1137 als terminus ante quem hanteren. Dit stuk van de Oude Veste zal immers mede fungeren als grens van de "fonchiere laatbank van Sint-Cornelius" waar de in 1137 gestichte abdij over zekere heerlijke rechten zal beschikken. De aanleg van deze vest ging dus alleszins de abdijstichting vooraf. Het zuidwestelijke tracé op zijn beurt verbindt duidelijk de nederzetting met de in de tweede helft van de 11de eeuw gebouwde burcht en is dan ook rechtstreeks daarmee in verband te brengen. Minstens het zuidelijk deel van deze nieuwe stadsgrond zal trouwens nog vele jaren onbebouwd blijven. Nog in 1194 is er sprake van de heropbouw van de wal die de vlakte tegenover de burcht afsluit. Sporen van deze wal blijven zichtbaar in het landschap tot de eerste helft van de 17de eeuw (70). Stroomafwaarts de Begijnenbrug zal het Hospitaal van O.L.Vrouw komen, stichtingsdatum onbekend maar de oudst overgeleverde statuten dateren van 1268 (71). Aan de overkant van de handelsweg komt circa 1300 het

(68) R. VAN UYTVEN, Stadsgeschiedenis in het Noorden en Zuiden, - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, 2, Haarlem, 1982, p. 190-195. Dat de auteur in zijn overzicht voor de periode 1260/1270 Ninove ten onrechte niet als stedelijk centrum beschouwt, komt omdat hij niet op de hoogte is van het bestaan van een begijnhof te Ninove, een criterium dat hij voldoende acht voor de erkenning als stedelijk centrum. (69) Dit stuk van de Oude Veste liet duidelijk zijn sporen na in de perceelsgrenzen en bij de collectorwerken in 1986 vond men onderaan de Biezenstraat de overwelving van de oude stadswal. Zie hierover Dirk VAN DE PERRE, Gemiste kansen op ernstig archeologisch onderzoek te Ninove, - Mededelingen van de Werkgroep Leefmilieu voor Groot-Ninove, 8, 1986, (3), p. 19-21. Hier wordt ook melding gemaakt van restanten van de (tweede) Geraardsbergse poort op het einde van de Lavendelstraat.

(70) SANDERUS, Flandria Illustrata (...), p. 529: "(...) pace (...) composita ad annum 1194, permissum Ninivitis, vallum, quodplanitiem arci oppositam cingebat, (...) reficere: hoc vallum iis fuit ductum locis, ubi et hodie veteris opidi limites et alibi moenium fossarum que vestigia extant: (...)". VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 45 signaleert dat deze mededeling van Sanderus (1644) teruggaat op de geschriften van J.B. Gramaye (1580-1635).

(71) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 67.

Ninoofse begijnhof (72). Wij zien geen enkele reden waarom de twee stukken Oude Veste niet tegelijkertijd zouden aangelegd zijn en stellen als uiterste datum voor de aanleg van de eerste stadsomwalling in Ninove dan ook 1056-1137 voor.

In elk geval ontwikkelen zich te Ninove omstreeks 1100 naast elkaar een stedelijke nederzetting op de linkeroever en een burcht op de rechteroever. Wanneer de Vlaamse graaf Diederik van de Elzas in 1142 de Ninoofse premonstratenzer abdij onder zijn bescherming neemt, heeft hij het over de stichting "in suburbanis". Vangassen zal *suburbanum* foutief vertalen als "het grondgebied van een 'urbs' (stad)" (73). In feite gaat het om de onmiddellijke omgeving van een stad (74). De eerste abdijvestiging is inderdaad gesitueerd bij de oorspronkelijke parochiekerk in de Nederwijk, vlakbij de Beverbeek maar toch buiten het eigenlijke stadsgebied. Omstreeks 1200 zal het *Liber Miraculorum* systematisch een onderscheid maken tussen *oppidum* wanneer de stad wordt bedoeld terwijl de term castrum voor de burcht wordt gereserveerd (75). *Oppidum* is inderdaad - vooral na 1200 - de klassieke term voor een geprivilegieerde en/of versterkte stad, terwijl ook het Dietse equivalent "po(o)rt" reeds vóór 1375 voor Ninove wordt gebruikt (76). In de loop van de 13de eeuw bouwt men een tweede stadswal die het stadsgebied op de linkeroever tot 15 ha zal opdrijven. De studie van deze tweede stadswal - incluis de dubbele problematiek rond het incorporeren van een flinke portie "abdijgrond" binnen het stadsareaal en het doortrekken van deze stadswal doorheen het abdijbeluik - valt reeds buiten het kader van deze studie en is overigens genoegzaam bekend (77). Parallel verloopt op de rechteroever een gelijkaardige ontwikkeling. Een vestgracht tussen Dender en Oude Dender vormt het verlengde van de oostelijke stadsgracht en op de handelsweg naar Brabant wordt de oude grens op de Hellegracht tussen Dender en Oude Dender verlegd naar de Brabantse poort op de Oude Dender. Dit complex van natuurlijke en artificiële waterwegen omsluit de burchtsite en de bewoning op de rechteroever van de Dender, die overigens tot in het begin van deze eeuw bijna uitsluitend beperkt blijft tot de as van de handelsweg.

(72) M. COCK, Het "Susterhuys". 150 jaar Kongregatie van de Zusters der Heilige Harten te Ninove 1836-1986, Ninove, 1987, p. 12-15. De auteur behandelt ook de voorlopers van deze congregatie en onder meer dus het begijnhof van Ninove (ca. 1300-1500).
(73) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 44.
(74) J.F. NIERMEYER, Mediae Latinitatis Lexicon minus, Leiden, 1984, p. 1001.
(75) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 44.
(76) VAN UYTVEN, Stadsgeschiedenis (...), p. 189-190; ID., "Poort": une contribution à la lexicographie urbaine, - J.M. DUVOSQUEL et A. DIERKENS (publ.), Villes et campagnes au moyen âge. Mélanges Georges Despy, Liège, 1991, p. 750.
(77) VANGASSEN, Geschiedenis van Ninove, 2, p. 65-67.

6. Conclusie

Deze bijdrage maakte dankbaar gebruik van het studiewerk van Hendrik Vangassen, maar liet ons - dankzij de vernieuwde inzichten van een handvol wetenschappers - toe deze oude wijn in nieuwe zakken te serveren. Burcht en "stad" zijn evenmin als elders twee componenten die gelijktijdig ontstaan en in dezelfde mate bijdragen tot de stadsontwikkeling. In het geval van Ninove ontstaat ca. 900 een Karolingische vluchtburcht die pas twee eeuwen later op de rechteroever een pendant zal vinden in de bouw van een motteburcht met gelijktijdig de aanleg van de eerste stadswal.

Dat deze bijdrage nauwelijks nieuw feitenmateriaal aanbrengt, is mede te wijten aan de "hoogdringendheid" van deze publicatie. De foutieve hypothese, overhaast geformuleerd in een gezaghebbende reeks als *Archeologie in Vlaanderen*, liet ons geen keuze. Bijkomend archiefonderzoek kan dus in ruime mate onze hypothese aanvullen en corrigeren. Het blijft verder uitermate jammer dat de aanleg van de collectoren en de daaropvolgende (ver)nieuwbouwwoede in de historische binnenstad van Ninove niet de minste aanleiding gaven/geven tot enig onderzoek van het bodemarchief. Moge de burchtsite niet hetzelfde lot ondergaan.

G. Vande Winkel
Heirbaan 107
9400 Ninove-Denderwindeke

HET LAND VAN AALST
LOSSE NUMMERS
OUDE JAARGANGEN

Een los nummer vanaf jaargang 1991 kost 200 fr.
Een enkel nummer vóór 1991 kost 150 fr., een dubbel nummer 250 fr.
Een volledige oude jaargang kost 600 fr.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekeningnummer 001-0561340-77 van Het Land van Aalst, Oude jaargangen, Tulpstraat 1, 9308 Aalst-Hofstade, tel. (053) 70 21 79.
Niet alle jaargangen zijn nog in voorraad. Vooraleer te bestellen, neem eerst contact op.

EVENEENS BESCHIKBAAR:

G. Van Bockstaele, Gids voor een werkbezoek aan de koninklijke bibliotheek Albert I te Brussel - 1991: 100 fr. (20 fr. toevoegen voor portonkosten).

Herman van Isterdael e.a., Bibliografie van de Gemeenten van het Land van Aalst (1950-1983). 2 banden - 915 blz.: 1.200 fr. (gebeurlijk te verhogen met 70 fr. portonkosten).
Kaart van het voormalige "Land van Aalst" (1596) - Horenhault - kleurendruk - 1988: 1.000 fr.

De publicatie van deze jaargang gebeurt met de financiële steun van:

De Riemaecker
printing

telefoon (055) 21 14 04 telefax (055) 21 20 00

Inhoud

JAARGANG XLVIII - 1996 - NUMMER 3

G. VANDE WINKEL en W. VERNAEVE
Bibliografie 1995 149-202

G. VANDE WINKEL
Over de oorsprong van de stad Ninove 203-224

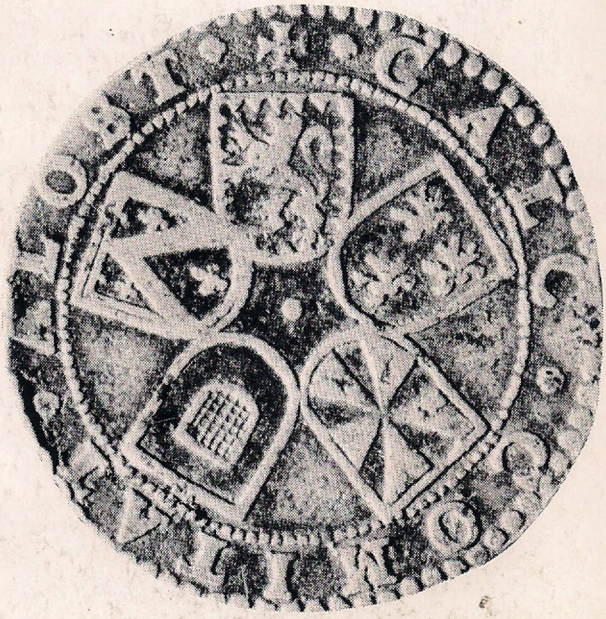

1996